

VI f45

CATALOGUS DER INCUNABELEN VAN DE BIBLIOTHEEK DER RIJKS- UNIVERSITEIT TE GRONINGEN

DOOR D^R. A. G. ROOS
BIBLIOTHECARIS DER UNIVERSITEIT

f

REF

fZ
240
G88

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1912.

Groningen, Rijksuniversiteit, Bibliotheek *25 April 1910.*

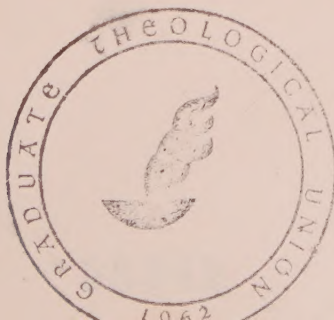
CATALOGUS DER INCUNABELEN VAN DE BIBLIOTHEEK DER RIJKS- UNIVERSITEIT TE GRONINGEN

DOOR DR. A. G. ROOS

BIBLIOTHECARIS DER UNIVERSITEIT

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS' U. M., 1912.

I N H O U D.

	Blz.
Inleiding	1
Voornaamste geciteerde literatuur	17
Alphabetische catalogus	19
Register van drukkers	85
Register van vroegere eigenaars, plaatsen van herkomst, enz.	97
Register der Hain-nummers	103

Het facsimilé uit No. 96 (Getiden van onser liever vrouwen) tusschen blz. 50 en 51, en dat uit No. 189 (Vincentius Bellovacensis, Speculum naturale) tusschen blz. 82 en 83.

Het vignet op den titel is eene verkleinde afbeelding van het stempel, waarmede in de 17e eeuw de banden der voor de bibliotheek gebonden boeken versierd werden.

Digitized by the Internet Archive
in 2024

INLEIDING.

De kleine incunabel-collectie der Groningsche Universiteitsbibliotheek, waarvan hier de catalogus wordt aangeboden ¹⁾, behoort voor een groot gedeelte tot het oudste bezit der bibliotheek: vele immers der hier beschreven boeken hebben oorspronkelijk toebehoord aan verschillende kerken en kloosters in stad en provincie. Hierop de aandacht te hebben gevestigd is de verdienste van H. Brugmans in zijn zeer instructief artikel *Klooster- en kerkelijke bibliotheken in Stad en Lande*, verschenen in den bundel *Historische Avonden, uitgegeven door het Historisch Genootschap te Groningen ter gelegenheid van zijn tienjarig bestaan* (Gron. 1896), blz. 204—242 ²⁾. In dit belangrijke, echter niet geheel van fouten vrije, stuk somt Brugmans de hem bekend geworden handschriften en 15^e- en 16^e-eeuwsche werken op, die, naar uit de er in voorkomende aantekeningen blijkt, afkomstig zijn uit verschillende kloosters en kerken onzer provincie, en die thans bijna alle zich bevinden in de Universiteitsbibliotheek.

Wat nu de 15^e-eeuwsche drukken, waarover hier verder alleen gehandeld zal worden, aangaat, zijn daaronder boeken, die hebben toe-

---

1) Als incunabelen worden, overeenkomstig de thans heerschende gewoonte, uitsluitend die boeken beschouwd, welke vóór het jaar 1501 zijn gedrukt.

2) Aanvullingen hierop zijn: H. Brugmans, *Nog twee boeken uit Groninger kloosters* (Gron. Volksalmanak 1902, blz. 37—50), en J. A. Feith, *Een boek uit de abdij van Aduard* (Gron. Volksalmanak 1903, blz. 216—222).

behoord aan de Sint Maartenskerk (gedeeltelijk gelegateerd door den beken- den Wilhelmus Frederici, persona van Sint Maarten), aan het Klerkenhuis, het Minderbroeder- en het Jacobijnenklooster te Groningen¹⁾ en aan het Augustijnerklooster te Appingedam²⁾. Nu spreekt echter Brugmans blz. 241 het vermoeden uit, dat nog veel meer der thans in de Groningsche bibliotheek aanwezige 15^e- en 16^e-eeuwsche werken dan bij wie dat door er in voorkomende aantekeningen vast staat, uit Groningsche kerken of kloosters afkomstig zijn.

Wat toch is het geval? Den 27^{en} November 1622 deed de Senaat der toen kortelings opgerichte Universiteit aan Burgemeesteren en Raad het verzoek „omme die Bibliotheca van S. Martenskerke met de Bibliotheke van dese Academie te conjungeeren”, en twee dagen later reeds werd hierop gunstig beschikt³⁾. In 1624 werden de boeken dan ook naar de

---

1) Het „Missaal, op perkament gedrukt in de 15de eeuw” — bedoeld wordt het Missale Monasteriense van 1489, no. 137 van onzen catalogus — dat volgens Brugmans t. a. p. blz. 230 aan de Akerk zou hebben toebehoord, kan daaruit niet afkomstig zijn, maar moet uit eene kerk in de Ommelanden stammen, wellicht Loppersum of Leermens, zie de aantekening bij bovengenoemd nummer. Van de door Brugmans op blz. 226—227 onder no. 8 tot 14 opgesomde werken, die volgens hem alle den 3 Mei 1581 door den prior Arnoldus Nijlen aan het Jacobijnenklooster zouden zijn geschonken, is dit alleen, blijkens de er in voorkomende aantekening, met het laatste (no. 178 van onzen catalogus) het geval. De overige zes (hier no. 2, 12, 93, 130, 144, 154), in één band samengebonden, hebben wel, evenals no. 178, oorspronkelijk aan Johannes Alberti alias Carpentarius toebehoord, maar uit niets blijkt, dat ook zij later het eigendom van Arnoldus Nijlen of van het Jacobijnenklooster zijn geworden.

2) Ten onrechte spreekt Brugmans blz. 215 vlg. van een Franciscaner-klooster te Appingedam. Een klooster der Minderbroeders bestond aldaar niet, vgl. de opgave der in de Keulsche provincie dezer orde bestaan hebbende kloosters bij P. Schlager, *Geschichte der Kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz während des Reformationszeitalters* (Regensburg 1909), blz. 4 vlgg. Op eene verwisseling met een ander boek — welk, heb ik niet kunnen vinden — moet berusten, wat Brugmans blz. 214 omtrent den Suetonius, die aan het Benedictijnerklooster te Rottum zou hebben toebehoord, en over de merkwaardige lotgevallen daarvan meedeelt. Dit boek toch (hier no. 171) heeft niets met Rottum te maken, maar is afkomstig uit Greussen in Schwarzburg—Sonderhausen en eerst in 1868 aan de bibliotheek ten geschenke gegeven, zie de aantekening bij gen. nummer.

3) Zie W. J. A. Jonckbloet, *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen* (Gron. 1864) blz. 392.

academische boekerij overgebracht¹⁾, waar zij tot nu toe berusten. Of er toen eene lijst van is opgemaakt, is onzeker; in elk geval is deze, indien zij ooit bestaan heeft, ons niet overgeleverd. Wel is men dadelijk bij de oprichting der bibliotheek, in 1618, begonnen, een register aan te leggen der aangekochte en ten geschenke ontvangen werken, dat tot 1755, zij het niet steeds even nauwkeurig, is bijgehouden, en dat zoowel in origineel als in een bijzonder fraai calligraphisch afschrift bewaard is gebleven. Hierin komen nu wel eenige weinige incunabelen voor, die de bibliotheek voor en na door schenking of aankoop verwierf (in onzen catalogus de nummers 25, 111, 182, 185, 191), maar er wordt geen enkele in vermeld der bovenbedoelde, waarvan wij door eene aantekening in het boek zelf den oorsprong uit een of ander Groningsch klooster of Groningsche kerk kunnen vaststellen. Daarentegen komen deze alle, en nog verscheidene meer, voor in den eersten gedrukten catalogus, die in 1669 werd uitgegeven en door den toenmaligen bibliothecaris, Professor G. Lammers, bewerkt was. Het is dus een zeer aannemelijk vermoeden van Brugmans blz. 241, dat deze, wel in den catalogus van 1669 maar niet in het oude handschriftelijke register vermelde boeken afkomstig zijn uit de Martinikerk. Eveneens komt mij zijne onderstelling waarschijnlijk voor, dat ook de boeken, herkomstig uit andere kloosters en kerken in stad en provincie, die de bibliotheek thans nog bezit, eerst in de boekerij der Sint Maartenskerk zijn terecht gekomen en in 1624 als onderdeel daarvan naar de bibliotheek zijn verhuisd. Er is nl. niets van bekend, dat door den Raad der stad of de Staten der provincie behalve de librije van Sint Maarten nog andere kerkelijke boekverzamelingen in haar geheel of gedeeltelijk aan de academische bibliotheek zijn afgestaan²⁾. Wanneer dan toch boeken uit allerlei kloosters en kerken zich thans daar bevinden, meent Brugmans blz. 232 „dat dit waarschijnlijk op deze wijze moet worden verklaard, dat men na de Reductie, en dus na de opheffing van kloosters en kloosterhuizen in de stad alles, wat

1) Enkele der boeken van de Martinikerk moeten toen reeds weggeraakt zijn geweest. Althans het exemplaar der wereldkroniek van Hartmann Schedel, dat aan die kerk heeft behoord, was in 1683 het eigendom van Jacob Canter en is eerst later in de Universiteitsbibliotheek terechtgekomen. Zie de aant. bij no. 163.

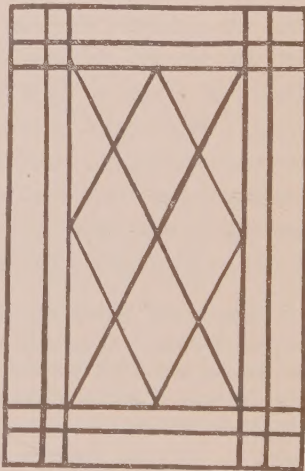
2) Over de boekerij van het klooster te Ter Apel, om welke de academische Senaat in 1623 den Raad der stad ten behoeve der bibliotheek verzocht, maar die waarschijnlijk toen reeds verwoest was, zie Jonckbloet, *Gedenkboek*, blz. 392, Brugmans blz. 216 vlg.

daar nog kon worden gevonden, heeft overgebracht naar de Martinikerk, als zijnde de eenige boekerij van beteekenis in de stad." Wij mogen dus concludeeren, als wij eene incunabel niet aantreffen in het boveng. register en wèl in den gedrukten Catalogus van 1669, dat het boek dan uit oud-Groningsch bezit stamt. Iets naders omtrent de herkomst valt, als aantekeningen erin ontbreken, niet te zeggen. Van onze 193 wiegedrukken kan nu op deze wijze bij 121 de Groningsche afkomst worden vastgesteld; hiervan zijn met zekerheid 22 afkomstig uit de Martinikerk, 7 uit het Minderbroederklooster, en uit het Jacobijnenklooster en het Klerkenhuis elk één.

Nu is er nog eene omstandigheid, waarop Brugmans niet de aandacht heeft gevestigd, die het vermoeden betreffende den Groningschen oorsprong dezer boeken bevestigt, nl. de banden, waarin zij, voor zoover zij niet later van nieuwe zijn voorzien — en dit is gelukkig slechts met weinige het geval —, gebonden zijn. Het zijn typische voorbeelden van bindwerk, zooals dat in de 15^e-eeuw en het begin der 16^e in Duitschland algemeen in gebruik was. Het boek werd gezet tusschen twee eikenhouten borden en deze met leer overtrokken, vóór- en achterkant werden dan door een aantal er in gedrukte rechte elkaar kruisende strepen in ruitvormige afdeelingen verdeeld, en daarin met stempels versieringen aangebracht¹⁾. Verguldsel werd niet gebruikt, dat komt in

1) Dit is het Duitsche schema van indeeling, vgl. W. S. Brasington, *A history of the art of bookbinding* (London 1894) blz. 122: The usual German plan was a framework of intersecting vertical and horizontal bands (produced by a roller), the field within being divided by ruled diagonal lines into numerous lozenge-shaped compartments; these, and oftentimes the spaces between the framework and the edge of the cover, were impressed with stamps. Met nevenstaande, uit Brasington t. a. p. overgenomen figuur stemt de verdeeling onzer Groningsche banden dan ook volkomen overeen.

Zie verder over deze „Ledereinbände mit Blindpressung", J. Loubier, *Der Bucheinband in alter und neuer Zeit* (Berlin u. Leipzig 1904) blz. 67—86 (met afb.). Een paar zeer fraaie afbeeldingen van dergelijke banden ook bij E. Hannover, *Kunstfaerdige gamle Bogbind indtil 1850* (Kopenhagen 1907) Plaat 2 en 3.

deze streken eerst later voor op het voorbeeld der Italiaansche renaissance-banden: de stempels werden zonder meer op het leer gedrukt.

Techniek en versiering nu der banden van de meeste der boven als oud-Groningsch bezit beschouwde werken zijn zoo éénvormig, dat zij uit ééne werkplaats afkomstig moeten zijn. Het leer is steeds donkerbruin kalfs- of rundleer, het aantal stempels, dat telkens weer tot versiering gebruikt werd, is klein: het zijn meest rosetten en leliën, in verschillende vormen en grootten, dubbele adelaars, de symbolen der vier evangelisten ¹⁾. Niet alle soorten stempels komen op denzelfden band tezamen voor, maar vertoont b.v. één band de stempelsoorten a, b en c, dan heeft een tweede de soorten b, c en d, een derde c, d en e, enz., zoodat duidelijk blijkt, dat al deze soorten in het bezit van één boekbinder waren. Zelfs kan men bij deze categorie van banden eenen zekeren vooruitgang in de techniek opmerken, en zien, hoe de versiering alleen met strepen of met strepen en enkele kleine stempels zich ontwikkelt tot eene fraaiere met meerdere groote stempels, terwijl op verscheidene andere gelijktijdige banden, die de bibliotheek bezit en die met zekerheid niet uit Groningen afkomstig zijn, geheel andere stempels voorkomen. Zooals in de middeleeuwen algemeen gebruikelijk was, werden ook hier de boeken aan kettingen vastgelegd: sporen dier kettingen zijn aan de achterzijde van de meeste der besproken banden nog duidelijk zichtbaar.

Nu heeft Wilhelmus Frederici in sommige zijner boeken, die thans in banden als boven beschreven gebonden zijn, aangeteekend, dat hij ze ongebonden gekocht heeft, zie de aant. bij no. 34, 68, 90, 189. Hij heeft ze dus laten binden, en waar zou hij dat anders gedaan hebben dan te Groningen? Deze voor de hand liggende onderstelling wordt tot zekerheid verheven door een stempel, dat wij op één dezer banden aantreffen. Om dit duidelijk te maken is het echter noodig, hier eene kleine uitweiding in te lasschen.

De slechte toestand van het muntwezen bracht de steden Groningen, Kampen en Deventer er toe, den 22^{en} Januari 1479 eene overeenkomst aan te gaan, die één jaar zou duren, over het slaan van eene gemeenschappelijke munt. Het toen aangegane accoord vindt men afgedrukt bij P. O. van der Chijs, *De munten van Friesland, Groningen en Drenthe*

---

¹⁾ Zie dergelijke stempels bij Loubier *a.w.* blz. 77 fig. 81.

tot aan de pacificatie van Gend (Verhandelingen uitgeg. door Teyler's Tweede Genootschap XXVI, 5. Haarlem 1855), blz. 428. Deze zoogen. „gemeenschapsmunten” vertoonden aan de voorzijde de naar elkander gekeerde wapenschilden der drie contracteerende steden, aan de keerzijde alleen het wapen der stad, door welke de munt was uitgegeven, zie Van der Chijs blz. 476, en Plaat XII no. 70, een te Deventer geslagen exemplaar (*vx.* de drie wapenschilden binnen eenen dubbelen ronden kring gevat, waarin het omschrift: MONE|NOVA:DE.DAVENTRIA; *kz.* het Deventersche wapenschild rustend op een in gebloemde punten eindigend kruis, met omschrift: ANNO | DNI' M | CCCC | LXXIX), en no. 71, een exemplaar van Kampen (*vx.* weer de drie wapenschilden, maar van veel grooteren vorm dan op de Deventer munt en tot aan den rand reikend; tusschen de wapenschilden de beginletter der muntstad, nl. C, en als omschrift: AN DN' | MCCCC | LXXIX; *kz.* het wapen van Kampen op een aan de einden gebloemd kruis, met omschrift: MONE | TA NO | VA CA | MPEN'). Van de te Deventer en te Kampen geslagen munten zijn enkele weinige exemplaren bewaard gebleven, voor Groningen kende Van der Chijs (blz. 477) in geen enkele verzameling hoegenaamd eenige munt van 1479, en ook thans komt eene zoodanige in de rijke collectie Groningsche munten van het Groningsch Museum niet voor; we mogen dus met Van der Chijs t.a.p. gerust twijfelen, of Groningen, door welke oorzaak dan ook, wel aan de overeenkomst gevolg heeft gegeven. Nu komt echter op een band, die geheel het karakter vertoont der boven aan eenen Groningschen boekbinder toegeschrevene — hij bevat no. 155, Antonius Rampigollis, Compendium Bibliae (Straatsburg, drukker der Vitas patrum, c. 1483—1486), een werk, dat wèl in den Catalogus van 1669, maar niet in het oude handschriftelijke register gevonden wordt — een stempel voor, dat volmaakt overeenkomt met de vóórzijde der bovengenoemde bij Van der Chijs Pl. XII no. 70 afgebeelde te Deventer geslagen gemeenschapsmunt, maar met het rondschrift: MONE . NOVA . GRONINGENSIS, zie de afbeelding.

Dit stempel moet dus geslagen zijn met de matrijs voor de Groningsche serie der gemeenschapsmunten, en wij leeren hieruit, dat Groningen althans in zoverre de overeenkomst gehouden heeft, dat het tenminste de matrijs der munten heeft laten maken. Toen de aanmaak der

munten, om eene onbekende reden, achterwege bleef, en dus de matrijs waardeloos werd, heeft dan, zoo mogen we concludeeren, onze boekbinder haar verkregen en er, tenminste bij één zijner banden, ter versiering gebruik van gemaakt.

Staat het dus wel vast, dat de bedoelde banden te Groningen zijn vervaardigd, op de vraag, wie dat hebben gedaan, kan slechts met een vermoeden geantwoord worden. Mogelijkerwijze zijn zij het werk van de Groningsche Broeders des Gemeenen Levens¹⁾. Evenals elders toch²⁾ hielden deze zich ook te Groningen bezig met het afschrijven en binden van boeken. In een stuk nl. uit het midden der 15^e eeuw, medegedeeld door J. Nanninga Uitterdijk, *Geschiedenis der voormalige abdij der Bernardijnen te Aduard* (Gron. 1870) blz. 28, aanm. 1, dat door G. Acker Stratingh (*Bijdragen tot de gesch. en oudheidk. inz. v. d. prov. Groningen* VIII, 1871, blz. 64 vlg.) met groote waarschijnlijkheid voor den vermoedelijken stichtingsbrief van het Klerkenhuis verklaard is en dat in elk geval over de Groningsche broeders des gemeenen levens handelt, wordt onder hunne verplichtingen ook het volgende genoemd: *Item so sullen se nyet meer hebben dan een priester en ses clercke ende sullen gheen ambacht doen dan schriven boeke bynden en dat daer to hoert*. Ook later nog hielden zij zich met boekbinden bezig, immers uit eene plaats in de stadsrekeningen van 1548, waarop de heer P. J. Coster, ambtenaar ten gemeente-archieve, zoo welwillend was mijne aandacht te vestigen, blijkt, dat toen door zekeren, overigens onbekenden, Floris Boekebynder in het Fraterhuis een boek voor de stad gebonden is³⁾. Deze Floris zal dus waarschijnlijk tot de Broeders hebben behoord. Tot zekere hoogte wordt de onderstelling, dat onze

1) Zie over de werkzaamheid der Broeders te Groningen G. H. M. Delprat, *Verhandeling over de Broederschap van G. Groote* (2e dr., Arnhem 1856) blz. 137—144; H. O. Feith, *Het klerkenhuis en het fraterhuis te Groningen* (*Bijdragen tot de gesch. en oudheidk., inz. v. d. prov. Gron.* VI, 1869, blz. 1—24).

2) Zie Dumbar, *Analecta* Dl. I (Deventer 1719) blz. 190 (over Johannes Hatten): *similiter ut in vestibus, escis et utensilibus, insuper et in modo scribendi, ligandi, illuminandi simplicitas introducta maneret insudavit*.

3) Zie *Rekeningen der stad Groningen uit de 16de eeuw, uitgeg. door P. J. Blok* (Werken uitgeg. d. h. Historisch Genootschap. 3e Serie no. 9. 's Gravenhage 1896) blz. 392 (onder 1548): Floris Boekebynder, voer dat he een boeck gebonden, papyr und francyn daeryn geleverd, item der clufftmester rulle daerynne geschreven ynt Fraterhues... bet. den 15 Septembris 18 st.

„Groningsche” banden het werk der fraters zijn, ook hierdoor bevestigd, dat het eenige boek der bibliotheek, hetwelk hun met zekerheid heeft toebehoord (hier no. 44), in eenen dergelijken band gebonden is.

Gaan wij nu na, welk soort van boeken onze Groningsche kerkelijke en kloosterboekerijen omtrent 1500 bezaten, dan vinden we, zooals te verwachten was, in de eerste plaats de werken der vermaarde theologische schrijvers uit de latere middeleeuwen, als van Thomas de Aquino, Albertus Magnus, Petrus de Alliaco, Bonaventura, Gerson, en van verscheidene minder bekend gewordenen. In grooten getale treffen we vooral boeken aan, die den priester in de uitoefening van zijn ambt van dienst konden zijn, in het bijzonder preekenbundels, als van Nicolaus de Blony, Johannes de Bromyard, Johannes Herolt, Peregrinus, Johannes de Verdena, Bernardinus de Bustis e. a., en werken als het Confessionale van Antoninus de Florentia en dat van Bartholomaeus de Chaimis. De omvangrijke Summa de casibus conscientiae van Astexanus is zelfs in drie exemplaren aanwezig.

Naast deze werken van, meerendeels practische, theologie staan historische, als de Historia scholastica van Petrus Comestor, de kroniek van Antoninus de Florentia en die van Hartmann Schedel, de Historia destructionis Troiae van Guido de Columna, alsmede de verschillende Specula van Vincent van Beauvais. Schoolboeken als die van Johannes de Garlandia en Johannes Sinthis en Reuchlin's Vocabularius brevioquus, alsmede Martianus Capella en het lexicon van Suidas, het eenige boek dat van de studie van het Grieksch getuigt, zullen uit de librerie der Martinikerk, waaraan eene school verbonden was, — Praedinius was in de 16^e eeuw haar bekendste rector — afkomstig zijn. Wilhelmus Frederici, die niet alleen artium magister maar ook medicinae doctor was, kocht in 1477 voor 5 rijnsche goudguldens den Canon de medicina van Avicenna; we mogen zeker wel aannemen, dat ook de overige nog aanwezige medische werken, n.l. de Conciliator van Petrus de Abano, het Liber pandectarum medicinae van Matthaeus Sylvaticus en de Articella, oorspronkelijk aan hem hebben toebehoord en eerst na zijn dood aan de Sint-Maartenskerk zijn vervallen, immers waartoe zouden de Groningsche priesters zelf die omvangrijke en kostbare medische werken hebben aangeschaft? Wat we onder de uit oud-Groningsch bezit stammende boeken niet aantreffen, dat zijn werken in het Nederlandsch, Fransch of Duitsch, om van Engelsch of Italiaansch te zwijgen.

Indien dergelijke werken er geweest zijn, dan moeten ze in den loop der 17^e eeuw, toen herhaaldelijk „libri veteres et minus utiles” zijn verkocht — voor de opbrengst werden dan meer gewenschte boeken aangeschaft¹⁾ — van de hand zijn gedaan. Konden nog Latijnsche middeleeuwsche werken aan onze 17^e eeuwse theologen de moeite van het bewaren waard schijnen, Nederlandsche devote tractaten, die voor ons juist zoo belangrijk zouden zijn, moesten natuurlijk in hunne gogen van alle beteekenis zijn ontbloot.

Vragen we ten slotte, waar de boeken, die de Groningsche priesters in de laatste jaren der 15e en de eerste der 16e eeuw kochten, gedrukt zijn, dan vinden we, dat Nederlandsche drukken slechts schaars zijn vertegenwoordigd: afgezien van enkele Italiaansche en Fransche drukken (9 uit Venetië, één uit Vicenza en één uit Milaan, 5 uit Lyon, 3 uit Parijs en één uit Toulouse) is de groote meerderheid, nl. 78 van de 121 werken, die wij als oud-Groningsch bezit hebben herkend, afkomstig uit West- en Zuid-Duitschland, en wel voornamelijk van de groote uitgevers te Keulen en Straatsburg. Zoo zijn er alleen uit Keulen 37 drukken onder, waarvan 7 van Zell, 5 van Guldenschaff, 7 van de Koelhoffs (vader en zoon), 10 van Quentell; uit Straatsburg zijn er 23, waarvan 2 van Mentelin, 4 van den R-drukker, 8 van den drukker van den Jordanus. Hiernaast vinden we 7 drukken uit Bazel, waarvan 5 van Amerbach, 6 uit Neurenberg, alle van Koberger, 2 uit Reutlingen, 2 uit Hagenau, één uit Mainz, uit Spiers en uit Heidelberg. Daarentegen vinden we geen drukken uit de Hanzesteden of uit Midden-Duitschland. Nederlandsche drukken treffen we in het geheel slechts 20 aan, en van Nederlandsche drukplaatsen is alleen Deventer wat ruimer vertegenwoordigd met 9 werken, waarvan 8 van Paffroed; verder zijn er twee drukken van den, misschien in Friesland gevestigden, drukker van het Friesche Landrecht, één uit Zwolle, één uit 's Hertogenbosch, één uit Brussel, één uit Antwerpen, twee uit Leuven. Uit Holland, waar in het laatste kwart der 15e eeuw de drukkerij in Haarlem, Leiden, Gouda, Delft, om van kleinere plaatsen te zwijgen, zeer in bloei stond, is slechts één klein Delftsch drukje (no. 71) afkomstig, en uit Utrecht

1) Zie bv. de Acta van den academischen Senaat op 24 Maart 1628: „Is goedit gevonden dat de olde grullen op de Bibliotheke bij de H.H. Professoren visiteert, ende die niet dienlick bevonden vande andere separeret ende verkoft soelen worden.” Vgl. Jonckbloet, *Gedenkbboek* blz. 393.

slechts twee werken (no. 77 en 127). We kunnen nu gerust aannemen, dat, mag ook al een enkel werk van eene reis zijn meegenomen, de meeste der hier besproken oud-Groningsche boeken te Groningen op jaarmarkten zijn gekocht, waar zij door van elders gekomen kooplieden te koop werden geboden; zoo kocht Wilhelmus Frederici den Canon van Avicenna en het Speculum naturale van Vincent van Beauvais in 1477 „in nundinis Odgeri”, zie de aant. bij no. 34 en 189. We hebben dus in de afkomst der hier gekochte werken een sprekend voorbeeld, hoe nog omstreeks 1500 het handelsverkeer van Groningen zich naar West-Duitschland richtte, waarnaast van Nederlandsche steden alleen die aan den IJssel, voornamelijk Deventer, in aanmerking kwamen, terwijl het verkeer met Holland en de zuidelijke gewesten zeer gering moet zijn geweest ¹⁾.

Hebben wij dus gezien, dat de bibliotheek in 1624, door de inlijving der boekerij van Sint Maarten, met een niet onbelangrijk aantal wiegedrukken werd verrijkt, het is niet te verwonderen, dat dit aantal slechts langzaam vermeerderde. De beschikbare gelden, eene enkele maal veel, gewoonlijk zeer weing, sinds 1730 jaarlijks 250 gulden ²⁾, werden, zooals van zelf spreekt, voor den aankoop van nieuwere en voor de studie dienstiger werken besteed. De aanwinsten aan incunabelen bestonden dan ook voornamelijk in geschenken. Zoo schonk reeds in 1620 de curator Rodolphus Wicheringe eene in 1482 bij Renaldus de Novimagio te Venetië verschenen gecommantarieerde uitgave van Vergilius. Een zeer waardevol geschenk ontving de bibliotheek in 1621 van professor Pynacker, nl. de uit 6 deelen bestaande uitgave der verzamelde werken van Aristoteles in het Grieksch, van 1495 tot 1498 bij Aldus Manutius te Venetië verschenen, tot de uitgave der Berlijnsche Academie (1831—1870) toe de eenige complete editie van dezen wijsgeer. In 1622 volgde de curator Edzard Jacob Clant met de Legenda aurea van Jacobus de Voragine, eenen Keulschen druk van 1483, terwijl in 1668 de bekende hoogleeraar in de godgeleerdheid Samuel Maresius het Speculum doctrinale van Vincentius van Beauvais ten geschenke gaf, daar hij, zooals

¹⁾ Dit blijkt o. a. ook, zooals Van der Chijs a.w. blz. 475 terecht opmerkt, uit het feit, dat het gewicht der boven behandelde gemeenschapsmunten bepaald werd in verhouding tot het Keulsche mark. Zelfs in Gelderland komt dit na 1370 en 1371 in de muntordonnantien niet meer voor.

²⁾ Zie Jonckbloet *Gedenckboek*, blz. 390.

hij in dit werk aanteekende, bij het nazien en ordenen van de boeken der theologische faculteit, wél de andere drie Specula van Vincentius, n.l. het Historiale, Naturale en Morale, in de bibliotheek had aangetroffen, maar gemerkt had, dat het Doctrinale ontbrak, zie de aant. bij no. 185. Ook in lateren tijd, om dit hier te vermelden, zijn verscheidene hoogleeraren met geschenken niet karig geweest; zoo ontving de bibliotheek wiegedrukken van de professoren Th. Lubbers, P. Chevallier, S. Gratama, P. Hofstede de Groot, J. Baart de la Faille, F. Z. Ermerins, C. M. Francken, H. U. Meyboom.

Van de weinige aankopen van incunabelen, die in de 17e en 18e eeuw gedaan zijn, wil ik slechts één vermelden, maar die tegen vele opweegt. In 1688 op de auctie der boekerij nagelaten door Jacobus Oiselijs, die van 1667 tot 1686 hier hoogleeraar in de rechten was, verwierf de bibliotheek, behalve eenige andere werken, de editio princeps van Homerus, het eerste omvangrijke in het Grieksch gedrukte werk, uitgegeven te Florence in 1488 door Bernardus en Nerius Nerlius en gedrukt door Bartolommeo di Libri. Het was een prachtexemplaar, dat de bibliotheek toen verkreeg: twee folianten, in geheel leer gebonden, zonder eenige smet, met breede randen, en met de beginletters van elken zang van Ilias en Odyssee in goud en kleuren verlucht. Uit een exemplaar van den veilingcatalogus van Oisel's boekerij, waarin de door de boeken opgebrachte prijzen aan de randen zijn bijgeschreven, blijkt, dat de bibliotheek van dit werk, waarvan een exemplaar, als het op eene auctie voorkomt, thans verscheidene duizenden pleegt op te brengen, eigenaar werd voor vijf gulden! Dat ondanks dezen lagen prijs al spoedig de waarde ervan werd ingezien, mag hieruit worden opgemaakt, dat, toen Von Uffenbach, die op zijne reizen in 1710 ook te Groningen kwam, de bibliotheek bezocht, onze Homerus tezamen met de handschriften in eene aparte kast (scrinium), waarvan alleen de bibliothecaris den sleutel had — van de boekerij zelve bezat toen elk der professoren eenen sleutel — werd bewaard, en hij er speciaal opmerkzaam op werd gemaakt ¹⁾.

In de 19^e eeuw kreeg de incunabelverzameling der bibliotheek nog tweemaal eene eenigermate aanzienlijke uitbreiding. Door de eerste werd

---

1) Zie *Herrn Zacharias Conrad von Uffenbach Merkwürdige Reisen durch Niedersachsen Holland und Engelland*. Theil II (Ulm 1753) blz. 251 vlg.

zij verrijkt met een aantal boeken afkomstig uit voormalige kloosters in de Zuidelijke Nederlanden. Deze kreeg zij, met eenige handschriften ¹⁾ en in de 16^e eeuw en later verschenen werken, ten geschenke van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken. Daar geen dezer werken voorkomt in den in 1833 in druk verschenen *Catalogus der bibliotheek*, daarentegen enkele in dien van 1841 en de overige in dien van 1851, moeten zij tusschen 1833 en 1851 in de bibliotheek zijn gekomen. Ook andere Rijksboekerijen hebben in dien tijd dergelijke schenkingen ontvangen, het Ministerie heeft zich dus toen van de uit voormalige kloosters afkomstige boeken, waarover het de beschikking had, ontdaan. Wie deze toen over de verschillende bibliotheken heeft verdeeld, en welk principe bij de verdeling gevolgd is, is mij onbekend. Van de 16 incunabelen, die zich onder het aan de Groningsche bibliotheek geschonkene bevonden, blijkt nog bij 10, uit er in voorkomende aantekeningen, aan welke kloosterboekery zij oorspronkelijk hebben toebehoord: één stamt uit het klooster der Beggarden te Maas-tricht (no. 10), één uit het Dominicanerklooster aldaar (no. 133), vier uit het Minderbroederklooster Lichtenberg bij dezelfde stad gelegen (no. 52, 54, 66, 179), twee uit het Minderbroederklooster te Sint Truien (no. 38, 136), één uit dat der Augustijnen te Hasselt (no. 148), één heeft toebehoord aan het Minderbroederklooster te Leuven en later aan het klooster derzelfde orde te Weert (no. 24). We mogen veilig aannemen, dat ook diegene der toen ontvangen boeken, waarvan de herkomst onbekend is, uit opgeheven kloosters in het zuiden afkomstig zijn. Zooals te verwachten, zijn het alle theologische werken of preekenbundels, alle in het Latijn.

Van geheel anderen aard zijn de incunabelen, die de bibliotheek in 1871 met de collectie-Riedel verwierf. Dr. Hendrik Riedel, geboren te Kollum in 1796, sinds 1827 praeceptor, van 1842—1860 conrector aan de Latijnsche school te Groningen, en aldaar in 1871 overleden²⁾, had eene bijzondere voorliefde voor Horatius, en verzamelde alle edities van en commentaren op dien dichter, welke hij machtig kon worden. Zijne

1) Zie H. Brugmans, *Catalogus codicum manuscriptorum Universitatis Groninganae Bibliothecae* (Gron. 1898), no. 9 en 18.

2) Zie over hem het voorbericht in den veiling-catalogus zijner boekery (Groningen 1871) door R. J. Schierbeek, en *Levensberichten der Maatsch. v. Nederl. Letterk.*, 1872 blz. 17 vlgg., door W. Hecker.

Horatius-collectie telde bij zijnen dood omstreeks 400 uitgaven der complete werken, 200 van afzonderlijke werken, en 500 commentaren, verhandelingen enz.; hij heeft er zelf eenen uitvoerigen catalogus in handschrift van vervaardigd, die nog op de bibliotheek aanwezig is, en liet, als vrucht zijner Horatius-studiën, in 1870 een, niet in den handel gebracht, werkje verschijnen: Horatius en zijne uitgevers. Terwijl nu na zijnen dood het overige gedeelte der rijke, door hem nagelaten boekerij publiek werd geveild, is, overeenkomstig een door Riedel zelf op zijn sterfbed uitgesproken wensch, de Horatius-collectie in haar geheel door de familie Van Harinxma thoe Slooten aangekocht en aan de Groningsche Universiteitsbibliotheek aangeboden, met de bepaling, dat, als ooit de Universiteit te Groningen mocht worden opgeheven, de verzameling aan de Provinciale Bibliotheek van Friesland te Leeuwarden zou komen. Onder de zoo verworven boeken bevonden zich niet minder dan vijf vóór 1500 verschenen uitgaven van den geheelen Horatius, waarbij de bekende uitgave met talrijke houtgravuren van Grüninger te Straatsburg in 1499 (no. 116), verder eene uitgave der *Sermones et Epistolae* van 1498 (Lyon, Nicolaus Wolf, no. 117) en eene vóór 1500 verschenene der *Ars poetica* van Martin Landsberg te Leipzig (no. 118); bovendien waren nog bij één der Horatiussen een Juvenalis en een Persius, beide te Venetië in 1482 bij Baptista de Tortis verschenen (no. 125 en 150), bijgebonden.

Deze aanwinst van 9 incunabelen was de laatste omvangrijke, die de bibliotheek mocht verwerven, al werd nog van tijd tot tijd eens eene enkele ten geschenke ontvangen of op eene auctie, wanneer dat voor matigen prijs mogelijk was, aangekocht. Van eene der belangrijkste, het in 1497 voor Willem Houtmert te Antwerpen bij eenen Parijschen drukker gedrukte getijdenboekje, van welk uiterst zeldzaam werkje de bibliotheek een exemplaar op perkament, prachtig verlucht, bezit (no. 96, zie het facsimilé), is de afkomst onbekend. Daar het in geen der gedrukte catalogi voorkomt, moet het na het jaar van verschijning van den laatsten, dus na 1851, verworven zijn.

Ten slotte blijve niet onvermeld, dat de bibliotheek enkele stukken bezit, afkomstig uit boekbanden. Zooals bekend plachten de oude boekbinders bladen van voor hen waardelooze handschriften of boeken als schutbladen tegen den binnenkant der houten borden hunner banden te plakken en zijn in onze dagen in verscheidene bibliotheken en archieven

op die wijze bewaard gebleven stukken voor den dag gekomen, natuurlijk meest fragmenten, maar desniettemin dikwijls van groote waarde. Aan zoo'n vondst dankt de Groningsche bibliotheek het bezit van het eenig bewaarde exemplaar van eenen door Paffroed te Deventer in 1478 op perkament gedrukten aflaatbrief van Paus Sixtus IV (no. 168), tevens het eenige drukwerk, dat van Paffroed uit genoemd jaar bekend is. In eenen, waarschijnlijk te Groningen gebonden, band, die de schoolboeken van Johannes de Garlandia en Johannis Sinthis (no. 85,*86, 166, 167) bevat, vond ik drie perkamenten bladen van eenen 24-regeiligen Nederlandschen Donatus (no. 80), en in eenen anderen band één, ditmaal papieren, blad van het Missale Monasteriense (Keulen 1489), van welk werk de bibliotheek daarnaast een, niet geheel compleet, exemplaar op perkament bezit (no. 137).

Wat eindelijk de meerdere of mindere zeldzaamheid onzer incunabelen aangaat, zij opgemerkt, dat blijkens Proctor's Index en Voulliéme's Verzeichniss van de 193 hier beschreven nummers 37 niet voorkomen in het Britsch Museum en de Bodleian Library te Oxford en 85 niet in de Berlijnsche bibliotheken.

Over de beschrijving zelve der incunabelen het volgende. Als alphabetisch hoofdwoord koos ik, afgezien van zeer enkele uitzonderingen, hetzelfde dat ook bij Hain voorkomt. Hoe willekeurig dikwijls diens keuze ook is geweest, zoolang nog geene andere algemeen aangenomen volgorde bestaat, leek het mij, evenals aan P. fr. Bonaventura Kruitwagen in zijnen Catalogus van het Museum Meermanno-Westreenianum, het meest practisch, de tot nu toe gebruikelijkste en omvangrijkste incunabelbibliographie te volgen. Natuurlijk zijn naast Hain steeds de bekende moderne werken van Campbell, Copinger, Pellechet, Proctor, Voulliéme, e.a. (zie voor de nauwkeurige titels ervan de hierna volgende lijst der gebruikte litteratuur) geraadpleegd en de nummers, waaronder eventueel incunabels dáár vermeld worden, opgegeven. De enkele tot dusver onbekende drukken (no. 32, 41, 80, 166, 167) zijn beschreven overeenkomstig de door de Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke vastgestelde regels. Bij de overige zijn, indien zij afwijkingen vertoonden van de tot nu toe beschreven exemplaren, deze medegedeeld. Bijzondere zorg is besteed aan de vaststelling van den drukker bij die werken, waarin deze zich niet zelf noemt, en aan

de bepaling der typen, waarmede elk werk is gedrukt. Hierbij is Haebler's Typenrepertorium als gids genomen: de in elken druk voorkomende typen worden opgesomd met de door hem er aan gegeven nummers, ook waar deze afwijken van die van Proctor. De verkregen uitkomsten zijn steeds getoetst aan Proctor's Index, voor zooverre onze incunabelen ook daar voorkomen, en aan de facsimilé's bij Holtrop, Claudin, den incunabelcatalogus van het Britsch Museum en de Veröffentlichungen der Gesellschaft für Typenkunde. Wanneer mijne typenbepaling afweek van die van Proctor, of als een werk bij dezen niet voorkwam, is tevens, voor zooverre mogelijk, naar een facsimilé verwezen. Ook rubrieken, initialen en drukkersmerken worden, indien aanwezig, met de door Haebler daarvoor ingevoerde aanduidingen medegedeeld.

Op de beschrijving van den druk volgt eene korte aanwijzing van den band, waarin ons exemplaar gebonden is, en eene opgave van eventueel erin voorkomende aantekeningen, voorzooverre die op vroegere bezitters betrekking hebben. In een register zijn de namen van personen en plaatsen, die in deze aantekeningen genoemd worden, vereenigd, zoodat men hier onmiddellijk kan zien, of uit eene bepaalde plaats, uit een bepaald klooster of van eene bepaalde persoon afkomstige boeken thans in het bezit der bibliotheek zijn. De kloosters zijn hierbij onder het hoofd der plaatsen, waar zij gevestigd waren, gebracht. Wie over de in de aantekeningen genoemde personen en kloosters meer wil weten, raadplege dit register: daar nl. verschillende boeken dezelfde herkomst hebben, zijn daarover, ten einde herhalingen te voorkomen, niet bij de aantekeningen, maar in het register, zeer in het kort doch voor zooveel mogelijk met literatuuropgaven, nadere mededeelingen gedaan.

Is voor den eigenlijken catalogus de alphabetische volgorde der schrijvers gekozen, voor de drukplaatsen is een afzonderlijk register bestemd. Zij zijn gerangschikt naar de landen (Duitschland en Zwitserland, Italië, Nederland en België, Frankrijk; Engelsche en Spaansche wiegedrukken bezit de bibliotheek niet); in elke afdeeling staan de plaatsen in alphabetische volgorde, terwijl de drukkers dan weer geplaatst zijn in de volgorde van Haebler's Typenrepertorium en, op het voetspoor van Kruitwagen, van het nummer van Haebler zijn voorzien. Eene concordantie der Hain-nummers met de onze sluit het boek.

Ik wil niet eindigen zonder een woord van dank tot hen, die mij bij

de samenstelling van dezen catalogus behulpzaam zijn geweest, in de eerste plaats aan den heer C. H. van Fenema, conservator aan de Universiteitsbibliotheek, die mij bij de ontcijfering van verscheidene der dikwijls uiterst moeilijk leesbare aantekeningen en bij het verzamelen van gegevens omtrent de daarin vermelde personen en kloosters ter zijde heeft gestaan, vervolgens aan den heer Dr. P. A. Meilink, adjunct-commies ten Rijks-Archieve te Groningen, voor mededeelingen omtrent enkele in oorkonden voorkomende vroegere bezitters van wiegedrukken, aan Prof. Dr. K. Haebler te Berlijn voor de uitvoerige mededeeling zijner meening omtrent eene zonder naam van plaats en drukker verschenen bijbeluitgave, die ik niet had kunnen terecht brengen (no. 43), eindelijk aan de bibliothecarissen der Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage en der Universiteitsbibliotheek te Leiden, Dr. W. G. C. Bijvanck en Prof. Dr. S. G. de Vries, voor de groote welwillendheid, waarmede zij mij hebben toegestaan, talrijke kostbare incunabelwerken uit de door hen beheerde rijke verzamelingen gedurende zeer langen tijd op de bibliotheek hier te raadplegen.

VOORNAAMSTE GECITEERDE LITERATUUR.

- B. M. C.: Catalogue of books printed in the XVth century now in the British Museum. Part I & II. London 1908—1912.
- Campbell: Annales de la typographie néerlandaise au XVe siècle. La Haye 1874. Met Supplément I—IV (1878—1890).
- Claudin: Histoire de l'imprimerie en France au XVe et au XVIe siècle. Tome I—III. Paris 1900—1904.
- Collijn: Katalog der Inkunabeln der kgl. Universitäts-Bibliothek zu Uppsala. Uppsala (1907).
- Cop.: Copinger, Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum, 2 parts. London 1895—1902.
- Cop. *Inc. Bibl.*: Copinger, Incunabula biblica, or the first half century of the Latin Bible. London 1892.
- Cop. *Inc. Virg.*: Copinger, Incunabula Virgiliana. A list of editions of Virgil printed during the 15th century. (Transactions of the Bibliographical Society. Vol. II, 1893/94, blz. 123—226).
- G. f. T.: Veröffentlichungen der Gesellschaft für Typenkunde des XV. Jahrhunderts. Leipzig 1907 vlgg.
- H.: Hain, Repertorium bibliographicum. Stuttgartiae et Lutetiae 1826—1838.
- H. C.: Hain, Repertorium, met Copinger, Supplement.
- Haebler, *T. R.*: Typenrepertorium der Wiegendrucke. Leipzig 1905—1910.
- Holtrop, *M. T.*: Monuments typographiques des Pays Bas au quinzième siècle. La Haye 1868.
- Peddie: Conspectus incunabulorum. An index catalogue of 15th century books. Part I. London 1910.
- Pell: Pellechet, Catalogue général des incunables des bibliothèques publiques de France. Tome I—III. Paris 1897—1909.
- Incun. Catal. Gron.*

- Proctor: An index to the early printed books in the British Museum. With Supplements. London 1898—1906.
- Reichling: Appendices ad Hainii-Copingeri Repertorium bibliographicum. Additiones et emendationes. Monachii 1905—1911.
- V. B.: Voulliéme, Die Inkunabeln der Königlichen Bibliothek und der anderen Berliner Sammlungen. (Zentralblatt für Bibliothekswesen. Beiheft XXX.) Leipzig 1906.
- V. K.: Voulliéme, Der Buchdruck Kölns bis zum Ende des fünfzehnten Jahrhunderts. (Publikationen der Gesellschaft für rheinische Geschichtskunde. XXIV.) Bonn 1903.

Van andere geciteerde werken wordt telkens de volledige titel opgegeven.

---

1. **Abano**, Petrus de. Conciliator differentiarum philosophorum et praecipue medicorum. — Venetië, Johannes Herbort, 1483, nonis februis (5 Febr.). 20.
 Typen: 7, 9; rubrieken (maar andere dan opgegeven bij Haebler *TR* II 139).
 H.C. *6; Proctor 4689; Pell. 5; Peddie I. 1a.
 Gestempelde leeren band met houten borden. In den Catalogus van 1669.

2. **Aegidius** Columna sive de Roma. Theoremata de hostia consecrata. — Keulen, Johannes Koelhoff, 1490, ipso die Sancti Calixti Papae (14 Oct.). 40.
 Typen: 15, 16, 17, 18; rubrieken (niet vermeld bij Haebler *TR* I 29); signet, zie *G. f. T.* 1909 II, Taf. 198, 1.
 H. *124; Proctor 1081; Pell. 77; V.K. 8; V.B. 800; B.M.C. I blz. 229, IA. 3620; Peddie I. 5b.
 Over band en afkomst zie N°. 12. In den Catalogus van 1669.

3. **Aeneas** Sylvius, postea Pius II Papa. Bulla retractationum. De miseria curialium. — S. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, circa 1470, zie V.K. blz. VIII]. 40.
 Type 1b.
 H.C. *260 + *194; Proctor 847; Pell. 182 + 134; V.K. 954; B.M.C. I blz. 186, IA. 2834; Peddie I. 7a en 9a.
 Samengebonden met No. 157 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

4. **Aeneas** Sylvius, postea Pius II Papa. Epistolae familiares. — Neurenberg, Anton Koberger, 1496, XVIkal. Junii (17 Mei). 40.
 Typen: 14, 23.
 H.C. *156; Proctor 2107; Pell. 95; V.B. 1762; B.M.C. II blz. 442, IA. 7515; Peddie I. 6a.
 Moderne band. In den Catalogus van 1841.

5. **Albertus Magnus.** Sermones de sacrosancto eucharistiae sacramento. — S. n. l. et a. [Keulen, Johann Guldenschaff, circa 1477—1480, zie V.K. blz. XLII]. 2°.

Type 1.

H. *450; Proctor 1203; Pell. 288; V.K. 49; B.M.C. I blz. 253, IB. 4225; Peddie I. 15a.

Samengebonden met N°. 9 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

6. **Albertus Magnus.** Summa de eucharistiae sacramento. — S.l. [Keulen], Johann Guldenschaff, 1477, in profesto Philippi et Jacobi apostolorum (30 April). 2°.

Type 1.

H.C. *457; Proctor 1202; Pell. 293; V.K. 51; B.M.C. I blz. 253, IB. 4224; Peddie I. 15a.

Samengebonden met N°. 9 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

7. **Albertus Magnus.** Liber de laudibus Mariae virginis s. Opus in evangelium: Missus est Gabriel angelus. — S. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, niet nà 1473, zie Collijn 50]. 2°.

Type 2.

H.C. 460; Proctor 887; Pell. 296; V.K. 40; V.B. 647; B.M.C. I blz. 192, IB. 2982; Peddie I. 15b.

Samengebonden met N°. 23; gladde, niet gestempelde, zwijnsleeren band, houten borden. F. 1r: *Ex dono viri cl. T. Lubbers, Theol. Prof.* In den Catalogus van 1841.

8. **Albertus Magnus.** Liber de laudibus Mariae virginis s. Opus in evangelium: Missus est Gabriel angelus. — S. n. l. et a. [Straatsburg, Martin Schott, niet nà 1489, zie B.M.C. I blz. 95, IB. 1192]. 2°.

Typen: 2, 3.

H.C. *463; Proctor 404; Pell. 300; B.M.C. I blz. 95, IB. 1192; Peddie I. 15b.

Samengebonden met N°. 109; Groningsche band. F. 1r, in vroeg 16e-eeuwsch schrift: *Hunc Albertum legavit mihi Bernardus familiaris magistri Wilhelmi curati ad Sanctum Martinum in Groningen dum rixit, cuius anima requiescat in sancta pace.* In den Catalogus van 1669.

9. **Albertus Magnus.** Super officio missae. — S. n. l. et a. [Keulen, Johann Guldenschaff, circa 1477—1480, zie V.K. blz. XLII]. 20.
Type 1.

Hain *448; Proctor 1216; Pell. 286; V.K. 42; B.M.C. I blz. 253, IB. 4223; Peddie I. 15a.

Samengebonden met N°. 6, 5 en 122; gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

Albertus Magnus. Notula de festo die Epiphaniae. Zie N°. 122.

10. **Alexander Anglicus.** Destructorium vitiorum. — Neurenberg, Anton Koberger, 1496, XII kalend. octobris (20 Sept.) 20.

Typen: 14, 15, 21 (gemengd met vele hoofdletters van type 19).

H.C. *652; Proctor 2111; Pell. 436; V.B. 1767; B.M.C. II blz. 443, IB. 7527; Peddie I. 21a.

Gestempelde leeren band, houten borden. F. 2^r, in 16e- of 17e-eeuwsch schrift: *Bibliothecae R. P. Beggardorum Traiectensium*. In den Catalogus van 1851, met de opgave: *Ex dono Ministerii Regii*.

11. **Alliaco Petrus de.** Tractatus et sermones. — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1490. 20.

Typen: 1, 5; init.: a.

H.C. *848; Proctor 660; Pell. 528; V.B. 2434; B.M.C. I blz. 141, IB. 2045; Peddie I. 28b.

Samengebonden met N°. 13 (zie aldaar). In den Catalogus v. 1669.

12. **Alliaco, Petrus de.** Sacramentale seu Tractatus theologicus de sacramentis. — Leuven, Aegidius van der Heerstraten, 1487, 14 April. 4°.

Type 2.

H.C. 852; Campbell 145; Proctor 9307; Pell. 529; Peddie I. 29a.

Samengebonden met N°. 2, 154, 93, 130, 144; Groningsche band. F. 1^r, in eene laat-15e of vroeg-16e-eeuwsche hand: *Liber Domini Johannis Alberti*, en in dezelfde hand eene opgave der 6 in den band voorkomende geschriften. In den Catalogus van 1669.

13. **Alliaco**, Petrus de. Quaestiones super libros Sententiarum. — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1490, altera die sanctorum Tiburcii et Valeriani (15 April). 2°.
Typen: 1, 5; init.: a.
H.C. 841; Proctor 654; Pell. 544; V.B. 2436; B.M.C. I blz. 139, IB. 2027; Peddie I. 28b.

Samengebonden met N°. 11; Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

14. **Ancona**, Augustinus de. De summa potestate ecclesiastica. — Keulen, Arnold ter Hoernen, 1475, die septimo kalendas february (26 Januari). 2°.

Type: 1; signet.

H.C. 961; Proctor 937; Pell. 617; V.K. 183; V.B. 727; B.M.C. I blz. 205, IB. 3131 en 3132; Peddie I 32b.

Evenals in het exemplaar IB. 3131 van het Britsch Museum is de laatste regel van f. 26^r weggelaten en de eerste regel der eerste kolom van f. 376^v gedrukt als laatste regel der 2e kolom. Beide drukfouten zijn in hs. verbeterd. Gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

Andreas Carnifex. Rationes contra transsubstantiationem corporis B. Johannis evangelistae in corpus Christi. *Zie* N°. 67.

Angelus de Clavasio. *Zie* **Clavasio**, Angelus de.

15. **Anselmus** archiepiscopus Cantuariensis. Opuscula. — S. n. l. et a. [Bazel, Johannes Amerbach]. 4°.
Typen: 11, 19, 26.

H.C. *1136; Proctor 7648; Pell. 799; V.B. 473; Peddie I. 39a.

Samengebonden met N°. 134; Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

Anselmus archiepiscopus Cantuariensis. De passione Jesu Christi. *Zie* N°. 165.

16. **Antoninus** archiepiscopus Florentinus. Opus historiale. —
Bazel, Nicolaus Kessler, 1491, 10 Febr. 3 dln., 20.
Typen: 9, 10 (niet 1, 2); signet.
H.C. *1161; Proctor 7680; Pell. 815; V.B. 530; Peddie I. 40a.
Aan deel 3 ontbreekt het slot, f. 276—280; gestreepte leeren banden,
houten borden. In den Catalogus van 1669.
17. **Antoninus** archiepiscopus Florentinus. Confessionale. —
¹ Straatsburg, Martinus Flach, 1490. 40.
Typen: 1, 5.
H. *1198; Proctor 687; Pell. 850; B.M.C. I blz. 150, IA.
2145; Peddie I. 41a.
Samengebonden met N°. 36; Groningsche band. In den Catalogus
van 1669.
18. **Antoninus** archiepiscopus Florentinus. Summa theolo-
gica. Pars I, III en IV (ontbreekt Pars II). — Venetië, Leo-
nardus Wild de Ratisbona, 1480—1481. 3 dln., 20.
Typen: 2, 3.
H.C. *1244; Cop. II 514; Pell. 879; Peddie I. 42b.
Op de schutbladen, in de hand van Wilhelmus Frederici: *Ex Testa-
mento Johannis friderici in Zeeripis curati*. Heeft dus toebehoord aan
Wilhelmus Frederici en na diens dood aan de boekery der Martinikerk.
In den Catalogus van 1669.
Het exemplaar van Johannes Frederici der Summa van Antoninus was
samengesteld uit Pars I, III en IV in de uitgave van Leonardus Wild,
Venetië 1480—1481, uit Pars II in de uitgave van Franciscus Renner
en Nicolaus de Frankfordia, Venetië 1474 (N°. 19), en uit het Reper-
torium van Johannes Molitor in de uitgave van Heinrich Quentell,
Keulen 1484 (N°. 139). Het Repertorium en Pars I zijn tezamen
ingebonden, de geheele collectie bestaat dus uit 4 deelen, in Groning-
sche banden.
19. **Antoninus** archiepiscopus Florentinus. Summa theologica.
Pars II. — Venetië, Franciscus [Renner] de Hailbrun et Nico-
laus de Frankfordia socii, 1474. 20.
Typen: 2, 3.
H.C. 1254; Proctor 4160; Pell. 887; Reichling IV blz. 115;
Peddie I. 43a.
Door Franciscus Renner is van de Summa van Antoninus alléén
Pars II uitgegeven. Over band en afkomst zie N°. 18.

Antonius de Butrio. *Zie Butrio*, Antonius de.

20. **Aquila**, Petrus de. Quaestiones in IV libros Sententiarum. — Spiers, Petrus Drach, s. a. 40.

Typen: 1, 7.

H.C. *1324; Proctor 2359; Pell. 927; B.M.C. II blz. 494, IB. 8560; Peddie I. 46a.

Het begin van den text, f. 7 en 8, ontbreekt; het leer, waarmede de houten borden van den band overtrokken waren, is vervangen door papier. In den Catalogus van 1669.

21. **Aquino**, Thomas de. De veritate catholicae fidei contra errores gentilium sive Summa catholicae fidei. — Venetië, Nicolaus Jenson, 1480, ydibus juniis (13 Juni). 20.

Typen: 6, 7.

H.C. *1389; Proctor 4125; Pell. 989; V.B. 3675; Peddie I. 47b.

Samengebonden met N°. 119; leeren band met groote stempels, houten borden. Op f. 1, in eene 16e-eeuwsche hand: *Sum Gualtheri Mysaei, Eyndthoviani, Canonici Sancti Materni in Ecclesia Cathedrali Leodiensi. Recuperatus ex bibliotheca Reverendi Fratris A pictavia a^o 1571. Fuit hezii*. In den Catalogus van 1851, met de opgave: *Ex dono Ministerii Regii*.

22. **Aquino**, Thomas de. Modus procedendi in sermones de sacramento eucharistiae. — s. n. l. et a. [Keulen, Arnold ter Hoernen, tusschen 1470 en 1474, zie V.K. blz. XV (geen signaturen)]. 20.

Type 1; het incipit rood gedrukt.

H. *1396; Proctor 956; Pell. 1000; V.K. 1143; B.M.C. I bl. 205, IB. 3198; Peddie I. 48a.

Over band en afkomst zie N°. 102. In den Catalogus van 1669.

23. **Aquino**, Thomas de. Quaestiones de potentia dei. — s. n. l. et a. [Keulen, Johannes Koelhoff de oude]. 20.

Type 4.

H.C. *1414; Proctor 1028; V.K. 1144; V.B. 820; B.M.C. I blz. 219, IB. 3482; Peddie I. 48b.

Het toevoegsel op f. 92v: *Istam questionem nullibi reperimus beatum*

Thomam complevisse enz. tot aan *recurrat passus*, hetwelk voorkomt in de bij Voulliéme en in den B.M.C. beschreven exemplaren, ontbreekt in het onze, waarin f. 92v, evenals ff. 93, 94 en 95r, blank gelaten zijn. Over band en afkomst zie N°. 7. In den Catalogus van 1833.

24. **Aquino**, Thomas de. Super quarto libro sententiarum. — Venetië, s.n. [Johannes Herbort], impendio Johannis de Colonia, Nicolai Jenson sociorumque, 1481, octavo kalendas Julij (24^e Juni). 20.

Typen: 5, 6; drukkersmerk van Nicolaus Jenson.

H.C. *1484; Proctor 4680; Pell. 1071; V.B. 3975; Peddie I. 50b.

Gestempelde leeren band, houten borden. Op f. 2r, in eene 15e- of 16e-eeuwsche hand: *Pro conventu fratrum minorum oppidi Lovaniensis*, daaronder, in eene 18e-eeuwsche hand: *Bibliothecae fratrum minorum Weertensium*. In den Catalogus van 1851, met de opgave: *Ex dono Ministerii Regii*.

Aquino, Thomas de. Flores sententiarum de auctoritate Summi pontificis collecti per Johannem de Turrecremata. Zie N°. 178.

25. **Aristoteles**. Opera, graece. *Acc.* (in tomo quarto) Theophrastus, Historia plantarum, et alii tractatus. — Venetië, Aldus Manutius, 1 Nov. 1495—Juni 1498. 5 deelen, in 6 banden (deel 4 is in tweeën gebonden), 20.

Typen, in deel I: 1 (grieksch), 3 en 4 (rom.), in de overige deelen: 1 en 7 (grieksch), 2 (rom.); init. (grieksch): b, c, e.

Renouard, *Annales des Alde*, 2e éd. (Paris 1825), I blz. 16—37; H.C. *1657; Proctor 5547, 5553, 5555, 5556, 5565; Pell. 1175; V.B. 4482, 4489, 4491, 4492, 4501; Peddie I. 55b.

Donkergroene leeren banden, met vergulde stempels, houten borden, waarschijnlijk van Italiaanschen oorsprong. Blijkens den hs. catalogus (zie Inl. blz. 3) in 1621 ten geschenke gegeven door professor Cornelius Pynacker. In den Catalogus van 1669.

26. **Aristoteles**. Libri octo politicorum, latine, cum commento Johannis Versoris. — Keulen, Henricus Quentell, 1497, quarto nonas Julij (4 Juli). 20.

Typen: 6 (commentaar, zie *G. f. T.* 1911. I, Taf. 331, 333), 7 (text, „mit Durchschuss”, *G. f. T.* Taf. 332, 333), 10 (3 eerste regels van den titel, kolom- en hoofdstuktitels, *G. f. T.* Taf. 337, 338); initialen (ongeveer 50×50 m.m.) aan het begin der boeken III—VIII (nl. de letter D, die, omgekeerd, als C dienst doet, niet vermeld bij Haebler *T. R. I.* blz. 33); rubr.: γ . Hain 16056; Cop. I 16055, II 634; V.K. 145.

Samengebonden met N°. 147 (zie aldaar). In den Catalogus v. 1669.

Aristoteles. *Ethica.* Zie N°. 147.

27. **Articella**, seu thesaurus operum medicorum, quo continentur: Joannitii isagoge, Philareti libellus de pulsibus, Theophili libellus de urinis, Hippocratis aphorismi cum commentis Galeni, Hippocratis liber pronosticorum, eiusdem liber de regimine acutorum morborum, eiusdem epidimiae, eiusdem liber de natura fetus, Galeni liber: micro tegni s. ars parva, Gentilis de Fulgineo libellus de divisione librorum Galeni, Hippocratis liber introductorius de lege et libellus, qui dicitur iusiurandum. — Venetië, Baptista de Tortis, 1487, 20 Aug. 20.

Typen: 3, 5, 7.

H.C. 1870; Cop. II 696; Proctor 4633; Pell. 1378; Peddie I. 63a.

De eerste katern (f. 1—8), die de werkjes van Joannitius, Philaretus en Theophilus bevat, ontbreekt. Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

28. **Articuli** varii Parisiis condemnati. — s. n. l. et a. [Keulen, Henricus Quentell]. 40.

Typen: 3 (regel 1 van den titel, kolom- en hoofdstuktitels, zie *G. f. T.* 1910 II, Taf. 282), 6 (text, *G. f. T.* 1911 I, Taf. 331, 333), 7 (regel 2 en 3 van den titel, *G. f. T.* Taf. 332 333); init.: f (bij type 6).

H. *1877; V.K. 175; V.B. 1007; Peddie I. 63b.

Over band en afkomst zie N°. 75. In den Catalogus van 1669.

29. **Astexanus.** Summa de casibus conscientiae. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Johannes Mentelin, 1473 volgens den meermalen door den rubricator in het exemplaar der Bibliothèque Nationale geschreven datum]. 20.

Type 5; het incipit rood gedrukt.

H. *1890; Proctor 220; Pell. 1402; V.B. 2092; B.M.C. I blz. 57, IC. 568; Peddie I. 64b.

Derde druk van dit werk door Mentelin. Gestraepte leeren band, met houten borden.

In den Catalogus van 1669 (en eveneens in dien van 1833) worden twee uitgaven van Astexanus genoemd, nl.:

Astexani Summa de Casibus. 2 vol. Coloniae 1470. (= N°. 31 van dezen catalogus).

Ejusdem Summa de Casibus. Norib. 1482.

In den Catalogus van 1758 komt bovendien een derde exemplaar voor, zonder plaats of jaartal. Ook thans bezit de bibliotheek drie exemplaren van dit werk (N°. 29, 30, 31), maar daaronder bevindt zich niet de uitgave van 1482. Is de opgave omtrent den Neurenbergschen druk in den Catalogus van 1669, die in de latere catalogi waarschijnlijk zonder meer overgeschreven is, juist, dan moet bedoeld zijn de te Neurenberg in 1482 verschenen uitgave van Anton Koberger, Hain *1897.

30. **Astexanus.** Summa de casibus conscientiae. — s. n. l. et a. [volgens Proctor: Straatsburg, drukker van den Henricus Ariminensis, volgens den, door Alfred W. Pollard bewerkten, B.M.C. I blz. 76, waarschijnlijk door Georg (Reyser) van Spiers te Straatsburg gedrukt]. 20.

Type 4 van den drukker van den Henricus Ariminensis (zoogen. typi Reyseriani, 20 l.l. = 89 m.m.).

H.C. *1891; Proctor 337; Pell. 1403; Peddie I 64a; zal in den B.M.C. aan het eind van *Duitschland* onder de drukken van onzekere herkomst geplaatst worden, zie B.M.C. I blz. 76.

Ontbreekt het slot, van f. 406 af. Leeren band met strepen en zeer kleine stempels, houten borden. Zie de aantekening bij N°. 29.

31. **Astexanus.** Summa de casibus conscientiae. — Keulen, Henricus Quentell, 1479, secundo Calendas septembris (31 Aug.). 2 dln., 20.

Typen: 1 (text), 2 (beginregels), zie *G. f. T.* 1910 II, Taf. 277, 279, 280; titelomranding, *G. f. T.* Taf. 280.

Cop. II 714; Pell. 1406; V.K. 0176^a; V.B. 919; B.M.C. I blz. 261, IC. 4362; Peddie I. 64b. Verschilt van de uitgaven met den zelfden datum bij Hain *1894 (= V.K. 176) en *1895 (= V.K. 177).

Leeren band, volkomen gelijk aan dien van N°. 30. In den Catalogus van 1669. Vergelk. de aantekening bij N°. 29.

32. **Athanasius** patriarcha Alexandrinus. S. Antonii heremitae vita ab Euagrio latine reddita. Accedunt S. Hieronymi vitae Sanctorum Hilarionis, Pauli primi heremitae, Malchi. — s. n. l. et a. [Keulen, Hermann Bungart, c. 1497—99]. 40.

36 ff.; signat.: A⁸B⁴C⁶D⁴E⁸F⁶; f. 13^r: 45 ll.

Typen: 1 (text, *G. f. T.* 1907 II, Taf. 34); 6 (titel en hoofdstuktitels, *G. f. T.* 1910 II, Taf. 293, 294); rubr.: δ.

Fol. 1^r, t. 6: ¶ Diui anthonij clariffimi monachi ac heremi|| cultozis celeberrimi ab Athanafio alexandrine || fedis patriarcha gloziofiffimo vite textus gre||ce primū elegāter editus. ceterū ab Euagrio || p̄fbytero etiā solitario infigni trāflatione la||tinitati redditus. oībus chzifti cultozibus pne||ceffarius. mozūqz disciplinis. vite institutis ac || virtutuz exemplis accōmodatiffimus feliciter || incipit. (*Lager:*) ¶ Sanctozū vitas hic q̄ttuoz excipe p̄zomptas || Summa mi lectoz utilitate tui || Anthoni pauli malchi sed et hilarionis || Optimus iftozum quifqz heremita fuit.|| Gestozum p̄zimi manet athanafius autoz || Deqz tribus scripfit hieronimus reliquis || Curre proinde lucris festina crescere tantis || Que modico constāt fac cito parta tibi. *Fol. 1^v, t. 6:* ¶ Incipit pzologus Euagrij p̄fbyteri ad In||nocentiū in vitā beati Anthonij abbatis || *t. 1.* [P]̄fbyter Euagrius innocentio chariffino [*sic*] filio in chzifto salutē || Ex alia in aliā linguā ad verbum expzeffa trāflatio senfum ope||rit.... *l. 8....* Alij || fillabas aucupentur ⁊ litteras. tu quere sententiam. || *t. 6.* ¶ Incipit p̄fatio Athanafij ep̄i in vitā sancti || Anthonii abbatis. || *t. 1.* [A]thanasius ep̄s ad pegrinos monachos Optimū fratres in-||iftis certamē.... *l. 39....* non putet dignū esse miraculo p̄ tanti nominis viro. || *F. 2^r, t. 6:* ¶ Incipit vita sancti Anthonij....

l. 6, t. 1 [I]Gitur anthonius nobilibus religioſifque parentibus natus || in egipto oziūdus fuit.... F. 9^r l. 1, t. 1. plus ſcire poſſe q̃z demones. Talis erat anima helifei que alijs incogni- || ... F. 21^r l. 8... ut demones quos illi deos eſſe arbitrantur cōculcent atqz eijciant deceptozes ſcz hominuz ꝛ totius || coꝝruptionis artifices. Explicit vita beati Anthonij || t. 6 ¶ Epilogus tituloꝝ (*volgt het register*) F. 22 l. 40, t. 1: Explicit epilogus tituloꝝum / F. 22^v t. 6: ¶ Quedam notabilia puncta de ſancto antho||nio ex vitaſpatrum [*sic*] collecta. || t. 1. [B]Eatus Anthonius dixit. Nunq̃z homo bonus eſt etiaꝝ ſi bonus || eſſe deſiderat.... l. 44.... poſſunt hoïem in interitū gehenne mittere *Fol.* 23^r, t. 6: ¶ Incipiunt tituli de vita ſancti Hilarionis (*volgt het register*) *Fol.* 23^v, t. 6: ¶ Prologus.... || .... l. 5, t. 1: [S]Cripturus vitā beati Hilarionis habitatoꝝ eius inuoco ſpiri-||tū ſanctū.... || .... l. 22... ꝛ ſcylleos canes obtu-||rata aure tranſibo. || t. 6 ¶ De ortu beati viri. ſituqz genitalis loci .et pzi||ma indole mirandoꝝum. || t. 1. [H]ilarion oꝝtvs vico thabatha. q̃ circiter q̃nqz milia a gaza uꝝbe Pa||leftine.... || .... *Fol.* 31^v l. 34.... foꝝſan quia plus illum locum dilexit. Auxiliante domino Jeſu || chꝝiſto. qui viuut et regnat in ſecula ſeculoꝝum. || Explicit vita ſancti Hilarionis || *Fol.* 32^r, t. 6: ¶ Pꝝologus gloꝝioſi Hieronymi pꝝeſbyteri in || vitā ſancti Pauli pꝝimi heremite. || t. 1: [I]Nter multos ſepe dubitatum eſt. a quo potiſſimū monachoꝝ ere||mus.... *Fol.* 34^v l. 20.... eligeret || tunicam Pauli cum meritis eius q̃z regum purpurā cū penis ſuis || Explicit vita ſancti Pauli pꝝimi heremite || t. 6 ¶ Prologus beati Hieronymi pꝝeſbyteri in libꝝū de geſtis ꝛ vita Malchi captiui manachi || t. 1. [Q]Ui nauali pꝝelio dimicaturi ſunt. ante in poꝝtu et in tranquillo || mari flectunt gubernacula.... f. 36^v l. 46 || pudiciā nūq̃z eē captiūā. ꝛ hoïez xꝝo deditū poſſe mozi . nō poſſe ſupari || Explicit vita malchi capti monachi.

Nog niet beſchreven druk, die bij benadering tuſſchen 1497 en 1499 te dateeren is: de *h* van type 1 heeft nl. nog den oorſpronkelijken vorm, die eenigen tijd na 1499 door eenen anderen met langen ſtaart vervangen werd, terwijl type 6 slechts tuſſchen 1497 en 1499 in gebruik ſchijnt te zijn geweest, vglk. B.M.C. I blz. 299 vlg. Andere uitgaven dezer heiligenleuens

worden vermeld in de Bibliotheca hagiographica Latina (Brussel 1902), en wel van Antonius blz. 99 N°. 609, van Hilarion blz. 579 N°. 3879, van Paulus blz. 957 N°. 6596, van Malchus blz. 770 N°. 5190.

Over band en afkomst zie N°. 129.

33. **Augustinus**, S. Aurelius. Epistolae. — Bazel, Johannes de Amerbach, 1493. 20.

Typen: 8, 14, 17 (niet 7), 19.

H.C. *1969; Proctor 7599; Pell. 1483; V.B. 460; Peddie I. 67b.

Moderne band. In den Catalogus van 1841.

Augustinus, S. Aurelius. Sermones duo de Epiphania Domini.
Zie N°. 122.

Augustinus de Ancona. Zie **Ancona**, Augustinus de.

Aurifaber, Aegidius. Speculum exemplorum. Zie N°. 169.

34. **Avicenna**. Canon de medicina, translatus in latinum a Gerhardo Cremonensi. — s. n. l. et a. [Straatsburg, R-drukker (Adolf Rusch).] 2 dln., 20.

Type 2.

H. *2197; Proctor 245; Pell. 1657; V.B. 2110; B.M.C. I blz. 65, IC. 657; Peddie I. 74a.

Groningsche band; deel I bevat de boeken I, II en IV, deel II de boeken III en V. Op f. 1r: *Anno Christiano 1477 in nundinis odgeri Wilhelmus Frederici artium et medicinae doctor et oppidi Groningensis secretarius Canonem Avicenne non praeparatum sibi posterisque quinque florenis rhenanis aureis emit. utentes orent pro eo. wilh. fre. scripsit.* Heeft later toebehoord aan de boekerij der Martini-kerk, zie Deel II, f. 1v: *ex testamento Wilhelmi friderici.* In den Catalogus van 1669.

Uit de aantekening van Wilhelmus Frederici blijkt het tot nu toe onbekende feit, dat hij in 1477 secretaris der stad was; vglk. ook de aantekening bij N°. 90 en 189.

35. **Bartholomaeus** Anglicus sive de Glanvilla. De proprietatibus rerum. — Keulen, Johannes Koelhoff (de oude), 1483, in vigilia Sebastiani martyris (19 Januari). 20.

Typen: 7, 9.

H. *2504; Proctor 1055; Pell. 1871; V.K. 220; B.M.C. I blz. 225, IB. 3554; Peddie I. 84b.

Gerestaureerde leeren band, houten borden; ontbr. f. 70 (laatste van /katern g) en het laatste blad, 472. In den Catalogus van 1669.

36. **Bartholomaeus** de Chaimis. Confessionale. — [Heidelberg, drukker van den Lindelbach, d.w.z. Ulrich Geyswinz, zie *Zentralbl. f. Bibliothekswesen* XXIX (1912) blz. 146.] 40.

Typen: 1, 5.

H. *2480 (vglk. Cop. III blz. 244); Proctor 3134; Pell. 1858; Peddie I. 85b.

Samengebonden met N°. 17 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

37. **Berchorius** sive Berthorius, Petrus. Liber bibliae moralizatus. — s. l. [Straatsburg], per C. W. Civem Argentinensem, 1474, 7 October (de druk van het werk begon in 1473 en was geeindigd 7 Sept. 1474, volgens het colophon: *ydibus septembrium septimis*; de druk van het register eindigde 7 Oct. 1474, zie f. 30^v: *a die veneris nonis octobrium luce mensis septima*). 20.

Type 1.

H. *2795; Proctor 341; Pell. 2057; V.B. 2186; B.M.C. I blz. 82, IC. 960; Peddie I. 95a.

Band met houten borden, waarvan het leer verdwenen is. In den Catalogus van 1669.

Bernardinus de Bustis. Zie **Bustis**, Bernardinus de.

38. **Bernardinus** Senensis. Sermones de evangelio aeterno. — s. n. l. et a. [Bazel, Johannes de Amerbach.] 20.

Typen: 4, 6, 9, 14.

H. *2827; Proctor 7631; Pell. 2079; Peddie I. 96a.

Samengebonden met N°. 136; moderne band. Op f. 2^r: *Biblioth.*

fratrum min. Recoll. Trudonensium. Stammt dus uit het klooster der minderbroeders te Sint Truien. Aan de binnenzijde van den band: *Ex dono Ministerii Regii.* In den Catalogus van 1851.

39. **Bernardinus** Senensis. Sermones sive Quadragesimale de christiana religione. — s. n. l. et a. [Lyon, Janon Carcain]. 40.

Typen: 1 (text, zie Claudin III blz. 453), 8 (? , M komt niet voor, 10 ll. = c. 60 m.m., kolomtitels, incipit enz.); incipit rood gedrukt.

Cop. II 955; Pell. 2084; Peddie I 96b.

Ontbreekt het slot, f. 265—268 (Register en Guido de Marchia, Disputatio inter mundum et religionem). Samengebonden met N°. 65. Gestempelde leeren band, houten borden. Op f. 1^r: *Ad usum fratris mathei helmont pro conventu alemariensi.* Dit is doorgehaald, en er onder is geschreven: *ex concessione venerandi patris provincialis pro conventu fratrum de observantia ordinis minorum.* Daar het werk in den Catalogus van 1669 voorkomt en dus waarschijnlijk uit eene Groningsche stichting afkomstig is, wordt met laatstgenoemd minderbroederklooster misschien het Groningsche bedoeld; dat te Alkmaar was in 1572 of 1573 afgebroken, vglk. C. W. Bruinvis, *Bijdragen voor de gesch. v. h. bisdom Haarlem* Dl. XVIII (1893), blz. 46.

40. **Bernardus** Claraevallensis. Sermonen, winter- ende somerstuck. — Zwolle, Peter Os van Breda, 1495, op ons Heren hemelvaerts avont in den Meye (27 Mei). 20.

Typen: 6, 8; signet I (Holtrop *M. T.* 90. a. 1); talrijke hout-sneden.

H.C. 2854; Campbell 276; Proctor 9145; Pell. 2094; V.B. 4952; Reichling I blz. 102; Peddie I. 97b.

Gestreepte leeren band, houten borden. Op f. 1^v: *Dit boeck hoert toe den susteren des convents van sanct Agneten in Amersfoort.* Den 28 Juni 1837 aan de bibliotheek ten geschenke gegeven door prof. P. Hofstede de Groot. In den Catalogus van 1841.

Bernardus Claraevallensis. De planctu Mariae virginis. Zie N°. 165.

41. **Bertholdus.** Horologium devotionis circa vitam Christi. — Parijs, Jean Gourmont. 80.

52 ff. n.n.; signat.: A-F⁸G⁴; 33 regels; typen: in den text

t. 6 van Antoine Denidel, zie Claudin II 268 boven; in den titel grootere type, 2 ll. = c. 11 m.m., M komt niet voor (dezelfde beide typen als in N°. 49); rubrieken (bij beide typen).

F. 1, titel: Horologium deuotiōis || circa vitam christi || *volgt signet van Robert Gourmont. F. 1^v houtsnede. F. 2:* ¶ Fratris bertholdi, ordinis predicatorū: || In horologiū deuotionis circa vitam xp̄ti. || Prologus incipit || [ ] Uoniam secūdum beatū Gregoriū || oīs xp̄i actio... *F. 9, mei sign. B,:* houtsnede o Ma||gi re||ges || ⁊ principes || cēti comi||tes ⁊ nobi||les quid co||gitastis... *F. 52, l. 4...* nec in p̄nti nec in futuro. Amen || Finis || ¶ Venales habentur sub collegio trigueti. Per || Johannē gourmont de sācto Germano de varreuilla || artis Impressorie Parisius magistrum. *volgt eene houtsnede. Op het verso eene andere houtsnede.*

Verschilt van Pell. 2248.

Perkamenten band. In den Catalogus van 1833.

Berthorius, Petrus. Zie Berchorius, Petrus.

42. **Biblia Latina.** — Venetië, per Georgium de riuabenis (Arrivabene), 1487, III Cal. Martij (27 Febr.). 4°.

Typen: 7 (text), 27 (niet 1, kolomtitels), zie facsimilé van f. 21^r bij Cop. *Inc. Bibl.* Pl. XXXIX; rubr. ¶, niet vermeld bij Haebler.

H.C. *3099; Cop. *Inc. Bibl.* 73; Proctor 4912; Pell. 2324; V.B. 4113; Peddie I. 107a.

17e-eeuwsche perkamenten band. In den Catalogus van 1841.

43. **Biblia Latina.** — s. n. l. et a. [volgens Haebler (zie *Inl. blz.* 16): Venetië, Nicolaus de Frankfurdia]. 2°.

Typen: 1 (kolomtitels enz.), 5* (text; m⁴⁹, 20 ll. = c. 78 m.m.; volgens Haebler eene vernieuwing van type 5 op groo-teren kegel).

Cop. II 1022; Cop. *Inc. Bibl.* 86; Peddie I. 105b.

Oude band met houten borden, waarvan het leer verdwenen is. In den Catalogus van 1833.

Incun. Catal. Gron.

44. **Biblia** Latina, cum postillis Nicolai de Lyra, Pauli Burgensis additionibus et replicis Matthiae Dorinck. Pars IV (het Nieuwe Testament; Pars I—III ontbreken) — Neurenberg, Anton Koberger, 1485, Sabbato post Johannis ante portam latinam (7 Mei). 20.

Typen: 7, 9, 12.

H.C. *3166; Cop. *Inc. Bibl.* 67; Proctor 2041; Pell. 2345; V.B. 1781; B.M.C. II blz. 427, IB. 7323; Peddie I. 107a.

Groningsche band. Op het schutblad: *liber domus clericorum in groningen*. In den Catalogus van 1841.

45. **Biblia** Neerlandica. — Delft, Jacob Jacobszoon [van der Meer] en Mauricius Yemantszoon van Middelborch, 1477, den thienden dach der maent ianuario. 20.

Type 1, zie facsimilé van het laatste blad bij Holtrop *M. T.* Pl. 81a; signet I (rood gedrukt).

Van dezen eersten druk der Nederlandsche bijbelvertaling wordt bij Campbell 290 (= H.C. 3160; Proctor 8862; Pell. 2366; Peddie I. 104b) alleen de uitgave in twee deelen genoemd, die het geheele Oude Testament, behalve de Psalmen, omvat; het eerste deel hiervan, 302 bladen sterk, bevat den Pentateuch, Josuah, Richteren, Ruth, 4 boeken der Koningen, 2 boeken der Maccabeeën. Echter heeft reeds Is. Le Long, *Boekzaal der Nederduitsche Bijbels* (Hoorn 1764) blz. 373 vlg. opgemerkt, dat naast de uitgave in twee deelen ook exemplaren vervaardigd werden in één deel voor hen, die slechts de in de *Historia Scolastica* van Petrus Comestor opgenomen bijbelboeken begeerden, nl. de bovengenoemde vermeerderd met het boek Daniël. Dit boek, dat in de volledige uitgave in deel II voorkomt en afzonderlijk op 2 katernen, 16 bladen, gedrukt is, werd in de kleine uitgave tusschen Koningen en Maccabeeën ingevoegd; deze vormt dus één deel van $302 + 16 = 318$ bladen. Behalve bij Le Long (en uit hem bij W. Moll, *Versl. en Mededeel. d. Kon. Akad. v. Wet., Afd. Lett., 2e Reeks* dl. VII blz. 294 aanm., en H. van Druten, *Gesch. der Nederl. bijbelvertaling* I blz. 122 aanm. 2) wordt deze kleine uitgave, waartoe

ons exemplaar behoort, nog slechts vermeld *Catalogue de la bibliothèque de M. le Pasteur H. A. J. Lütge* (Amsterdam, Frederik Muller & Cie., 1910) blz. 125 N°. 96.

Perkamenten band; ontbreken f. 1 (blank), 2 (prologus des oversetters), 32, 183, 184. In den Catalogus van 1833.

46. **Biblia** in dialecto Germaniae inferioris (westnederduitsch). — s. n. l. et a. [Keulen, Heinrich Quentell, c. 1478, vglk. V.K. blz. XLVII]. 2 dln. 2°.

Type 1; talrijke houtsnedes.

H. *3141; Proctor 1252; Pell. 2377; V.K. 257; V.B. 1010; B.M.C. I blz. 264, IC. 4409; Peddie I. 105a.

18e eeuwse rood-marokijnen banden. Op f. 270^v van dl. I: *Op den VIIIsten augusto anno XVc XXXI hebben vergaert gewest tot Oudewater ten huse van Marritjen Gerrit dochter, heer Jan van Brochusen doe dertijt cappelaen van Scoenhoven ende heer Gerrit van Brochusen doe dertijt pastoer van Yngen ende Daniel Fransz. van Brochusen Rentmeester particulier int quartier vander Goude, alle drie gebroeders. Godt wilse sparen in gesondheyt ende lanck leven ende welvaren. Verkocht te Groningen in 1783 op de veiling der boekerij van Hemmo Arnoldus Werumeus, J. U. D., voor f 25.—, zie auctie-catalogus blz. 2 N°. 12, en in 1802 op de veiling der boekerij van Arnold Sicco Werumeus, zie catalogus dier auctie blz. 1 N°. 2. In den Catalogus van 1833.*

47. **Blony**, Nicolaus de. *Sermones de tempore et de sanctis*. — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1498, in vigil. S. Bartholomaei (23 Aug.). 2°.

Typen: 1, 4; init.: a.

H.C. *3263; Proctor 643; Pell. 2429; V.B. 2465; B.M.C. I blz. 146, IB. 1975; Peddie I. 111a.

Leeren band met groote stempels, houten borden. Op f. 1^r: *ad bibliothecam beati Martini reponendus est liber*. In den Catalogus van 1669.

48. **Bonaventura**. *Opuscula*. — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1495, sexta feria ante festum sancti thome apostoli (18 Dec.). 2 dln, 2°.

Typen: 1, 4; twee houtsneden, de eene f. 1^v van dl. I en van dl. II en verder f. 352^v van dl. II, de andere f. 359^r van dl. II.

H.C. *3468; Proctor 639; Pell. 2616; V.B. 2458; B.M.C. I blz. 144, IB. 1963; Peddie I. 117b.

Leeren banden met groote stempels, houten borden. Op f. 1 van beide deelen: *Iste liber est pro conventu Gronyngensi fratrum minorum regularis observancie*. In den Catalogus van 1669.

49. **Bonaventura.** Sermones quattuor novissimorum. — s. n. l. et a. [Parijs, Robert Gourmont]. 8°.

Typen: in den text t. 6 van Antoine Denidel, zie Claudin II, 268 boven; in den titel grootere type, 5 ll. = c. 28 m.m., M komt niet voor (dezelfde beide typen als in N°. 41); rubrieken (bij beide typen).

Vormt het tweede gedeelte (f. 57—196) van Pell. 2652 (het signet van Rob. Gourmont komt voor op f. 1 van een volledig exemplaar).

Gestreepte leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

50. **Bonaventura.** Sermones de tempore et de sanctis. — Zwolle, s.n. [Peter van Os], 1479. 2°.

Type 2, vglk. Holtrop *M. T.* Pl. 89c, facsimilé van f. 342^v van dezen druk.

H.C. 3512 (= H.C. 8976); Campbell 336; Proctor 9122; Pell. 2654; V.B. 4950; Reichling VI blz. 183; Peddie I. 119a.

Ten onrechte door Holtrop *M. T.* blz. 90 en Campbell aan Johannes de Vollenhoe of eenen anderen, onbekenden, drukker toegeschreven, vglk. Bradshaw, *Collected papers* blz. 220 vlgg. (*Printing ad Zwolle*). Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

51. **Bonaventura.** Meditationes in passionem Jhesu Christi. — s. n. l. et a. [drukker van het Freeska Landriucht]. 4°.

Type van het Freeska Landriucht (Campbell 1085), niet vermeld bij Haebler, zie een facsim. bij Holtrop *M. T.* Pl. 124, *G. f. T.* 1909 III, Taf. 249. Vergelijk over deze drukkerij Eekhoff, *Vrije Fries* VII blz. 362 vlgg., Ottema, *Vrije Fries* VIII blz. 364 vlgg., Holtrop *M. T.* blz. 118.

Campbell 335; Pell. 2683; Peddie I. 120b.

Op f. 30^v: *ad usum fratris Jacobi Haerlemensis*. Is later met 5 andere tractaten samengebonden in eenen band, die aan het minderbroederklooster te Groningen heeft toebehoord, zie de aant. bij N°. 129.

52. **Bonaventura.** Quaestiones in quattuor libros Sententiarum, a Johanne Beckenhaub emendatae. — Neurenberg, Anton Koberger (genoemd Deel I, f. 2^r, 2e kolom l. 7 en 8, in een lofdicht), zonder jaar [nà 2 Maart 1491, vglk. Deel I f. 2^v l. 8]. 4 dln., 20.

Typen: 9, 18, 19.

H.C. *3540; Proctor 2068; Pell. 2714; V.B. 1782; B.M.C. II blz. 433, IB. 7406; Peddie I. 120a.

Gebonden in 2 banden, waarvan de eerste dl. I en II, de tweede dl. III en IV en het register (dit in eenen anderen druk, zie N°. 54) bevat; gestempelde leeren banden, houten borden. Op f. 2^v van dl. I: *Est bibliothecae fratrum minorum montis lucis*, daaronder: *Ex dono Ministerii Regii*. Heeft dus oorspronkelijk toebehoord aan het klooster Lichtenberg bij Maastricht. In den Catalogus van 1851.

53. **Bonaventura.** Quaestiones in quattuor libros Sententiarum, a Johanne Beckenhaub emendatae. — Neurenberg, Anton Koberger, 1500. 4 dln. en register, 20.

Typen: 14 (titels der deelen en kolomtitels), 15 (hoofdwoorden van het register, zie B.M.C. II, Pl. XL 91), 19 (text der Sententiae), 20 (text van Bonaventura, zie B.M.C. II, Pl. XL 63).

H.C. *3543; Pell. 2717; Peddie I. 120a.

De titel van dl. III vertoont de variant, door Pellechet in het exemplaar der Bibliothèque Nationale opgemerkt. Gebonden in 2 banden, waarvan de eerste het register en dl. I en II, de tweede dl. III en IV bevat. Leeren banden met groote stempels, houten borden. In den Catalogus van 1669.

54. **Bonaventura.** Quaestiones in quattuor libros Sententiarum. Tabula. — s. n. l. et a. [Neurenberg, Anton Koberger]. 20.

Typen: 14 (kolomtitels, hoofdwoorden), 19 (text).

Pell. 2718; Peddie I. 120a; vglk. V.B. 1783, 1784. Uitgave alleen van het register.

Samengebonden met deel III en IV van N°. 52 (zie aldaar).

Brederode, Jan van. Zie **Summe le roy**.

55. **Breviarium Romanum**. — Venetië, Franciscus Renner de Hailbrunn, 1481. 40.

Typen: 6, 8; zwarte en roode druk.

H. 3902 (vglk. Cop. III blz. 249); Proctor Suppl. II, 4178A; Pell. 2925; Peddie I. 133b; Bohatta, *Liturgische Bibliographie des XV. Jahrhunderts* (Wien 1911) N°. 411.

Zwarte leeren band, met houten borden. Sommige katernen zijn in verkeerde volgorde gebonden, katern 15, 16, 17, A, D—G ontbreken. In den Catalogus van 1669 (s.v. Anonymus).

56. **Bromyard**, Johannes de. Summa praedicantium. — s. n. l. et a. [Bazel, Johannes de Amerbach]. 2 dln., 20.

Typen: 1, 3.

H.C. 3993; Proctor 7615; Pell. 3025; V.B. 486; Peddie I. 138a.

Groningsche banden; die van deel I alleen gestreept, zonder stemfels. Op f. 1 van dl. II, in 15e-eeuwsch schrift: *Suedericus van Emden*; verder: *Ex testamento magistri Johannis friderici curati in zeeripis. Utentes orent pro eo. Wil. fri. scripsit*. Heeft dus toebehoord aan Wilhelmus Friderici, en na diens dood aan de boekerij der Martinikerk. In den Catalogus van 1669.

57. **Brulifer**, Stephanus. Opuscula. — Parijs, André Bocard, 1500, 24 April. 80.

Typen: 2* (text, zie Claudin II, 144), 4 (incipit enz., zie Claudin II, 143), 8 (marginalia); init.: c, en volle lombarden, c. 11 m.m. hoog en c. 6 m.m. hoog (niet bij Haebler); rubr.: β , γ ; f. 1^r signet van Jean Petit, f. 272^v signet van André Bocard, zie Claudin II, 144.

H. *4004; Proctor 8165; Pell. 3030; V.B. 4746; Peddie I. 138b.

Gestempelde geele leeren band, oorspronkelijk met houten borden. In den Catalogus van 1669.

58. **Bruno** episcopus Herbipolensis. Psalterium ex doctorum dictis collectum. — s. l. [Neurenberg], Anton Koberger, 1497. 40.

Typen: 14, 18, 20.

H.C. *4013; Proctor 2117; Pell. 3036; V.B. 1768; B.M.C. II blz. 444, IA. 7542; Peddie I. 139a.

Samengebonden met N°. 131; perkamenten band. In den Catalogus van 1669.

59. **Bustis**, Bernardinus de. *Mariale sive de laudibus Mariae*. — Straatsburg, Martinus Flach, 1496, 26 Juli. 20.

Typen: 1, 2; rubr.: *a*.

H. *4161 (vglk. Cop. III blz. 250); Proctor 704; Pell. 3110; V.B. 2504; B.M.C. I blz. 154, IB. 2197; Peddie I. 144a.

Gestreepte leeren band, met houten borden; aan de voorzijde de titel onder een plaatje hoorn. Op f. 1: *Iste liber est pro conventu fratrum minorum de observantia in Emeda concessus fratribus minoribus de observantia in groningen post reformationem loci illius usque dum de libris provisi fuerint et usque ad revocationem*. Heeft dus oorspronkelijk toebehoord aan het minderbroederklooster te Emden. In den Catalogus van 1669.

60. **Bustis**, Bernardinus de. *Rosarium sermonum praedicabilium*. Deel II (ontbr. Deel I). — Hagenau, expensis sumptibusque Johannis Rynman per Heinricum Gran, 1500, 8 Dec. 20.

Typen: 4, 5.

H. *4164; Proctor 3205; Pell. 3115; Peddie I. 144a.

Groningsche band; ontbr. f. 1—3. In den Catalogus van 1669.

61. **Butrio**, Antonius de. *Speculum de confessione*. *Acc.* [Henricus Herpf]: *Speculum aureum animae peccatricis*. [Domenicus Capranica]: *Tractatus artis bene moriendi*. Hugo [de Sancto Caro]: *Speculum ecclesiae*. *Speculum sacerdotum*. Rodericus Zamorensis: *Speculum humanae vitae*. Dionysius de Leuwis, alias Rikel: *Speculum conversionis peccatorum*. — Leuven, Johannes de Westphalia. 20.

Type: 1^b, zie Holtrop *M. T.* Pl. 49 (87)b.

H.C. *4185; Campbell 391 (vglk. 589); Pell. 3125; V.B. 4923; Peddie I. 144b.

Moderne band. In den Catalogus van 1669.

62. **Capella**, Martianus. De nuptiis Philologiae et Mercurii libri duo, de grammatica, de dialectica, de rhetorica, de geometria, de arithmetica, de astronomia, de musica libri septem, cura Francisci Vitalis Badiani editi. — Vicenza, Henricus de Sancto Urso (Henricus de Santorso, Rigo di Ca Zeno), 1499, XVII Kalendas Januarias (16 Dec.). 20.

Typen: 9, 10, en grieksche typen in de citaten; signet.

H. *4370; Proctor 7174; Pell. 3224; V.B. 4602.

Moderne band, de laatste 3 bladen zeer beschadigd. In den Catalogus van 1669.

Capranica, Domenicus. Tractatus artis bene moriendi. Zie N°. 61.

63. **Capreolus**, Johannes. Liber I defensionum theologiae Thomae de Aquino, in primo Sententiarum (ontbr. boek II—IV). — Venetië, Octavianus Scotus, 1483. 20.

Typen: 3, 9; rubr.: β ; signet III (rood gedrukt).

H.C. *4410; Proctor 4580; Pell. 3234; V.B. 3903, 3907.

Moderne band. Op f. 359^v: *Conventus Harlemensis ordinis praedicatorum. Empta fuit haec prima pars Johannis Capreoli cum aliis tribus sequentibus simul pro 12 florenis rinensibus usualibus per fratrem Vincen- tium de Amsterdam priorem dicti conventus Harlemensis 1484.* In den Catalogus van 1669.

64. **Caracciolus de Licio**, Robertus. Sermones de laudibus sanctorum. — Antwerpen, Gerardus Leeu, 1490, kal. Martijs. 40.

Typen: 3, S; init.: c; rubr.: a.

H.C. *4481; Campbell 397; Proctor 9393; Pell. 3288.

Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

65. **Carchano**, Michael de. Sermones quadragesimales de decem praeceptis decalogi. — Venetië, Joannes et Gregorius fratres de Gregoriis, 1492. 40.

Typen: 21, 22, 24; rubr.: ι (?); signet II; begin van den text rood gedrukt.

H.C. *4504; Proctor 4528; Pell. 3297.

Over band en afkomst zie N°. 39. In den Catalogus van 1669.

66. **Carchano**, Michael de. *Sermonarium de commendatione virtutum et reprobatione viciorum*. — Milaan, Uldericus Scinzenzeler, 1495, 11 Juli. 40.

Typen: 8, 9; init.: g; rubr.: β ; begin van den text rood gedrukt.

H.C. *4505; Proctor 6030; Pell. 3298.

Samengebonden met N°. 179; 17e-eeuwsche leeren band. Op f. 1: *est bibliothecae fratrum minorum montis lucis*, verder: *Ex dono Ministerii Regii*. Heeft dus toebehoord aan het minderbroederklooster Lichtenberg bij Maastricht. In den Catalogus van 1851.

67. **Carlerius**, Aegidius. *Sporta fragmentorum et Sportula fragmentorum*. Acc. Johannes de Econte: *Scriptum contra filiationem Johannis evangelistae*. Andreas Carnifex: *Rationes contra transsubstantiationem corporis B. Johannis evangelistae in corpus Christi*. Johannes de Econte: *Scriptum super materia filiationis Johannis evangelistae contra Bonetum et Franciscum de Maronis*. Gregorius Nicholaus: *Scriptum super amortizationibus tangentibus certam ecclesiam*. — Brussel, zonder naam van drukker [Broeders des Gemeenen Levens], 1478—1479. 2 dln., 20.

Type 1^a.

H.C. 4513; Campbell 398; Proctor 9329; Pell. 3303; Reichling II blz. 138.

Leeren, alleen met strepen en sterretjes versierde band, houten borden; ontbr. f. 7—9 en 78—84 van deel I. In den Catalogus van 1669.

- Carnifex**, Andreas. *Rationes contra transsubstantiationem corporis B. Johannis evangelistae in corpus Christi*. Zie N°. 67.

68. **Casali**, Ubertinus de. *Arbor vitae crucifixae Jesu Christi*. — Venetië, Andreas de Bonettis de Papia, 1485, 12 Maart. 20.

Type 7.

H.C. *4551; Proctor 4816; Pell. 3331; V.B. 4034.

Groningsche band. Op f. 1: *Wilhelmus frederici emit non paratum medio floreno aureo rhenano anno 1488 prima Octobris*. Heeft later toebehoord aan de boekerij der Martinikerk, zie Inl. blz. 2. In den Catalogus van 1669.

Cerseth, Nicolaus. Commentaria in libros Augustini de civitate dei. *Zie* N°. 180.

Cezena, Michael de. Epistulae quaedam. *Zie* N°. 146.

Chaimis, Bartholomaeus de. *Zie* **Bartholomaeus** de Chaimis.

69. **Cicero**. De oratore. — s. n. l. et a. [Venetië, Wendelinus de Spira, c. 1470]. 4°.

Type 1.

H. 5096; Proctor 4053; Pell. 3661; V.B. 3640.

Talrijke hs. aantekeningen in eene 16e-eeuwsche hand. Moderne band. In den Catalogus van 1841.

70. **Clavasio**, Angelus de. Summa angelica de casibus conscientiae. — Straatsburg, Martinus Flach, 1491, quinta feria post Andree (1 Dec.). 2°.

Typen: 1, 2; rubr.: *a*.

H. *5391; Proctor 692; Pell. 3820; V.B. 2494; B.M.C. I blz. 115, IB. 2160.

Samengebonden met N°. 138; Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

71. **Collectio** quedam pro declaratione cuiusdam dubitationis nuper motae circa id quod a doctoribus dicitur indulgenciam domini papae animabus in purgatorio prodesse posse per modum suffragii. — s. n. l. et a. [Delft, Christiaan Snellaert]. 4°.

Typen: 1 (text, zie Holtrop *M. T.* Pl. 83. a. 3), 2 (eerste regels van de praefatio en van den text, Holtrop *M. T.* Pl. 84. a. 1).

Campbell 461, welke beschrijving overgenomen is uit *Catalogue of the library of Dr. Kloss (London 1835)* N°. 1481, daar Campbell zelf nooit een exemplaar gezien had; een ander exemplaar, in de Koninklijke Bibliotheek te Berlijn, is beschreven door Voulliéme, *Zentralbl. f. Bibliothekswesen* 1904 blz. 448.

Over band en afkomst zie N°. 129.

72. **Columna**, Guido de. *Historia destructionis Troiae*. — s. n. l. et a. [Straatsburg, drukker der *Vitae patrum* van 1483]. 2°.
 Typen: 1, 2.
 H. *5503; Proctor 429; Pell. 3870; V.B. 2263; B.M.C. I blz. 99, IB. 1327.

Moderne band. In den Catalogus van 1669.

73. **Comestor**, Petrus. *Historia scholastica*. — Bazel, s.n. [Johannes de Amerbach], 1486, post festum Katherinae (nā 25 Nov.). 2°.
 Typen: 1, 3, 5.
 H.C. 5535 (= H.C. 5537); Proctor 7572; Pell. 3882; V.B. 435.
 Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

Composita verborum. *Zie* N°. 166.

74. **Conradus** de Halberstadt. *Concordantiae Bibliorum*. — s. n. l. et a. [Reutlingen, Michael Greyff]. 2°.
 Type: M3, 20 ll. = c. 87 m.m. (= type 1 van Johannes Otmar volgens Proctor en Haebler).
 H. *5630; Proctor 2695A; Pell. 3932; V.B. 1983; B.M.C. II blz. 577, IC. 10666.

Volgens Proctor van Johannes Otmar te Reutlingen, maar in den B.M.C., m.i. terecht, aan Michael Greyff toegeschreven, vglk. B.M.C. II blz. 573, aant. bij 87A, en blz. 583.

Incompleet exemplaar, dat alleen de eerste 34 katernen, 294 bladen (in plaats van 418), bevat; de rest van het werk, op enkele gedrukte katernen na, is in hs. aangevuld, en wel, blijkens eene eigenhandige aantekening, door Henricus Verpinxten in 1496. Blad 1—5 geheel of gedeeltelijk uitgescheurd. Moderne band. In den Catalogus van 1851. *Ex dono Ministerii Regii*.

75. **Cordiale** sive *Liber quattuor novissimorum* [auctore Gerard van Vliedervliet]. — Deventer, s.n. [Richard Paffroet], 1491, 25 Febr. 4°.
 Typen: 3, 5, 6; rubr.: α; signet I.
 H.C. 5706; Campbell 1305; Proctor 8994; Pell. 5104; V.B. 4839.

Samengebonden met N°. 162, 165, 170, 28, 193. Groningsche band. Op f. 1: *est hilbrandus wissinck clericus verus possessor*. Blijkens eene eigenhandige aantekening op het laatste schutblad heeft deze onzen band, inhoudende de bovengenoemde 6 werken, laten maken in 1497. Op een der andere schutbladen, in vroeg-16e-eeuwsche hand: *Thomas yderhoff possessor. Ex testamento magistri hilbrandi accepi hunc librum. post meum vero obitum ad usum sacerdotum ecclesiae Sancti Martini in Groninghen ad librarium deponendus*. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

76. **Cronica** van der hilliger Stat Coellen. — Keulen, Johannés Koelhof (de zoon), 1499, up Sent Bartholomeus avent des hilligen Apostels (23 Aug). 20.

Typen: 2, 4, 5; init.: a; rubr.: γ; vele houtsnedes.

H.C. *4989; Proctor 1464; Pell. 3566; V.K. 324; V.B. 1077; B.M.C. I blz. 299, IB. 5073.

18e-eeuwsche leeren band. Op f. 1, in eene 16e-eeuwsche hand: *Dyt buich hoert toe peter westerhuys*. Lager: *H. A. Werumeus, I.U.D.* Komt voor in den veiling-catalogus van diens boekerij (Groningen 1783), blz. 37, N°. 522, en is toen verkocht voor 4 gulden 5 stuivers. In den Catalogus van 1833.

77. **Defensorium fidei contra Judaeos, hereticos et sarracenos**. *Acc. Card. De Turrecremata Tractatus de eadem materia sumptus ex historia tripartita Cassiodori*. — s. n. l. et a. [Utrecht, Nicolaus Ketelaer en Gerardus Leempt]. 20.

Type 1.

H.C. *6083; Campbell 558; Proctor 8845; Pell. 4185.

Moderne band. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

Destructorium vitiorum. Zie **Alexander Anglicus**.

78. **Dialogus** creaturarum moralizatus [auctore Nicolao Pergameno]. — Keulen, Conradus [Winters] de Homborch, 1481, 24 Oct. 20.

Typen: 1, 3, 4.

H.C. 6126; Proctor 1169; V.K. 845; V.B. 865; B.M.C. I blz. 249, IB. 4045.

Moderne band. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

79. **Dionysius** *Afer sive Periegeta. De situ orbis, latine*, Antonio Beccaria interprete. — Parijs, Georgius Wolff et Thielmannus Kerver [voor Jean Petit], 1499, 22 Juni. 4°.

Typen: 10 (= Proctor 11, titel), 15 (= Proctor 16, text);
init.: b; rubr.: *o*; signet van Jean Petit.

H. *6230; Proctor 8384; Pell. 4296.

Moderne band. Op het schutblad: *A. Ypeij, Harderovici 1811*, lager:
H. O. Feith, 1837. Komt niet voor in de gedrukte catalogi en is dus
verworven na 1851.

Dionysius de Leuwis, alias Rikel. *Speculum conversionis peccatorum*. Zie N°. 61.

Disceptatio super raptu ducissae britannicae. Zie **Wimpheling**, Jacobus.

Discipulus. Zie **Herolt**, Johannes.

80. **Donatus**, Aelius. *De octo partibus orationis*. (Fragment). — Nederlandsche druk, gedrukt met het Pontanus-type, = type IV bij J. H. Hessels, *Haarlem de geboorteplaats der boekdrukkunst niet Mainx* (Haarlem 1880) blz. 46, en = type VI bij Ch. Enschedé, *Laurens Jansz. Coster de uitvinder der boekdrukkunst* (Haarlem 1904) blz. 17; facsimilé bij Holtrop *M. T.* Pl. 24 en Pl. 13.

Drie bladen perkament, waarvan 2 en 3 één vel vormen; 24 regels; verglk. N°. 27 in de lijst bij P. Schwenke, *Die Donat- und Kalender-Type* (Veröffentlichungen der Gutenberg-Gesellschaft. II. Mainz 1903) blz. 36.

Inhoud, vergeleken met den text bij Schwenke t.a.p. blz. 37—49:

- f. 1^r: 11, 1 [T] Ercia decliācio — 14, 2 sigt
- f. 1^v: 14, 2 psonāqz — 15, 18 ab ipsa
- f. 2^r: 30, 4 z plr — 30, 41 legitoz
- f. 2^v: 30, 41 Optatō — 31, 22 eēnt f fuif
- f. 3^r: 31, 23 sent Futuro — 32, 16 audiam⁹ audi
- f. 3^v: 32, 16 tote audiūto — 32, 53 pnti

Holtrop *M. T.* blz. 28 kent drie verschillende uitgaven van eenen met het Pontanus-type gedrukten 24-regeligen Donatus; het Groningsche fragment is afkomstig van een exemplaar derzelfde uitgave als een fragment van twee bladen in de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage, bij Holtrop, *Catalogus librorum saeculo XV° impressorum quotquot in Bibliotheca Regia Hagana asservantur* (Hagae-Comitum 1856) N°. 11, Campbell N°. 635. Van deze twee bladen bleek nl. bij vergelijking het eene identiek te zijn met blad 2 van ons fragment; het andere waarbij aan de linkerzijde aan elken regel circa 4 à 5 letters zijn afgesneden, bevat, vergeleken met den text bij Schwenke t.a.p., *recto*: 24, 44.... coēs sūnt que a dictionib⁹ — 26,22 amauissetis, *verso*: 26,22 amauissent — 26,59 futurum ut am....

Elk dezer bladen bevat een gedeelte text, dat overeenkomt met circa 74 à 80 regels in de uitgave van Schwenke. Het aan het begin van ons f. 1^r voorafgaande beslaat bij Schwenke 146 regels, wat dus overeenkomt met 2 bladen onzer uitgave. Ons blad 1 was dus in den completeen Donatus blad 3. Op dezelfde wijze voortrekenende blijkt, dat het bovengen. Haagsche blad het 8e was en onze bladen 2 en 3 het 11^e en het 12^e vormden. Het geheele werk had 16 bladen, waarbij aangenomen moet worden, dat het laatste blad en de keerzijde van het voorlaatste blank waren.

Onze fragmenten zijn als schutbladen gebruikt in eenen waarschijnlijk Groningschen band, die de N°. 86, 85, 166, 167 bevat.

81. **Durandus**, Guilielmus. *Rationale divinatorum officiorum a Johanne Aloisio Tuscano editum.* — s. l. [Lyon], Jacobus Mallieti (Jacques Maillet), 1497, 15 Juli. 40.

Typen: 6 (text), 7 (kolomtitels enz.); init.: d (c. 17 × 17 m.m.) en gelijksoortige kleinere, c. 11 × 11 m.m. (niet bij Haebler); rubr.: β.

Cop. II 2134; Pell. 4517.

Groningsche band. Op f. 4^v: *proprietas huius domini et magistri gherardi helmericii fabri ecclesiae sancti martini in groningen presbiteri est.* In den Catalogus van 1669.

82. **Ebrardus**, Ulricus. *Modus Latinitatis. Acc. eiusdem Tractatulus orthographiae, Regulae de arte dicendi, De accentu regulae.* — s. n. l. et a. [Augsburg, Johann Schönsperger]. 40.

52 ff., waarvan 2—51 genummerd *Folium Primum* — *Fo. L.* (ontbr. ff. 49, 50, en het waarschijnlijk blanke f. 52); signat.: a⁸ b⁴ c⁸ d² e⁸ f⁴ g⁸ h⁴ i⁶; 37 ll.; typen: 7 (kolomtitels enz., zie B.M.C. II, Pl. XXXV.175), 8 (text, B.M.C. II, Pl. XXXV.76); rubrieken, handvormig en ¶ (niet vermeld bij Haebler); marginalia; houtsnede op den titel, magister cum quattuor discipulis, zie W. L. Schreiber u. P. Heitz, *Die deutschen „Accipies” und Magister cum discipulis Holzschnitte* (*Studien zur deutschen Kunstgeschichte* 100) N°. 58.

H.* 6528.

Moderne band. Op het schutblad: *Ex dono viri honor. R. J. Schierbeck. Groningen 1870.*

- Econte**, Johannes de. *Scriptum contra filiationem Johannis evangelistae. Scriptum super materia filiationis Johannis evangelistae contra Bonetum et Franciscum de Maronis.* Zie N°. 67.

83. **Eusebius** Pamphili. *De praeparatione evangelica, latine, ex interpretatione Georgii Trapezuntii.* — s. l. [Venetië], Leonhardus Aurl, 1473. 20.

Type 1.

H.C. *6700; Proctor 4220; Pell. 4643; V.B. 3712.

18e-eeuwsche leeren band. Op f. 1: *Iste liber est beate Marie virginis in Scheyren*; op f. 2: *Monasterii Schyrensis*. Geschenk van Prof. Dr. H. U. Meyhoom, hoogleeraar aan de R. Universiteit te Groningen, in 1910.

- Fasciculus Temporum.** Zie **Rolevinck**, Werner.

84. **Ficinus**, Marsilius. *Epistolae.* — Neurenberg, Anton Koberger, 1497, 24 Febr. 40.

Typen: 22, 23.

H.C. *7062; Proctor 2113; Pell. 4792; V.B. 1770; B.M.C. II blz. 443, IA. 7529.

Moderne band. Op f. 1: *Ex dono viri cl. P. Chevallier*. Moet dus vóór 1796, het jaar, waarin P. Chevallier, hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Groningsche hoogeschool, overleed, aan de bibliotheek geschonken zijn, maar wordt in geen der gedrukte catalogi vermeld. Daarentegen noemen de catalogi van 1669, 1758 en 1833 eene uitgave der *Epistulae* van Marsilius Ficinus, gedateerd *Florentiae 1494*, die in geen enkele bibliographie schijnt voor te komen. Thans ontbreekt deze uitgave op de bibliotheek.

Gaguin, Robertus. *Super raptu ducissae britannicae*. Zie N°. 193.

Galenus. *Commenta in Hippocratis aphorismos*. Micro tegni s. ars parva. Zie N°. 27.

85. **Garlandia**, Johannes de. *Synonyma cum notatis*. — s. n. l. et a. [Keulen, Heinrich Quentell]. 40.

Typen: 3, 4, 5; init: f, bij type 4.

H.C. *7471; Proctor 1376; V.K. 666; B.M.C. I blz. 273, IA. 4760.

Samengebonden met N°. 86 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

86. [**Garlandia**, Johannes de]. *Textus aequivocorum cum commento*. — s. n. l. et a. [Keulen, Heinrich Quentell]. 40.

Typen: 3 (titel, *G. f. T.* 1910 II, Taf. 282), 4 (text, *G. f. T.* Taf. 281, 282), 5 (commentaar, *G. f. T.* Taf. 283); init.: f, bij type 4.

H. *7482; V.K. 660; V.B. 1023.

Samengebonden met N°. 85, 166, 167. Gestreepte leeren band zonder stempels, met houten borden, waarschijnlijk Groningsch. De Donatus-fragmenten, N°. 80, waren in dezen band als schutbladen gebruikt. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

87. [**Geminiano**, Johannes de Sancto, sive] **Helwicus** Teutonicus. *Liber de exemplis et similitudinibus rerum*. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffroet]. 20.

Type 1.

Campbell 1040; Cop. II 2649; Proctor 8955.

Gestreepte, met sterretjes gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

88. **Gemmula** vocabulorum cum addito (Latijn-Nederlandsch). — 's Hertogenbosch, Gherardus Leempt de Novimagio, 1488, ultima May. 40.

Typen: 1 (kolomtitels, Holtrop *M. T.* Pl. 59, c); 2 (text, Holtrop *M. T.* Pl. 117, a. 2), 3 (titel, Holtrop *M. T.* Pl. 117, b).

Campbell 791 (kende bij de uitgave zijner *Annales* slechts één exemplaar, dat in 1871 bij de veiling-Inglis (*Catal. Inglis* blz. 143 N°. 1530) ter markt kwam en voor hem beschreven werd, door Hessels, maar in zijn *Supplément 1er* geeft hij de beschrijving van het Groningsche exemplaar); Cop. III 6345.

Moderne band, ontbreekt de onderste helft van het laatste blad. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

89. **Gentilis** de Fulgineo. Expositio in primam Fen quarti Canonis Avicennae. — s. n. l. et a. [Bologna, Baldassare Azzoguidi], 1477. 20.

Type 2.

H.C. *7566; Proctor 6522; Pell. 5026; V.B. 2714.

17e-eeuwsche perkamenten band. In den Catalogus van 1758.

Gentilis de Fulgineo. Libellus de divisione librorum Galeni. *Zie* N°. 27.

Gerardus de Vliedershoven. Cordiale sive Liber quattuor novissimorum. *Zie* N°. 75.

Gerardus de Zutphania. Quaestiones disputabiles super quartum librum Sententiarum. *Zie* N°. 154.

Gerardus de Zutphania. Tractatulus de spiritualibus ascensionibus. *Zie* N°. 135.

90. **Gerson**, Johannes. Opera. — Keulen, Johannes Koelhoff (de oude), 1483, in vigilia S. Urbani papae (23 Mei) tot 1484, in vigilia S. Mathiae apostoli (23 Febr.). 4 dln., 20.

Typen: 7, 9, 10.

Incun. Catal. Gron.

H.C. *7621; Proctor 1056; Pell. 5124; V.K. 458; V.B. 779, 780, 781.

Groningsche banden. Dl. II f. 1: *Wilhelmus frederici ad Sanctum Martinum in Groningen curatus quatuor volumina Domini Johannis de gersonno non parata sibi posterisque piis usibus emit pro duobus florenis renensibus in anno salutis 1488° sue curie 4°*. In deel III, f. 1: *Ex testamento wilhelmi friderici*. Heeft dus toebehoord aan de boekerij der Martini-kerk. In den Catalogus van 1669.

91. **Gerson**, Johannes. Opera. Pars secunda (ontbr. Pars I, Pars III en het Inventarium). — zonder naam van plaats en drukker [Straatsburg, Johann Grüninger], 1488, nonas Julij mensis quinto (3 Juli). 2°.

Typen: 1 (kolomtitels enz., zie B.M.C. I, Pl. X 180), 13 (text, M⁴⁷, 20 ll. = c. 80 m.m., zie B.M.C. I, Pl. XI 80); houtsnede op f. 1^v.

H.C. *7622; Proctor 534; Pell. 5125; V.B. 2353; B.M.C. I blz. 169 § 3, IB. 1633—1635.

Door Proctor, hierin gevolgd door Pellechet en Voulliéme, wordt deze, ongetwijfeld Straatburgsche, druk aan Johann Prüss toegeschreven, volgens den B.M.C. t. a. pl. is hij vermoedelijk van Johann Grüninger. Dit komt mij juist voor, daar vooral in de eerste vellen in den text hier en daar hoofdletters (M, D, O, Q, F, I, L) voorkomen uit Grüninger's type 8 (M²¹, 20 ll. = c. 80 m.m., beschreven bij Haebler *T.R.* I blz. 148/149). Daarentegen komt M²¹ bij Prüss alleen voor op eene hoogte van 20 ll. = c. 91 m.m., zie Haebler, *T.R.* I blz. 99.

Band met houten borden, waarvan het leer verdwenen is. Komt in geen der gedrukte catalogi voor.

92. **Gerson**, Johannes. Opera. Pars secunda (ontbr. Pars I, Pars III en het Inventarium). — s. n. l. et a. [Neurenberg, Georg Stuchs], 1489, quinto nonas Augusti (1 Aug.). 4°.

Typen: 3, 4; rubr.: α .

H.C. *7623; Proctor 2263; Pell. 5126; V.B. 1906.

Band met houten borden, waarvan het leer verdwenen is; ontbr. f. 1 (titel, met houtsnee op het v^o). In den Catalogus van 1851. *Ex dono Ministerii Regii*.

93. **Gerson**, Johannes. Conclusiones de diversis materiis morali-
bus. — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, c. 1470, zie V.K.
blz. VIII]. 40.

Type 1b, 2.

H. *7639; Proctor 869; Pell. 5142; V.K. 462; V.B. 673;
B.M.C. I blz. 189, IA. 2898.

Over band en afkomst zie N°. 12 In den Catalogus van 1669.

94. **Gerson**, Johannes. De cognitione castitatis et pollutionibus
diurnis. *Acc.* Formula absolutionis sacramentalis. — s. n. l. et a.
[Keulen, Ulrich Zell, c. 1470, zie V.K. blz. VIII]. 40.

Type 1b.

H. *7691; Proctor 870; Pell. 5137; V.K. 487; V.B. 683;
B.M.C. I blz. 190, IA. 2902.

Over band en afkomst zie N°. 141. In den Catalogus van 1669.

95. **Gerson**, Johannes. De pollutione nocturna, an impediat cele-
brantem vel non. — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, c. 1470,
zie V.K. blz. VIII]. 40.

Type 1b.

H. *7695; Proctor 872; Pell. 5214; V.K. 479; V.B. 680;
B.M.C. I blz. 190, IA. 2912.

Over band en afkomst zie N°. 141. In den Catalogus van 1669.

Gerson, Johannes. Monotesseron sive concordantia passionis
quatuor evangelistarum. *Zie* N°. 105.

96. **Getiden** van onser liever vrouwen. — Parijs, zonder naam van
drukker [Johan Higman] voor Willem Houtmert te Antwerpen,
1497. 80.

Type 9; rubrieken (bij type 9 niet vermeld door Haebler);
talrijke houtgravuren, de text omringd door randbordes in
manière criblée; zwarte en roode druk.

A. Castan, *Catalogue des incunables de la bibliothèque pu-
blique de Besançon* (Besançon 1893) blz. 420 N°. 555; Cop. II
3123; Proctor 8138; H. Bohatta, *Bibliographie des livres d'heu-*

res imprimés aux XVe et XVIe siècles (Vienne 1909) blz. 52 N°. 1405.

Exemplaar op perkament, ontbr. het slot, katern K⁸L⁸M⁴, f. 145—164 (het colophon bevindt zich op f. 144v). De gravures zijn geheel in kleuren en goud opgehoogd, de figuren der randen gekleurd, initialen in kleuren en goud uitgevoerd; in het schild, dat zich op talrijke bladzijden in het midden der onderste randbordure bevindt, is door den illuminator overal het wapen der familie Van Bleiswijk aangebracht, verglk. het facsimilé van f. 38v en 39r. Gestempelde leeren band met koperen beslag, houten borden. Konit in geen der gedrukte Catalogi voor.

Glanvilla, Bartholomaeus de. Zie **Bartholomaeus Anglicus**.

97. **Gobius**, Johannes. Quaestiones inter Johannem Gobi et spiritum Guidonis de Corvo. — s. n. l. et a. [drukker van het Freeska Landriucht]. 4°.

Type van het Freeska Landriucht (Campbell 1085), niet vermeld bij Haebler; zie hierover onder N°. 51.

Campbell 869 (volgens wien het door hem beschreven exemplaar der Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage het eenig bekende zou zijn); Cop. II 2742.

Over band en afkomst zie N°. 129. In den Catalogus van 1669.

98. **Gorran**, Nicolaus de. Postilla super Epistolas Pauli. — Keulen, Johannes Koelhoff (de oude), 1478. 2°.

Typen: 5, 6; rubrieken (niet vermeld bij Haebler).

H.C. *7815; Proctor 1038; V.K. 832; V.B. 768; B.M.C. I blz. 222, IC. 3513.

Rijk gestempelde geele leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

99. **Gratianus**. Decretum, cum apparatu Bartholomaei Brixien-sis. — Venetië, Thomas de Blavis, 1486, 28 Juli. 4°.

Typen: 6, 7; init.: a, b; rubr.: α; signet I; zwarte en roode druk.

Do wilt dēckē in mine hul
pe. Heere tot my te helpen
haeste. **G**lorie si dē. **I**st was indē
beghinne. **H**ymn. **C**rist? coninc
alder goedertierenste. **L**est voert
wt als in pinnē ghescreuē staet. **p**s
In dien dat die heere omme
keerde die gheuākenisse syō
so sin wi ghe wordē als getroeste lie
den. **D**oe ts onse mont veruollet
met bliscapē: en onse tōge met ho
gher vrolicheyt. **S**o sullē si sprekē
onder die heidenen: die heere heeft
grotelic met hē ghedaē. **D**ie heere
heeft grotelic met ons ghedaē: en
wi zīn ghe wordē blide en vrolic.
Heer omme keert o se gheuāke
nisse: als die riuierē vandē suyden
winde. **D**ie in tranē sayen: sullē
met hogher vrolicheit mayē. **G**aē
de ghinghē si en schreydē woꝝpēde

H.C. *7905; Proctor 4762; Pell. 5325.

Moderne band. Op f. 2: *Sum Viglj̃ Aytta*, en op f. 519^v: *Ex libris domini viglj̃ zuichemi*. Den 26 Oct. 1840 aan de bibliotheek geschonken door J. Baart de la Faille, medisch professor aan de R. Universiteit te Groningen.

100. **Gratianus.** Decretum, cum apparatu Bartholomaei Brixien-
sis, a Seb. Brant editum. — Bazel, Johannes Amerbach et
Johannes Froben, 1500, kal. Julij. 4°.

Typen (van Froben): 4 (text), 6 (glossa), 7 (titel enz.), enkele
grieksche typen in de opdracht, f. 1^v; init.: c, d, e, f, g;
rubr.: α, β; houtsnee op f. 12^v; zwarte en roode druk.

H. *7918; Pell. 5339.

17e-eeuwsche perkamenten band. Op f. 1, in eene 16e-eeuwsche
hand: *Dominus et magister Lambertus stafken me bono iure possidet*;
lager: *Judocus Mericanus me possidet*, vervolgens: *Joos van der Hey-*
den de walcheren syn boek. In den Catalogus van 1851, met de bij-
voeging: *Ex dono Ministerii Regii*.

Gregorius Nicholaus. Scriptum super amortizationibus tangen-
tibus certam ecclesiam. *Zie* N°. 67.

101. **Gritsch**, Johannes. Quadregesimale de tempore et de sanctis. —
s. n. et l. [Straatsburg, gedeeltelijk door den drukker der
Casus breves en gedeeltelijk door den drukker van den Jorda-
nus de Quedlinburg], 1495, in profesto circumcisionis domini
(31 Dec.). 20.

240 ff. n. n.; signat.: a b⁸, c d⁸ e—z A—C⁶⁸ D E⁶ F—M⁶; 2
col.; 51 ll. op f. 1—198, en 52 ll. op f. 199—240.

Katern a—E, f. 1—198, zijn van den drukker der Casus
breves; typen: 1 (text, zie B.M.C. I Pl. XV, Casus 80) en 2
(kolomtitels enz., B.M.C. I Pl. XV, 152, 160). Katern F—M,
f. 199—240, zijn van den drukker van den Jordanus; typen:
4 (text, zie B.M.C. I Pl. XIII, 80) en 1 (kolomtitels enz.,
B.M.C. I Pl. XIII, 160). Type 1 van den drukker der Casus
en 4 van den drukker van den Jordanus zijn bijna volkomen
gelijk, slechts heeft de eerste steeds *U* en *Z*, en de tweede

naast deze vormen ook open Ů en Z. Meer verschil bestaat er tusschen type 2 van den drukker der Casus en type 1 van den drukker van den Jordanus, bv. in de letters C D M P Q.

H.C. *8078; Proctor 739. Door Proctor was deze druk aan den drukker der Casus breves toegeschreven; Alfr. W. Pollard, de bewerker van den B.M.C., bemerkte echter, dat het exemplaar van het Britsch Museum uit stukken der twee bovengenoemde drukkers bestond, en trok hieruit de gevolgtrekking, dat zoowel de drukker der Casus als die van den Jordanus elk eene complete uitgave van Gritsch hadden gegeven, en dat dus het door hem beschreven exemplaar uit incomplete stukken dezer uitgaven bestond, die tot één geheel waren vereenigd. Om deze reden wees hij dan ook aan elk der beide stukken eene afzonderlijke plaats aan, zie B.M.C. I blz. 161, IB. 2344 (stuk van den drukker der Casus) en blz. 145, IB. 1968 (stuk van den drukker van den Jordanus). Dat nu deze drukkers niet beide eenen completen Gritsch hebben vervaardigd, maar deze uitgave het werk is van hen gezamenlijk, elk voor zijn deel, blijkt hieruit, dat de Groningsche bibliotheek twee exemplaren bezit, waarvan de samenstelling volkomen identiek is met die van het exemplaar van het Britsch Museum. Om eene ons onbekende reden heeft dus in dit geval de drukker van den Jordanus een werk, dat reeds voor het grootste gedeelte door den drukker der Casus was gedrukt, ten einde gebracht.

Twee exemplaren; over band en afkomst van 101a zie N°. 164. Aan N°. 101b ontbreekt katern x, f. 145—150; Groningsche band.

Op f. 1 van N°. 101b, in laat-15e of vroeg 16e-eeuwsche hand: *Liber domini henrici de Jenkt*; dit is doorgehaald en er onder geschreven: *Liber domini et magistri Johannis de Rerca* (?), misschien te lezen: *Arca*).

Beide exemplaren worden vermeld in den Catalogus van 1669.

Guarinus Veronensis. *Dialogus de arte punctandi*. Zie N°. 156.

Guido de Columna. Zie **Columna**, Guido de.

Guilelmus de Ockam. Zie **Ockam**, Guilelmus de.

102. **Guillerinus** Parisiensis. Postilla evangeliorum ac epistolarum de tempore et de sanctis et pro defunctis. — Deventer, s.n. [Richard Paffroet]. 20.

Type 1, zie Holtrop *M.T.* Pl. 64a.

Campbell 899 (verglk. L. Delisle, *Journal des Savants* 1894 blz. 35); Cop. II 2863.

Samengebonden met N°. 22 en N°. 149. Gestreepte leeren band, houten borden. Op f. 1: *postilla guillerini. pertinens ad liberyam Sancti Martini oppidi groninghen*. In den Catalogus van 1722.

103. **Guillerinus** Parisiensis. Postilla evangeliorum ac epistolarum de tempore et de sanctis et pro defunctis. — s. n. et l. [Deventer, Jacobus de Breda], 1492, 10 Sept. 4°.

Typen: 3 (eerste regel van den titel), 4 (text), 5 (postillen, zie deze drie typen vereenigd Holtrop *M. T.* Pl. 66 d. 1), 6 (regel 2—4 van den titel, zie Holtrop *M. T.* Pl. 66 e. 2, onderschrift); rubr.: α , β .

H.C. 8278; Campbell 902 (verglk. L. Delisle, *Journal des Savants* 1894 blz. 35).

Gestempelde leeren band, houten borden, waarschijnlijk Groningsch. Op f. 1: *est hilbrandus wissinck clericus verus possessor*. Daaronder: *Ex cuius testamento hic codex ab executoribus magistro* (de hierop volgende naam is geradeerd) *ad vitam assignatus. post meum obitum ad usum sacerdotum ecclesiae beati Martini in groningen ad librariam reponendus. Actum anno 1510*. (Hilbrandus Wissinck is dus waarschijnlijk in 1510 gestorven.) In den Catalogus van 1669.

Halberstadt, Conradus de. Zie **Conradus** de Halberstadt.

Helwicus Teutonicus. Zie **Geminiano**, Johannes de Sancto.

104. **Herolt**, Johannes, alias Discipulus. Sermones de tempore et de sanctis cum promptuario exemplorum. — Neurenberg, s.n. [Anton Koberger], 1494. 20.

Typen: 14, 21.

H. *8504; Proctor 2097; B.M.C. II blz. 440, IB. 7485.

Groningsche band. Op f. 1, in eene laat-15e- of vroeg-16e-eeuwsche hand: *hilbrandus wissinck clericus verus possessor*; lager: *Thomas yderhoff possessor. Ex testamento honorabilis viri magistri hilbrandi wissinck hunc librum recepi. post meum vero obitum ad usum sacerdotum ecclesiae beati Martini in Groninghen ad librarium reponendus.* In den Catalogus van 1669.

104. **Herolt**, Johannes, alias Discipulus. Quadragesimale. *Acc.* Johannes Gerson, Monotesseron sive concordantia passionis quattuor evangelistarum. (Een compleet exemplaar bevat bovendien: Sermo notabilis de passione dominica, auctore Gabriel Biel). — Reutlingen, Johannes Otmar, 1489, 19 Febr. 20.

Typen: 6, 7.

H.C. *8515; Proctor 2715; B.M.C. II blz. 586, IB. 10722.

Incompleet exemplaar, 78 bl. in plaats van 138. Samengebonden met N°. 169. Groningsche band. In den Catalogus van 1669.

106. **Herolt**, Johannes, alias Discipulus. De eruditione Christi fidelium. — s. n. l. et a. [Bazel, Johannes de Amerbach]. 20.

Typen: 1, 3.

H.C. *8519; Proctor 7616.

Samengebonden met N°. 123. Gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

Herpf, Henricus. Speculum aureum animae peccatricis. *Zie* N°. 61.

Heynlein, Johannes. *Zie* **Lapide**, Johannes de.

107. **Hieronymus** Stridonensis. Ordo vivendi deo ad Eustochium. — s. n. l. et a. [Keulen, drukker der Historia S. Albani]. 40.

Type 1.

Cop. II 2954; Proctor 1006; V.K.^o 578; B.M.C. I blz. 215, IA 3413. Vglk. Bradshaw, *Collected papers* blz. 149 vlgg., 156 N^o. V.

Over band en afkomst zie N°. 141. In den Catalogus van 1669.

Hieronymus Stridonensis. Vitae Sanctorum Hilarionis, Pauli primi heremitae, Malchi *Zie* N°. 32.

Hildesheim, Johannes de. *Zie* **Johannes** de Hildesheim.

Hippocrates. Aphorismi. Liber pronosticorum. Liber de regimine acutorum morborum. Epidimiae. Liber de natura fetus. Liber introductorius de lege. Libellus qui dicitur iusiurandum. *Zie* N°. 27.

108. **Holkot**, Robertus. Super sapientiam Salomonis. — Reutlingen, Johannes Otmar, 1489. 2°.

Typen: 7, 8; 2 soorten rubrieken, handvormig en **¶**, niet vermeld bij Haebler *T.R.* I blz. 86, die zegt, dat Otmar te Reutlingen geen rubrieken gebruikte, maar waarschijnlijk dezelfde als rubr. α en β bij Haebler *T.R.* I blz. 106 (onder Tübingen).

H.C. *8760; Proctor 2716; V.B. 1980; B.M.C. II blz. 587, IB. 10724.

Gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

109. **Holkot**, Robertus. Super sapientiam Salomonis. — Hagenau, s.n. [Heinrich Gran], 1494. 2°.

Typen: 4 (kolomtitels, enz.), 8 (text).

H.C. *8761; Proctor 3181 (zonder opgave van typen); V.B. 1173.

Samengebonden met N°. 8 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

110. **Hollen**, Gotscaleus. Praeceptorium. — Keulen, Johannes Koelhoff (de oude), 1489. 2°.

Typen: 15, 17, 18.

H. *8768; Proctor 1077; V.K. 591; V.B. 795; B.M.C. I blz. 228, IB. 3611.

De ontbrekende bladen 85 en 88 en 123—130 (katern p) zijn in hs. aangevuld. Rijk gestempelde leeren band, houten borden, waarschijnlijk Groningsch. Op f. 1, in laat-15e of vroeg 16e-eeuwsche hand: *Dominus Jacobus Abbinghe* (volgt een onleesbaar woord) *dedit hunc librum hono-*

rabili domino Thomae de Yderhoff pro quo petit eius devota suffragia.
Thomas Yderhoff vermaakte verscheidene zijner boeken aan de boekerij der Martini-kerk, verglk. de aant. bij N°. 75 en 104, dus wellicht ook dit werk. In den Catalogus van 1669.

111. **Homerus.** Opera, graece, a Demetrio Chalcondyle recensita. — Florence, zonder naam van drukker [Bartolommeo di Francesco de Libri], voor Bernardus en Nerius Nerlius, 1488, 9 Dec. 2 dln., 20.

Deel I: Bernardi Nerlii praefatio latina ad Petrum Medicem, Demetrii Chalcondylae praefatio ad lectorem, Herodoti et Plutarchi vitae Homeri, Dionis Chrysostomi oratio de Homero, Ilias; Deel II: Odyssea, Batrachomyomachia, Hymni.

Typen: 1 (rom., in de praefatio van Nerlius), 4 (grieksch).

H.C. 8772; Proctor 6194; V.B. 2906; Reichling I blz. 153.

In kleuren uitgevoerde, met goud en zilver opgehoogde initialen aan het begin van elken zang. Zwarte leeren banden, waarschijnlijk Italiaansch. Op f. 1: *Ex Bibliotheca D. Weimanni Cancellarii Clivensis 1660*; heeft later toebehoord aan Jacobus Oiselsius, van 1667—1686 hoogleeraar te Groningen, en wordt in den veiling-catalogus van diens boekerij (Groningen 1688) vermeld in Deel II blz. 265 N°. 40. Is toen voor de bibliotheek gekocht voor 5 gulden.

112. **Horatius.** Opera. — Venetië, Philippus Petri, 1479, 18 Sept. 20. Type 2*.

H. 8875; Proctor 4272 (zonder opgave van type); Reichling II blz. 192.

Over band en afkomst zie N°. 150. Uit de collectie-Riedel, zie Inl. blz. 12.

113. **Horatius.** Opera, cum commentario Christophori Landini. — Florence, Antonius Miscomini, 1482, nonis augusti (5 Aug.). 20.

Typen: 3, 4.

H.C. 8881; Proctor 6142; V.B. 2890; Reichling V blz. 150.

Moderne band. Uit de collectie-Riedel, zie Inl. blz. 12.

114. **Horatius.** Opera, cum commentario Christophori Landini. — Venetië, Joannes [de Gregoriis] de Forlivio et socii, 1483, 17

Mei (de datum genoemd f. 6^v aan het eind van het registrum). 20.

Typen: 5. 6.

H.C. *8883; Proctor 4502.

Moderne band. Uit de collectie-Riedel, zie *Inl. blz.* 12.

115. **Horatius.** Opera, cum commentario Christophori Landini. — Venetië, Bernardinus [Stagninus] de Tridino, 1486. 20.

Typen: 8, 9.

H.C. *8884; Proctor 4827; V.B. 4041.

Moderne band. Met *ex-libris*: *J. Baart de la Faille, Med. prof., Groningen*. Uit de collectie-Riedel, zie *Inl. blz.* 12.

116. **Horatius.** Opera, cum adnotationibus Jacobi Locher. — Straatsburg, Johannes Reinhardus cognomento Grüninger, 1498, quarto idus Marcij (12 Maart). 20.

Typen: 4, 17, 19, 22, 23; rubr.: ε, ζ; signet: a; talrijke houtsneden.

H.C. *8898, Proctor 485; V.B. 2302; B.M.C. I blz. 112, IB. 1471—1474.

Moderne band. Uit de collectie-Riedel, zie *Inl. blz.* 12.

117. **Horatius.** Sermones et Epistolae, cum commentis Acronis et Badii Ascensii. — s. l. [Lyon], Nicolaus Wolf, 1499, ad idus martias (15 Maart). 40.

Typen: 1, 2, 3, 4; rubr.: β; houtsnede op den titel; zwarte en roode druk.

H.C. 8916; Proctor 8677.

17e-eeuwsche leeren band. Uit de collectie-Riedel, zie *Inl. blz.* 12.

118. **Horatius.** Ars poetica. — s. n. l. et a. [Leipzig, Martin Landsberg]. 40.

Typen: 1, 2; rubr.: α.

H.C. *8918; Proctor 2944.

Moderne band. Uit de collectie-Riedel, zie *Inl. blz.* 12.

Hortulus Reginae. Zie **Meffret**.

119. **Hugo** de Sancto Victore sive de Sancto Caro. De sacramentis Christianae fidei. — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1485, die sanctorum Abdon et Sennes (30 Juli). 20.

Typen: 1, 2, 3.

H.C. *9025; Proctor 597; V.B. 2407; B.M.C. I blz. 133, IB. 1837.

Over band en afkomst zie N°. 21.

Hugo de Sancto Victore sive de Sancto Caro. Speculum ecclesiae. Speculum sacerdotum. Zie N°. 61.

120. [**Institoris**, Henricus, et Jacobus **Sprenger**]. Malleus maleficarum. — Keulen, Johannes Koelhoff (de zoon), 1494, in vigilia Sanctae Katharinae (24 Nov.) 20.

Typen: 1, 2, 3, 4; init.: a; rubr.: a.

H.C. 9244; Proctor 1462; V.K. 637; V.B. 1076; B.M.C. I blz. 298, IB. 5064.

Moderne band. In den Catalogus van 1669 (s.v. Nider).

121. **Isidorus**. Etymologiae. — Bazel, s.n. [Johannes Amerbach], 1489, sexto ydus Augusti (8 Aug.). 20.

Typen: 1, 4, 11, 13, 16; init.: d (de letter L, f. 1); rubr.: β; figuren, en eene houtsnede op het verso van f. 54 (genummerd L).

H.C. *9274; Proctor 7580; V.B. 449.

Moderne band. Op f. 1: *ex dono viri clarissimi C. M. Francken. Groningae, 1859.*

Jacobus de Voragine. Zie **Voragine**, Jacobus de.

Jan van Brederode. Zie **Summe** le roy.

Johannes de Bromyard. Zie **Bromyard**, Johannes de.

Johannes de Econte. Scriptum contra filiationem Johannis evangelistae. Scriptum super materia filiationis Johannis evangelistae contra Bonetum et Franciscum de Maronis. Zie N°. 67.

Johannes de Garlandia. *Zie* **Garlandia**, Johannes de.

122. [**Johannes** de Hildesheim]. Liber de gestis et translatione trium regum. *Acc.* Alberti Magni Notula de festo die Epiphaniae, Augustini Sermones duo de epiphania domini. — s. l. [Keulen], Johann Guldenschaff, 1477. 20.

Type 1.

H.C. *9395; Proctor 1204; V.K. 678; V.B. 889; B.M.C. I blz. 253, IB 4229.

Samengebonden met N°. 9 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

Johannes de Lapide. *Zie* **Lapide**, Johannes de.

123. **Johannes** abbas Nivicellensis. Concordantiae bibliae et canonum cum titulis decretalium totiusque juris civilis. — Bazel, Nicolaus Kessler, 1487, quarto idus mensis Julij (12 Juli). 20.

Typen: 1, 2, 4.

H.C. *9416; Proctor 7662; V.B. 515.

Samengebonden met N°. 106 (zie aldaar). In den Catalogus v. 1669.

Johannes de Sancto Geminiano. *Zie* **Geminiano**, Johannes de Sancto.

Johannes de Tambaco. *Zie* **Tambaco**, Johannes de.

Johannes de Turrecremata. *Zie* **Turrecremata**, Johannes de.

Johannes de Verdena. *Zie* **Verdena**, Johannes de.

124. **Justinianus**. Institutiones, cum glossa. — Venetië, opera Joannis et Gregorii de Gregoriis, impensis vero Guielmi (sic) pincij astensis, 1499, 10 Maart. 4°.

Typen: 27* (text), 34 (commentaar), en in den titel wellicht 13 (5 ll. = c. 30 m.m., M komt niet voor); init.: volle lombarden, c. 6 m.m. hoog bij type 27* en c. 5 m.m. hoog bij type

34 (niet vermeld bij Haebler); rubr.: ζ (bij type 27*), μ (? , bij type 34); signet II; zwarte en roode druk.

H. *9538.

17e-eeuwsche perkamenten band. Op den titel: *Alex. Arn. Pagenstecher*; op het schutblad: *Bibliothecae Groninganae dat donat S. Gratama prof.* Moet dus vóór 1837, Gratama's sterfjaar, aan de bibliotheek geschonken zijn.

125. **Juvenalis.** *Satirae. Cum commentariis Domitii Calderini*. — Venetië, Baptista de Tortis, 1482, 3 Aug. 20.

Typen: 1, 2.

H. 9692; Proctor 4613 (zonder opgave van typen); Reichling V blz. 163.

Over band en afkomst zie N°. 150. Uit de collectie-Riedel, zie Inl. blz. 12.

126. **Juvenalis.** *Satirae. Cum commentariis Georgii Merulae, Domenici Calderini, Antonii Mancinelli, Georgii Vallae.* — Venetië, Joannes de Cereto alias Tacuinus, de Tridino, 1498, 24 Juli. 20.

Typen: 1, 3; init.: b, e, i, k; rubr.: α; signet III; hout-suede op f. 1, *magister cum tribus scribis*, 84 × 150 m.m. (niet vermeld bij Haebler).

H. *9714; Proctor 5453; V.B. 4436.

17e-eeuwsche perkamenten band. Komt in geen der gedrukte catalogi voor.

127. **Kempis,** Thomas à. *Sermones, epistulae, et devoti tractatus.* — s. n. l. et a. [Utrecht, Nicolaus Ketelaer en Gerardus de Leempt]. 20.

Type 1.

H.C. 9768; Campbell 1657; Proctor 8849.

Gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus v. 1669.

128. **Kempis,** Thomas à. *Opera.* — Neurenberg, Caspar Hochfeder, 1494, in vigilia Andreae Apostoli (29 Nov.). 20.

Typen: 1, 2.

H.C. *9769; Proctor 2291; V.B. 1921; B.M.C. II blz. 475, IB. 8174.

Gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus v. 1833.

Kempis, Thomas à. Meditationes de vita et beneficiis salvatoris Jesu Christi. Zie N°. 135.

129. [**Keyerslach**, Petrus]. Sermo de passione domini cum quattuor evangelistarum concordancia. — s. n. et l. [Keulen, Johann Guldenschaff], 1479. 4°.

Type 1; houtsnode op f. 51^v.

Cop. III 5394; Proctor 1207; V.K. 714; B.M.C. I blz. 254, IA. 4239; Reichling VI blz. 154.

Samengebonden met Petrus Ravennas, Sermones (Keulen, Quentell, 1507, zie Panzer VI blz. 360, 121) en met N°. 51, 32, 97, 71. Leeren band met groote stempels, houten borden. Op het eerste schutblad: *Iste liber est pro conventu Groningensi fratrum minorum regularis observantiae*. In den Catalogus van 1669.

130. **Langer**, Johannes, de Bolkinhayn. Tractatus de censibus sub titulo reempcionis. — s. n. l. et a. [Mainz, Peter Schöffner, niet vóór 25 Aug. 1489, zie dateering der opdracht f. 2]. 4°.

Typen: 1, 3, 6, 7.

H.C. *9892 (= H. 9893); Proctor 128; V.B. 1552; B.M.C. I blz. 36, IA. 253.

Over band en afkomst zie N°. 12. In den Catalogus van 1669.

131. **Lapide**, Johannes [Heynlein] de. Resolutorium dubiorum circa celebrationem missarum occurrentium. — Keulen, Henricus Quentell, 1500. 4°.

Typen: 6, 7, 9, 10; init.: d, e, f; rubr.: γ; houtsnode op den titel (f bij V.K. blz. LIII).

H.C. *9918; Proctor 1370; V.K. 573; V.B. 993; B.M.C. I blz. 293, IA. 4733.

Samengebonden met N°. 58 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

Laurentius Gallus. Zie **Summe** le roy.

Legenda sanctorum aurea. *Zie Voragine*, Jacobus de.

Leonardus de Utino. *Zie Utino*, Leonardus de.

Leuwis alias Rikel, Dionysius de. Speculum conversionis peccatorum. *Zie* N°. 61.

Libellus de regimine rusticorum. *Zie Rolevinck*, Werner.

Liber de gestis et translatione trium regum. *Zie Jóhan-nes* de Hildesheim.

Litterae indulgentiarum. *Zie Sixtus* Pontifex Maximus IV.

132. **Magistris**, Martinus de. Quaestiones morales de fortitudine. — Parijs, [Johannes Higman voor] Wolfgang Hopyl, 1489, 1 Dec. 20. Type 1; signet.
H.C. 10458; Proctor 8128; V.B. 4740.

Leeren band met groote stempels, houten borden. In den Catalogus van 1669.

Malleus maleficarum. *Zie Institoris*, Henricus.

Martianus Capella. *Zie Capella*, Martianus.

Martinus de Magistris. *Zie Magistris*, Martinus de.

133. **Martinus** Polonus. Sermones de tempore et de sanctis. — Straatsburg, s.n. [Johann Grüninger], 1488. 40.

Typen: 9 (kolomtitels, beginregels der hoofdstukken, zie B.M.C. I, Pl. X, 150), 10 (text, *G. f. T.* 1908 II, Taf. 119), en in de hoofdstuktitels type 14 (niet 3, staart der h onder de lijn, verglk. B.M.C. I blz. 101 en Pl. X, 102).

H.C. *10856; Proctor 451; B.M.C. I blz. 105, IA. 1390.

Gestempelde leeren band, houten borden. Op f. 1: *Ad usum fratris dominici a lymborch ordinis fratrum Praedicatorum*. A^o. 1552. Lager: *Ad usum Bibliothecae fratrum Praedicatorum Traiecti ad mosam*. In den Catalogus van 1851. *Ex dono Ministerii Regii*.

134. **Martyrilogium**, Viola Sanctorum. — s. n. et l. [Straatsburg, Johann Prüss], 1499, 8 Febr. 40.

Typen: 4, 8, 9 (niet 13), 15; init.: b, c; rubr.: a; houtsnede op den titel en op het verso van den titel.

H.C. *10873; Proctor 552; V.B. 2363; B.M.C. I blz. 124, IA. 1685.

Samengebonden met N°. 15 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

135. **Meditationes** de vita et beneficiis salvatoris Jesu Christi (auctore Thoma à Kempis). *Acc.* (inde a f. 108) Gerardi de Zutphania devotus tractatulus de spiritualibus ascensionibus. — s. n. l. et a. [Augsburg, Anton Sorg]. 80.

Typen: 5, 6, 7; rubr.: δ.

H.C. *10994; Proctor 1725; V.B. 174; B.M.C. II blz. 354, IA. 6085.

Moderne band, titel ontbreekt. Met ex-libris: *J. Baart de la Faille, Med. Prof., Groningen*. Komt voor in den veiling-catalogus van diens bibliotheek (Gron. 1868), Dl. II blz. 281, N°. 6933.

136. **Meffret**, alias Hortulus Reginae. Vol. III, Sermones de Sanctis (ontbr. Vol. I, Pars hiemalis, en II, Pars aestivalis). — Neurenberg, Anton Koberger, 1496, 24 Aug. 20.

Typen: 14 (kolomtitels enz.), 19 gemengd met 21 (text; zie t. 21 *G. f. T.* 1907 I Taf. 25).

H. *11007; Proctor 2110; V.B. 1766; B.M.C. II blz. 442, IB. 7525.

Over band en afkomst zie N°. 38. In geen der gedrukte Catalogi.

Michael de Carchano. Zie **Carchano**, Michael de.

Michael de Cezena. Epistulae quaedam. Zie N°. 146.

137. **Missale** Monasteriense. — Keulen, Lodovicus de Renchen, 1489, ipso die Pauli Eremitae (10 Januari). 20.

Typen: 2, 4, 11 (de bladen, waarop type 1 voorkomt, ontbreken); rubr.: β; zwarte en roode druk.

Incun. Catal. Gron.

Weale, *Bibliographia liturgica* (Londini 1886) blz. 103; Cop. II 4166; Proctor 1264; V.K.^o 808; *Nachträge zu Hain... hrsg. von der Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke* (Leipzig 1910) N°. 233.

Exemplaar op perkament; ontbr. f. 1, 157, 172—180, 239, 293—367 (dus ook de houtsede op f. 173v), bovendien zijn alle initialen uitgeknipt. Gestempelde leeren band, houten borden. Op het schutblad: *Iste liber pertinet ad usum et ad altare sanctissimae virginis Mariae*; in den kalender eenige hs. opteekeningen uit de tweede helft der 16e eeuw betreffende leden der familie Clant (gepubliceerd door J. A. R. Kymmell, *Het geslacht Clant*, in *Genealogische en Heraldische Bladen*, 1909, blz. 8 vlgg.) en andere te Loppersum en Leermens woonachtige personen. Het missaal heeft dus waarschijnlijk aan de kerk van een dezer plaatsen of van een nabijgelegen dorp toebehoord (De Groninger Ommelanden behoorden kerkelijk tot Munster). Door de bibliotheek aangekocht in 1832 voor 7 gulden op de veiling der boekerij van Mr. R. K. Driessen, zie auctie-catalogus blz. 58 N°. 25. De daar vermelde mening van Driessen, gevolgd door Brugmans *Histor. Avonden* blz. 230, dat het aan de Aa-kerk te Groningen zou hebben toebehoord, waarschijnlijk gegrond op de boven meegedeelde hs. aantekening (de A-Kerk was nl. aan Maria gewijd), kan niet juist zijn, daar in de kerkelijk tot Utrecht hoorende stad Groningen het Missale Trajectense gebruikt werd.

Bovendien bezit de bibliotheek één blad (f. 35, genummerd XXVII) van een exemplaar op papier, afkomstig uit den band om N°. 147 en 26.

138. **Modus** legendi abbreviaturas in utroque jure. — s.l. [Keulen], Joannes Koelhoff (de zoon), 1493. 20.

Typen: 1 (incipit, *G. f. T.* 1909 III, Taf. 232, = type 15 van Koelhoff senior, *G. f. T.* 1909 II, Taf. 196), 2 (titel, *G. f. T.* 1911 I, Taf. 341, = type 18 van Koelhoff senior, *G. f. T.* 1909 II, Taf. 196), en in den text type 17 van Koelhoff senior, zie *G. f. T.* 1908 III, Taf. 133; rubrieken (= *a* bij Haebler *T. R. I.* 36?); signet, zie *G. f. T.* 1909 II, Taf. 198, 2.

H. *11472; V.K. 817; V.B. 1074.

Samengebonden met N°. 70 (zie aldaar). In den Catalogus van 1851 (maar N°. 70 reeds in dien van 1669).

139. **Molitor**, Johannes. Tabula sive repertorium super totam Summam S. Antonini. — s. n. et l. [Keulen, Heinrich Quentell], 1484, pridie nonas Julii (6 Juli). 20.

Typen: 3 (kolomtitels enz.), 4 (text, M⁹⁹ met doorgemengd M²¹, zie *G. f. T.* 1910 II, Taf. 281, 282).

H. *1262; Pell. 892; V.K. 818; V.B. 926; Peddie I. 43b.

Over band en afkomst zie N⁰. 18.

Nicholaus, Gregorius. *Scriptum super amortizationibus tangentibus certam ecclesiam.* Zie N⁰. 67.

140. **Nicodemus**. *Historia s. evangelium de passione et resurrectione domini.* — s. n. l. et a. [Keulen, Cornelis de Zierikzee]. 4⁰.

Typen: 1, 2, 3; init.: a; rubr.: β; houtsnode op f. 1^r en herhaald op f. 16^v.

H. *11750; Proctor 1507; V.K. 831; V.B. 1105; B.M.C. I blz. 307, IA. 5233.

Moderne band. Met ex-libris: *J. Baart de la Faille, Med. Prof., Groningen.* Komt voor in den veiling-catalogus der bibliotheek-La Faille (Groningen 1868), Dl. II N⁰. 6953.

Nicolaus de Blony. Zie **Blony**, Nicolaus de.

Nicolaus de Gorran. Zie **Gorran**, Nicolaus de.

Nicolaus Pergamenus. Zie **Dialogus** creaturarum.

141. **Nider**, Johannes. *Manuale confessorum. Acc. eiusdem Dispositorium moriendi.* — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, c. 1470, zie V.K. blz. VIII]. 4⁰.

Type 1b.

H.C. *11835 + *11828; Proctor 846; V.K. 850; V.B. 704; B.M.C. I blz. 185, IA. 2830.

Samengebonden met N⁰. 95, 94, 107. Groningsche band. Op het schutblad in laat-15e- of vroeg-16e-eeuwsche hand: *dominus theodericus rees ordinis praedicatorum in groninghen custos est huius libri.* In den Catalogus van 1669.

142. **Nider**, Johannes. *Praeceptorium divinae legis seu expositio decalogi.* — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell]. 2⁰.

Type 2.

V.K. 858; Proctor 900; B.M.C. I blz. 194, IB. 3009; Reichling II blz. 73, 642.

Gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus v. 1669.

143. **Nider**, Johannes. Praeceptorium divinae legis seu expositio decalogi. — Neurenberg, Anton Koberger, 1496, quinto kal. Augusti (28 Juli). 40.

Typen: 14, 21.

H.C. *11796; Proctor 2109; V.B. 1765; B.M.C. II blz. 442, IB. 7522.

Moderne band. In den Catalogus van 1669.

144. **Nider**, Johannes. Tractatus de contractibus mercatorum. — s.l. [Keulen], Conradus [Winters] de Homborch, [c. 1479 blijkens eene aanteekening in het Triersche exemplaar, zie V.K. 865]. 40.

Type 1.

H. *11826; Proctor 1180; V.K. 865.

Over band en afkomst zie N°. 12. In den Catalogus van 1669.

Novissima, Quattuor. Zie Cordiale.

145. **Ockam**, Guilelmus de. Dialogus (adversus haereticos), cura Jod. Badii Ascensii — s.n.l. et a. [Lyon, Johannes Trechsel, nà 12 Sept. 1494, datum van het voorbericht van Ascensius, f. 1^v]. 20.

Typen: 1, 2, 5*, 7; houtsnede op f. 10^v.

H.C.* 11938; Proctor 8603; V.B. 4709.

Samengebonden met N°. 146. Gestreepte leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

146. **Ockam**, Guilelmus de. Opus nonaginta dierum. Acc. quaedam epistulae Michaelis de Cezena. Cura Jod. Badii Ascensii. — Lyon, Johannes Trechsel, 1495, 16 Juli. 20.

Typen: 1, 2, 5*.

H.C. *11935; Proctor 8605; V.B. 4701.

Samengebonden met N°. 145 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

147. **Odonis**, Geraldus. *Expositio super libros Ethicorum Aristotelis, cum textu eiusdem.* — Venetië, Simon de Luere (Lovere), impensis Andreae Torresani de Asula, 1500, 14 Juli. 20.

Typen: 5, 6, 7; rubr.: δ, ε.

H.C. *11969; Proctor 5628; V.B. 4530.

Samengebonden met N°. 26. Gestempelde leeren band, houten borden, met als schutblad één blad uit het Missale Monasteriense, zie de aant. bij N°. 137. In den Catalogus van 1669.

Passionael. *Zie Voragine*, Jacobus de.

148. [**Pelbartus** de Themeswar]. *Stellarium coronae beatae Mariae virginis.* — Hagenau, Henricus Gran, impensis Johannis Rymman, 1498, altera die Maji. 20.

Typen: 4, 8.

H.C. *12563 (= 12566); Proctor 3194; V.B. 1181.

Moderne band. Op den titel: *Conventus eremitarum D. Augustini in Hasselt. Anno 1601.* In den Catalogus van 1841. *Ex dono Ministerii Regii.*

149. **Peregrinus**. *Sermones de tempore et de sanctis.* — s. n. et l. [Keulen, Heinrich Quentell], 1481, 21 Oct. 20.

Typen: 1, 2.

H.C. *12583; Proctor 1249; V.K. 905; V.B. 924; B.M.C. I blz. 264, IB. 4397.

Ontbr. f. 51 en 52. Over band en afkomst zie N°. 102. In den Catalogus van 1669.

Pergamenus, Nicolaus. *Zie Dialogus* creaturarum.

150. **Persius**. *Satirae. Cum commentario Bartholomaei Fontii.* — Venetië, Baptista de Tortis, 1482, 14 Maart. 20.

Typen: 1, 2.

Cop. III 4702; Proctor 4611; Collijn 1156; Reichling ·III blz. 140; M. H. Morgan, *Bibliography of Persius (Library of Harvard University. Bibliographical Contributions N°. 58. Cambridge, Mass. 1909) N°. 24.*

Samengebonden met N°. 125 (Juvenalis, Venetië 1482) en 112 (Ho-

ratius, Venetië 1479); oude band met bouten borden, waarvan het leer verdwenen is. Deze drie werken hebben toebehoord aan Petrus Beyntsma, uit Stavoren, pastoor te Deinum, zie op f. 1 van N°. 150: *Liber petri poetini de Stauria*, lager: *hic fuit pastor in deynum anno 1488 a Christo nato*, verder op f. 77^r van N°. 125: *Liber petri Statoris poetini beyntsma de Stauria Fresie*. Van Beyntsma schijnen de talrijke hs. aantekeningen te zijn, die in alle drie werken voorkomen. In de 16e eeuw behoorde de band aan leden der familie Buygers, zie op f. 1 van N°. 150: *vigle Buygers*, op f. 1 van N°. 112: *Petrus Buygers*, en op verscheidene andere plaatsen de naam *Buygers* zonder voornaam. Uit de collectie-Riedel, zie Inl. blz. 12.

151. **Persius**. *Satirae. Cum commentariis Bartholomaei Fontii et Johannis Britannici.* — Venetië, Petrus Io. de Quarengis, 1495, 13 April. 20.

Typen: 5, 6; init.: a, e.

H.C. *12739; Proctor 5477; M. H. Morgan, *Bibliography of Persius* N°. 43.

Samengebonden met N°. 184 (zie aldaar). In den Catalogus v. 1841.

Petrus de Abano. *Zie Abano*, Petrus de.

Petrus de Alliaco. *Zie Alliaco*, Petrus de.

Petrus de Aquila. *Zie Aquila*, Petrus de.

Petrus Comestor. *Zie Comestor*, Petrus.

152. **Pisis**, Rainerus de. *Pantheologia.* — Neurenberg, Anton Koberger, 1477, pridie idus februarii (12 Febr.) 20.

Type 2.

H.C. *13018; Proctor 1972; V.B. 1645; B.M.C. II blz. 413, IC. 7137.

Het werk was in twee banden gebonden, waarvan slechts de eerste, bevattend f. 1—431, bewaard is. Oude band met houten borden, waarvan het leer verdwenen is. In den Catalogus van 1841.

Pius Pontifex Maximus II. *Zie Aeneas Sylvius.*

153. **Processionarium** ordinis fratrum praedicatorum. — Venetië, Johannes Emericus [voor L. A. Junta], 1494, septimo idus octob. (9 Oct.). 8°.

Typen: 4, 5, 6; init.: c, en groote initialen met figuren op zwarten grond, meest c. 35×41 m.m., niet vermeld bij Haebler; signet II; 3 houtsneden van eene geheele bladzijde op f. 2^r, 4^v, 106^v en talrijke kleinere, c. 40×48 m.m. en c. 28×28 m.m.; zwarte en roode druk; muzieknoden.

H.C. *13381; Proctor 5496; H. Bohatta, *Katalog der liturgischen Drucke des XV. u. XVI. Jahrhunderts in der Herzogl. Parmaschen Bibliothek in Schwarzau am Steinfeld (Wien 1909—1910)* II, 576; H. Bohatta, *Liturgische Bibliographie des XV. Jahrhunderts (Wien 1911)* 782.

17e-eeuwsche perkamenten band. In den Catalogus van 1833.

154. **Quaestiones** disputabiles super quantum librum sententiarum (auctore Gerharδο de Zutphania). — Keulen, Henricus Quentell, 1490, 16 Mei. 4°.

Typen: 3, 7.

H.C. *13633; Pell. 5122; Proctor 1299; V.K. 457; B.M.C. I blz. 275, IA. 4554.

Over band en afkomst zie N°. 12. In den Catalogus van 1669 (s.v. Anonymus).

Raimundus de Sabunde. Zie **Sabunde**, Raimundus de.

Rainerus de Pisis. Zie **Pisis**, Rainerus de.

155. **Rampigollis**, Antonius. Compendium Bibliae sive aureum Bibliae repertorium. — s. n. l. et a. [Straatsburg, drukker der Vitas patrum]. 4°.

Typen: 1 (titel), 2 (text).

Cop. III 5025; Proctor 434.

Groningsche band, waarbij eene Groningsche munt als stempel gebruikt is, zie Inl. blz. 6. In den Catalogus van 1669.

156. [Reuchlin, Johannes]. Vocabularius breviloquus. *Acc.* Ars diphthongandi Guarini Veronensis, Dialogus de arte punctandi. Tractatus de accentu. — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1489, in die sancti Leonardi (6 Nov.). 2°.

Typen: 1, 5; init.: a.

Cop. III 6294 (= II 2819); Proctor 652; V.B. 2433; B.M.C. I blz. 139, IB. 2021; Reichling III blz. 212.

Onder het colophon in roode inkt de naam van den rubricator *Johannes klover 1490*. Gestreepte leeren band met houten borden. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

Rikel, alias de Leuwis, Dionysius. Speculum conversionis peccatorum. *Zie* N°. 61.

157. **Rodoricus** Sancius episcopus Zamorensis. Speculum vitae humanae. — s. n. l. et a. [Keulen, Ulricus Zell, c. 1470, zie V.K. blz. VIII]. 4°.

Type 1b.

H.C. *13933; Proctor 852; V.K. 1025; V.B. 716; B.M.C. I blz. 187, IA. 2852.

Samengebonden met N°. 3. Groningsche band. In den Catalogus van 1841 (maar N°. 3 reeds in dien van 1669).

Rodoricus Sancius episcopus Zamorensis. Speculum vitae humanae. — Leuven, Johannes de Westphalia. *Zie* N°. 61.

158. [Rolevinck, Werner]. Fasciculus temporum (in het Nederlandsch). — Utrecht, Jan Veldenar, 1480, op Sinte Valentijnsdach op die Vastelavont (14 Febr.). 2°.

Typen: 4, 5; init.: a, b; signet III; talrijke houtsneden.

H.C. 6946; Campbell 1479; Proctor 8858; V.B. 4948.

18e-eeuwsche band. Heeft toebehoord aan Hemmo Arnold Werumeus, en is bij de veiling van diens bibliotheek verkocht voor 3 gl. 15 st., zie auctie-catalogus (Groningen, 1783) blz. 36 N°. 506; waarschijnlijk hetzelfde exemplaar, dat in de veiling der boekerij van Arnold Sicco Werumeus verkocht werd, zie auctie-catalogus (Gron. 1802) blz. 5 N°. 68. In den Catalogus van 1841.

159. [**Rolevinck**, Werner]. *Libellus de regimine rusticorum*. — s. n. l. et a. [Leuven, Johannes de Westfalia]. 4°.
Type 1b, zie Holtrop *M. T.* Pl. 49, b.
Campbell, Supplém. II, 1480a.

Moderne band. Afkomstig uit de boekerij van het Cistercienserklooster te Derneburg in Hannover, en aangekocht in 1910 op de veiling dier boekerij, zie *Catalogue de la Bibliothèque des R. R. P. P. Cisterciens, provenant de l'ancien cloître à Derneburg* (Leyde, George Elie, 1910) blz. 3 N°. 19.

160. **Sabunde**, Raimundus de. *Theologia naturalis sive liber creaturarum*. — Deventer, Rychard Paffroed. 2°.
Type 2*.
H.C. *14067; Campbell 1490; Proctor 8968.
Gestempelde leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

161. **Sallustius**. *Opera*. Cum Laurentii Vallae commentario in *Bellum Catilinarium* et *Johannis Soldi* in *Bellum Jugurthinum*. — s. n. l. et a. [Italiaansche druk]. 2°.
Rom. typen in twee grootten: in den text Q|u, 20 ll. = c. 110 m.m., in den commentaar Qu|, 20 ll. = c. 80 m.m.; initiaal, c. 22 × 26 m.m., op f. 2^r; custoden; geen rubrieken; houtsnode op f. 1.
H.C. *14229; V.B. 4655.
Samengebonden met N°. 184 (zie aldaar). In den Catalogus van 1841.

162. **Samuel**, Rabbi. *Rationes breves seu redargutio contra Judaeorum errores*. — Keulen, s.n. [Heinrich Quentell], 1499 (aldus het colophon, zie echter de aant.). 4°.
Typen: 3 (beginregels der hoofdstukken, *G. f. T.* 1910 II, Taf. 282), 7 (text, *G. f. T.* 1911 I, Taf. 332, 333).
H.C. *14271; Proctor 1361; V.K. 1063; V.B. 986; B.M.C. I blz. 291, IA. 4713.

V.K. blz. XLVIII merkt op, dat sinds 1494 bij Quentell in titels, beginregels enz. eene nieuwe type, N°. 10, de tot dan gebruikelijke N°. 3 vervangt, en uit daarom bij de beschrijving van dezen druk, die nog type 3 vertoont, het vermoeden, dat in het jaartal 1499 in het

colophon eene fout schuilt. Dit moet inderdaad het geval zijn, daar het Groningsche exemplaar in 1497 gebonden is, zie de aant. bij N°. 75. Wellicht is MCCCCXCIX in het colophon eene drukfout voor MCCCCXCI. Verglk. A. G. Roos, *Ein falsch datierter Druck Heinrich Quentells*, in *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1909, blz. 313.

Over band en afkomst zie N°. 75. In den Catalogus van 1669.

Sancto Caro, Hugo de. *Zie Hugo* de Sancto Victore.

Sancto Geminiano, Johannes de. *Zie Geminiano*, Johannes de Sancto.

Sancto Victore, Hugo de. *Zie Hugo* de Sancto Victore.

163. [**Schedel**, Hartmann.] Liber chronicarum. — Neurenberg, Anton Koberger, 1493, 12 Juli. 20.

Typen: 9, 16; init.: a, b; meer dan 1800 houtsneden (door Wohlgemuth en Pleydenwurff).

H.C. *14508; Proctor 2084; V.B. 1743; B.M.C. II blz. 437, IC. 7451.

De houtsneden gedeeltelijk gekleurd. Moderne band. Op f. 1, in eene laat 15e- of vroeg-16e-eeuwsche hand: *Ex testamento magistri rodolphi kannegheter ad bibliotecam Ecclesiae sancti martini in Groningen*. Lager: *In signum benevolentiae hunc librum donat possessori jul. S. v. Aitzema den XVII Sept. 1683. Jacob Canter*. In den Catalogus van 1758.

164. **Sensatus**. Sermones. — Gouda, Gerardus Leeu, 1482, 20 Febr. 20.

Type 2; init.: a.

Campbell 1526; Cop. III 5376; Proctor 8927.

De drie laatste woorden van den eersten regel van het colophon luiden in dit exemplaar: cunctis xpī fidelibus. Samengebonden met N°. 101a. Groningsche band. Op het schutblad eene doorgehaalde aantekening, waarvan nog slechts de woorden: *in monasterio appinghedam* te herkennen zijn. Heeft dus toebehoord aan het Augustijnerklooster te Appinghedam. In den Catalogus van 1669 (s.v. Anonymus).

Sermo de passione Domini. *Zie Keyerslach*, Petrus.

Sermones Dormi secure. *Zie Verdena*, Johannes de.

165. **Sermones** tres de passione Christi, e quibus primus editus a Gulielmo Textore. *Acc.* Anselmus, De passione Jesu Christi. Bernardus Claraevallensis De planctu Mariae virginis. — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1496, quinta feria post festum S. Dorotheae (11 Febr.). 40.

Typen: 1, 4 (gemengd met 5).

Cop. III 5778; Proctor 641; V.B. 2460; B.M.C. I blz. 145, IA.

/ 1969 (Hain *1140 beschrijft een exemplaar, dat alleen Anselmus en Bernardus bevat).

Over band en afkomst zie N°. 75. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

166. **Sinthis** sive **Synthen**, Johannes. Composita verborum. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffroet]. 40.

40 ff. n.n.; signat.: a—e⁸; afwisselend aantal regels text met commentaar, f. 25^v: 25 regels text en 1 regel commentaar, f. 10^r: 38 regels comment.; typen: 3* (text, 20 ll. = 112 m.m.), 5 (comm., zie Holtrop *M. T.* Pl. 64, d. 1); rubr.: *a*; signet II, zie Holtrop *M. T.* Pl. 65, b.

Titel: Compofita verboꝝ Joannis Synthen. (*signet.*) *F.* 1^v blank. *F.* 2^r, met *sign.* a ij, *text*: [ ]Sipo cōpofita funt obfipo diffipo dicta || Obfipo fpargo notat diffipo diuidere || ... *l.* 5, *comment.* ¶ Sipo fignificat pmo farinā ad faciēdū pultē aque imittere || *F.* 9, met *sign.* b j, : line pcōctari. Saepe qdē ⁊ pfaepe fup hac re te pcōctat⁹ fum. ve || ... *F.* 39^v, *l.* 18: ... Reoperire .i. patefa||cere. ⁊ fic de multis alijs ⁊ nō de oīb⁹. Litterae multum condu||cunt ad bene beateqꝫ viuendum. || Finiūtur Compofita verboꝝ. *F.* 40 blank.

Campbell 481, doch hem slechts bekend uit den *Catal. de livres anciens de Tross, Paris 1872*, I, blz. 76 N°. 751, en niet door hem beschreven.

Samengebonden met N°. 86 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

167. [**Sinthis** sive **Synthen**, Johannes]. Verba deponentalia. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffroet]. 40.

24 ff. n.n.; signat.: a—c⁸; 32 regels; type 1, zie Holtrop *M. T. Pl.* 64a.

F. 1, met sign. a i: Ad vescendum. || [ ]Eſcor cū potioꝝ fruoz addas fungoꝝ ⁊ utor || Utimur... *l. 6*: Ut aiunt nōnulli. iohēs de garlādia vidēs erro||rē q̃z plurioꝝ. nō habentiū differēciam inter verba || deponentalia... *F. 9, met sign. b i*: Si poſt vina labes nō vini fed tua labes llabor illa || ... *F. 24 l. 22*... De||bachoꝝ debacharis ſignificat valde infanire. vel a fu||roze ceſſare. || Finiuntur verba deponentalia (*sic*) *F. 24^v blank*.

Verschilt van Campbell 1716

Samengebonden met N°. 86 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

168. **Sixtus** Pontifex Maximus IV. Litterae indulgentiarum. — s. n. et l. [Deventer, Richard Paffroed]. 1478.

1 blad plano, éénzijdig bedrukt; 22 regels; hoogte van het drukvlak c. 107 m.m.; type 1, zie Holtrop *M. T. Pl.* 64, a.

Campbell 1554.

Éénig bekend exemplaar, perkament, aan de rechterkant incompleet, waarschijnlijk uit eenen boekband. Van den naam van den gebeneficiëerde, die in hs. is ingevuld, is slechts de voornaam over: *Albertus*, eveneens zijn dag en maand ingevuld, aldus: die vero *vicesima quinta Mensis Julij*.

Speculum de confessione. Speculum aureum animae peccatricis. Speculum ecclesiae. Speculum sacerdotum. Speculum humanae vitae. Speculum conversionis peccatorum. Zie N°. 61.

169. **Speculum** exemplorum ex diversis libris in unum laboriose collectum (ab Aegidio Aurifabro). — Straatsburg, s.n. [drukker van den Jordanus de Quedlinburg], 1490, altera die post dominicam Invocavit (1 Maart). 20.

Typen: 1, 5.

H.C. *14918; Pell. 1618; Proctor 653, V.B. 2435; B.M.C. I blz. 139, IB. 2024.

Samengebonden met N°. 105 (zie aldaar). In den Catalogus van 1669.

Sporta fragmentorum et Sportula fragmentorum. *Zie* Carlerius, Aegidius.

Sprenger, Jacobus. *Zie* Institoris, Henricus.

170. **Stella** clericorum. — Deventer, s.n. [Richard Paffroet], 1488, 19 Nov. 40.

Typen: 3* (titel enz.), 4 (text), zie Holtrop *M. T.* Pl. 64, e. 2; *G. f. T.* 1908 I, Taf. 63; rubr.: *a.*

H.C. 15076; Campbell 1606.

Heeft niet de drukfout op f. 2^r *intipit* voor *incipit*. Over band en afkomst zie N°. 75. In den Catalogus van 1669 (*s.v.* Anonymus).

Stellarium coronae beatae Mariae Virginis. *Zie* Pelbartus de Themesvar.

171. **Suetonius**. Vitae XII Caesarum. Cum commentariis Antonii Sabellici et Philippi Beroaldi. — Venetië, Simon Bevilacqua, 1496. 20.

Typen: 18, 19 (niet 16); init.: f, g; rubr.: ζ; signet I.

H.C. *15128; Proctor 5400; V.B. 4401.

Gestempelde geele leeren band, oorspronkelijk met houten borden. Op den titel: *Joachimus Dreycherff* [?] *Scholae Greussensis Rector. Dono mihi datus hic autor est a Reverendo ac Doctissimo Domino Joachimo Sturmio pastore in wenigudenstedt* [?] *vigilantissimo die 21 Junij Anno 1634. Verder: ex dono viri clar. C. M. Francken, Groningae 1868.*

172. **Suidas**. Lexicon Graecum. — Milaan, Demetrius Chalcondyles, Joannes Bissolus, Benedictus Mangius, 1499, 15 Nov. 20.

Typen: 1, 2 (grieksch), 3 (rom.); signet II.

H.C. *15135; Proctor 6077; V.B. 3141.

Oude band, houten borden, waarvan het leer verdwenen is. In den Catalogus van 1669.

173. **Summe** le roy of des conincs summe. Overgheset uten franchoyse [van Laurentius Gallus] in duytsche door Jan van

Brederoede. — Delft, s.n. [Jacob Jacobszoon van der Meer en Mauricius Yemantszoon], 1478, 24 April. 40.

Type 1; signet I.

H.C. 9949; Campbell 1627; Proctor 8863; V.B. 4819.

Ontbr. f. 34 en 176. 17e eeuwse perkamenten band. Aangekocht in 1911 op de auctie-Van den Corput, zie *Livres illustrés, reliures, provenant des collections de feu M. le Dr. Van den Corput de Bruxelles e. a.* (Amsterdam, Frederik Muller & Cie., 1911) blz. 4. N°. 1449.

174. **Sylvaticus**, Matthaeus. Liber pandectarum medicinae. — s. n. l. et a. [Straatsburg, R-drukker (Adolf Rusch)]. 20.

Type 2.

H.C. *15192; Proctor 251; V.B. 2128; B.M.C. I blz. 64, IC. 676.

Gestreepte leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

Synthen, Johannes. Zie **Sinthis**, Johannes.

175. **Tambaco**, Johannes de. De consolatione theologiae. — s. n. l. et a. [Straatsburg, drukker van den Henricus Ariminensis volgens Proctor en Voulième, maar volgens den B.M.C. I blz. 76 waarschijnlijk door Georg (Reyser) van Spiers te Straatsburg gedrukt]. 20.

Type 4 (van den drukker v. d. Henricus Ariminensis, M³, 20 ll. = c. 88 m.m., typi Reyseriani).

H.C. *15236; Proctor 338; V.B. 2171.

17e-eeuwse leeren band. In den Catalogus van 1841. *Ex dono Ministerii Regii*.

176. **Terentius**. Comoediae. Cum glossa interlineari et commentariis Donati, Guidonis, Ascensii.— Straatsburg, Joannes Grüninger, 1496, kal. Nov. 20.

Typen: 4, 17, 22, 23, 24; initiaal op f. 6^r (versierde D, c. 75 × 70 m.m., niet bij Haebler *T.R.*); talrijke houtsneden.

H.C. *15431; Proctor 473; B.M.C. I blz. 110, IB. 1437.

Het colophon op f. 179^v verschilt van dat der door Hain en

in den B.M.C. beschreven exemplaren en luidt in het onze aldus:
Impressum in Imperiali ac urbe libera Argētina p̄ Magistrū ||
Ioannem Grüninger ad illam formā ut cognitu (*sic*) facilior
esset || iucundior atqz breuior legenti Per Ioannem Curtum Ludi
Ma||gistrum Sancti petri iunioris redactum. Anno incarnationis
do||minice Millesimoquaterqz centesimo nonagesimo sexto. Ka-
len||darum vero nouembrium. Finit foeliciter.

Ontbreekt f. 1 en katern o, f. 83—88 (in hs. aangevuld). Moderne
band. Op het schutblad: *Ex dono viri clarissimi F.Z. Ermerins. Gro-
ningae a.d. XXX m. Junii a. 1858.*

Textor, Guilelmus. *Zie Sermones* tres de passione
Christi.

Theophrastus. Historia plantarum. *Zie* N°. 25.

Thomas Anglicus. *Zie* **Valois**, Thomas.

Thomas Aquinas. *Zie* **Aquino**, Thomas de.

Thomas a Kempis. *Zie* **Kempis**, Thomas a.

Tractatus artis bene moriendi. *Zie* N°. 61.

Triveth, Nicolaus. Commentaria in libros Augustini de civitate
Dei. *Zie* N°. 180.

177. **Turrecremata**, Johannes de. Quaestiones evangeliorum tam
de tempore quam de sanctis, et Flos theologiae. — s. n. l. et a.
[Bazel, Johannes de Amerbach]. 20.

Typen: 2, 4, 6.

H.C. *15714; Proctor 7566; V.B. 487.

Gestreepte leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

178. **Turrecremata**, Johannes de. Summa de ecclesia domini contra
impugnatores potestatis Summi Pontificis. Acc. Flores sententiarum
Thomae de Aquino de auctoritate Summi pontificis collecti
per Joh. de Turrecremata. — Lyon, Johannes Trechsel, 1496,
20 Sept. 20.

Typen: 1, 2, 5*; signet III.

H.C. *15732, vglk. *1422 (exemplaar, dat alleen de Flores sententiarum Thomae de Aquino bevat); Proctor 8608; V.B. 4703.

Gestempelde leeren band, houten borden. Op f. 1: *Johannes alberti alias Carpentarius ecclesiae sancti martini vicarius me utitur. Emi anno 1518 pro XIX stuferis compactum*. Daaronder: *Frater Arnoldus Noviomagus me utitur*, en: *Arnoldus Nijlen prior huius conventus dedit fratribus in conventu a. 1581 3 Maji*. Op het laatste blad: *Liber conventus Groningensis ord. fratrum praedicatorum*. In den Catalogus van 1669.

Turrecremata, Johannes de. Tractatus contra Judaeos, hereticos et sarracenos. Zie N°. 77.

Ubertinus de Casali. Zie **Casali**, Ubertinus de.

179. **Utino**, Leonardus de. Sermones aurei de sanctis. — Lyon, Johannes Trechsel, 1495, 13 Maart. 4°.

Typen: 3, 5*; signet II.

H.C. *16138; Proctor 8606B.

Over band en afkomst zie N°. 66. In den Catalogus van 1841.

180. **Valois**, Thomas, sive Thomas Anglicus, et Nicolaus Triveth sive Cerseth. Commentaria in libros Augustini de civita Dei. — Toulouse, Henricus Mayer, 1488, 12 Oct. 2°.

Typen: 3, 4, 5 (text type 3, niet type 2, M⁴⁹, 20 ll. = c. 70 m.m.).

H.C. 2062 (*s.v.* Augustinus); Pell. 1558; Proctor 8721; Peddie I. 69b.

Samengebonden met Joannes Buridanus, Quaestiones super decem libros ethicorum Aristotelis (Parijs, Lepreux, 1513). 16e-eeuwsche perkamenten band. Op f. 1 van Buridanus: *ad usum fratris laurentii laurentii ordinis fratrum praedicatorum Conventus groningensis nationis phrisiae et provinciae germaniae inferioris*. In den Catalogus van 1669.

Verba deponentialia. Zie N°. 167.

181. [**Verdena**, Johannes de]. Sermones dominicales, cum expositionibus evangeliorum per anni circulum, Dormi secure nuncupati. — s. n. l. et a. [Keulen, Bartholomaeus de Unckel]. 2°.

Type 1, zie *G. f. T.* 1909 III, Taf. 229.

V.K. 698.

Oude band met houten borden, waarvan het leer verdwenen is. Op f. 1, in eene laat-15e- of vroeg 16e-eeuwsche hand: *m. petrus cloeck; daaronder: magister Swederus lamberti possessor. Ex testamento m. hilbrandi wyssinck accepi hunc librum. post meum vere obytum ad usum sacerdotum ecclesie beati martini in groningen ad librariam reponendum.* In den Catalogus van 1669 (s.v. Anonymus).

Veggius, Mapheus. Liber XIII Aeneidos. Zie N°. 182, 183, 184.

182. **Vergilius**. Opera, cum commentariis Servii. Acc. Maphei Veggii liber XIII Aeneidos, Catalecton, et alia poëmata. — Venetië, Renaldus de Novimagio, 1482, 27 Sept. 2°.

Typen: 4, 5.

Cop. III 6047; Cop. *Incun. Virgil.* 54; Proctor 4443.

Moderne band. In 1620 aan de bibliotheek ten geschenke gegeven door Rodolphus Wicheringe. In den Catalogus van 1669.

183. **Vergilius**. Opera. Cum commentariis Servii, Aelii Donati, Christophori Landini, Domitii Calderini. Acc. Maphei Veggii Liber XIII Aeneidos, Catalecton, et alia poëmata. — Venetië, Georgius Arrivabenus, 1489, quinto kalendas Quintiles (27 Juni). 2°.

Typen: 11 (text), 12 (comment); signet III.

Reichling III blz. 208; de bij Cop. III 6067 en *Incun. Virgil.* 74 (= 73) beschreven exemplaren zijn incompleet.

Moderne band; komt in geen der gedrukte Catalogi voor.

184. **Vergilius**. Opera. Cum quinque commentis Servii, Landini, Donati, Antonii Mancinelli, Domitii Calderini. Acc. Maphei Veggii Liber XIII Aneidos, Catalecton, et alia poëmata. — s. l. [Lyon; *Venetiis*, in het colophon in de woorden *Venetiis caractere*, is drukfout voor *Veneto*, zie Proctor blz. 626], Jacobus Zachon (Jacques Sacon), 1499, 9 Dec. 2°.

Typen: 1, 2; init.: d, e, f, g; titelhoutsneede (ontbr.).

Cop. III 6078; Cop. *Incun. Virgil.* 85; Proctor 8672.

Incun. Catal. Gron.

Ontbr. f. 1—6. Samengebonden met N°. 151 en 161. Moderne band.
In den Catalogus van 1841.

Versor, Johannes. Quaestiones super octo libros politicorum
Aristotelis. Zie N°. 26.

185. **Vincentius** Bellovacensis. Speculum doctrinale. — Venetië,
Hermannus Liechtenstein, 1494, Idibus januarii (13 Jan.). 2°.

Typen: 5, 6, 10; rubr.: *α*.

Cop. III 6241 (2); Proctor 4796; V.B. 4024.

Gestempelde leeren band, houten borden. Op f. 1: *Cum iam tria specula Vincentii extarent in Academiae Bibliotheca, nempe Historicum, Physicum, et Morale, hoc Doctrinale, quod deerat, et deesse observavi, dum libris theologiae facultatis recensendis et ordinandis vaco cum R.do in Facult. collega D. D.re Altingio, usui publico L. M. Q. ex meo Musaeo dedi et conservavi. Anno MDCLXVIII, V. Majj. Samuel Maresius, S. S. Theol. Dr. ejusdemque Facult. Prof. primarius, Historiae Eccl. ordinarius et Pastor Eccl. Gallo-Belgicae quae in Templo Academico convenit.* In den Catalogus van 1669.

186. **Vincentius** Bellovacensis. Speculum historiale. — s. n. l. et a.
[Straatsburg, R-drukker (Adolf Rusch)]. 4 dln., 2°.

Type 2.

Cop. III 6245; Proctor 254; V.B. 2131.

Gebonden in 2 (Groningsche) banden. Op f. 1 van Dl. I geschilderde initiaal S (van het woord [S]Ecundum), met een in kleuren uitgevoerd wapen, waarin op eene rol de naam: *Magister bernhardus pistoris*. In den Catalogus van 1669.

187. **Vincentius** Bellovacensis. Speculum morale. Liber I en II
(ontbr. Liber III, verglk. N°. 188). — s. n. l. et a. [Straatsburg, Johannes Mentelin]. 2°.

Type 8.

Cop. III 6252; Proctor 214; V.B. 2109; B.M.C. I blz. 58, IC. 552. Een exemplaar der Bibliothèque nationale te Parijs heeft een gedrukt colophon met den naam Mentelin en den datum 6 Nov. 1476, zie Van Praet, *Catalogue des livres imprimés sur vélin de la Bibliothèque du Roi*, IV blz. 293.

PROLOGO

Incipit speculū naturale Vincentij beluacē
fratris ordinis p̄dicatorum. Et primo plogus d̄
causa suscepti opis et eius materia. **P**rimū.

Voniā mltitudo li
brozum: Et tempis
breuitas: memorie
quoq; labilitas: nō
patiuntur cūcta q̄
scripta sūt p̄ter ai
mo comp̄hēdi. Mi
chī omniū fratruz
mīmo plurimoz li
bros assidue reuol
uenti: ac longo tē
pore studiosē legē

ti: vīsum est tandē (accedēte etiā maiorū meoz
consilio) quosdā flores p̄ modulo ingeniū mei ele
ctos: ex om̄ibus fere quos legere potui. siue no
strozum. i. catholicorū doctoz: siue gentiliū scz
philosophorū et poetarū: et ex vtrīsq; historicoz
in vnū corpus volumis quodā compendio et or
dine sūmatim redigere. Ex his dūtaxat p̄cipue q̄
ptinē videntē: vl̄ ad fidei nostre dogmatis astru
ctōnē: vel ad morū īstructionē: siue ad excitādā
caritatis deuotionē: Aut diuīnarū scripturarū mī
sticam expositōez: vel etiā ad ip̄ius veritatis ma
nifestaz aut simbolicā declaratiōem. vt et studio
meo quasi mod̄ quēdā imponēs curiositatī mee:
ceterorūq; nō nulloz forsitan mei similiū: quorū
studiū et labor ē plurimos legere: eorūq; flores
excerpere: per hoc vnū grāde op? vtcūq; satisfā
cerem. et laboris mei fructū poscētibus nō nega
rem. Siquis nō faciēdi plures libros nullus est si

Speculum

re indutam: & quasi iam in robustiorē etatez p-
uectam: nō solū in ip̄is apl̄is sed etiam in ceteris
martirib⁹ eoz sequacibus p̄ duodecim psequutio
nū tempa tribulationibus exposuit. eiusqz patie
tiam in illis exercuit. Post hec autem consūmata
victoria scz p̄dictozum sanctoz iamqz pace p̄ cō
stantinū ecclesie reddita: pullulantib⁹ iterū diū-
sis heresibus videlicet arriana: donatiana: pela
giana & ceteris: Sicqz ad rediuiua bella ip̄am ec
clesiaz puocantib⁹. Vt quā gladius non vicerat
verborum fallacia subuerteret. Ipsos itidez here
ticos p̄ doctores suos catholicos videlz Athana
siū Hilariū Basiliū Ambrosiū Hieronimum Au
gustinū et ceteros: v̄bis et scripturis ostāter re
uicit. eiusqz sapientiaz ac si iam p̄fecte etatis essz
ī eis exacuic et elimauit. Deniqz post huiusmodi
triūphos ecclesia quasi iā emerita in pace q̄ruit:
dum in sanctis p̄fessoribus anachoritis et mona
chis in egipto et syria ceterisqz locis orbis p̄hantī
bus: ad celestem et p̄templatiuā vitaz ascendit. si
mulqz dūsatōez ducēs angelicā ifinita bene viuē
di vberima exempla reliquit. Hec & alia plura
ī illis historijs vtilia siml' & delectabilia cernēs:
plurimosqz fratruz nostroz huiuscemōi rez igna
ros conspiciens: ipsas etiā sicut & cetera de diū-
sis autoribus diligent̄ excerptōdo collegi. atqz ad
certū ordinē tempum cūcta redegei. **¶**

¶ De modo agendi & titulo libri.

A Vm autē apud me sollicite ac studiose
inquirere: quonaz modo vel ordine cū
cta ī vnū corpus aptius cōpingerem:
cernens q̄ si diuersoz sententias ad eandē mate
riā p̄tinētes (vt fieri solet) p̄ singulos titulos an
notarem (Verbi gratia) sub vno titulo sentēcias
De caritate sub alio de castitate & sic

Gestreepte leeren band, houten borden. Hoort bij N°. 188. In den Catalogus van 1669.

188. **Vincentius** Bellovacensis. Speculum Morale. Liber III (ontbr. Liber I en II, verglk. N°. 187). — s. n. l. et a. [Keulen, Conradus Winters de Homborch]. 2°.

Type 1, zie *G. f. T.* 1909 II, Taf. 203.

Cop. III 6251; V.K. 1246.

/ Gerestaureerde leeren band, houten borden. Een index is in hs. toegevoegd. Behoort bij N°. 187. In den Catalogus van 1669.

189. **Vincentius** Bellovacensis. Speculum naturale. — s. n. l. et a. [Straatsburg, R-drukker (Adolf Rusch)]. 2 dln., 2°.

Type 2.

Cop. III 6256; Proctor 255; V.B. 2132; B.M.C. I blz. 64, IC. 682.

Groningsche banden. Op f. 1 van Deel I: *Anno christiano 1477 in mundinis Odgeri Wilhelmus Frederici artium et medicinae doctor Speculum naturale Vincentii beluacensis non praeparatum decem et octo florenis rhenanis aureis sibi posterisque piis usibus emit*. Op f. 2^r geschilderde initiaal Q (van het woord [Q]Uoniam), met het in kleuren uitgevoerde wapen van Wilhelmus Frederici, zie het facsimilé. Ontbr. f. 1 en 2 van Deel II (in hs. op perkament aangevuld). In den Catalogus van 1669.

190. **Vincentius** Bellovacensis. Opuscula, sc. Liber gratiae, Liber laudum Virginis gloriosae, Liber de sancto Johanne evangelista, Liber de eruditione puerorum regalium, Liber consolatorius de morte amici. — Bazel, Johannes de Amerbach, 1481, idibus decembribus (13 Dec.). 2°.

Typen: 1, 3, 5.

Voulliéme *Bonn* 199; Cop. III 6259; Proctor 7562; V.B. 430.

Gestreepte leeren band, houten borden. In den Catalogus van 1669.

Virgilius. Zie **Vergilius**.

Vliederhoven, Gerard van. Cordiale sive Liber quattuor novissimorum. Zie N°. 75.

Vocabularius breviloquus. *Zie* Reuchlin, Johannes.

191. **Voragine**, Jacobus de. *Legenda sanctorum aurea sive historia longobardica*. — s. n. et l. [Keulen, Ulrich Zell], 1483. 20.

Typen: 2, 3.

Cop. III 6434; Proctor 905; V.K. 623; V.B. 642.

Gladde zwijnsleeren band, houten borden. Op het schutblad, in eene laat-15e- of vroeg-16e-eeuwsche hand: *Liber Gerardi Draell pastoris et Ecclesiae Sancti Martini sacerdotis*, lager: *Arnoldus Nising*, vervolgens: *Henricus de Berck alias Lantinc me iuste possidet*. Op^df. 1: *Liber Academiae ex donatione Domini Edzardi Jacobi Clant*. Blijkens den hs. catalogus den 22en Maart 1622 ten geschenke ontvangen. In den Catalogus van 1669.

192. **Voragine**, Jacobus de. *Passionael* (*Legenda aurea*), winter- en somerstuck. — Delft, Heinrick Eckert van Homberch, Dl. I: 1499, in die maent van augusto; Dl. II: 1500. 20.

Type 2, zie Holtrop *M. T.* Pl. 85, b. 1 en 2 (facsimilés der colophons van beide deelen); rubr.: *a*; signet I van Chr. Snel-laert, zie Holtrop *M. T.* Pl. 85, b. 3; talrijke houtsnedes.

Campbell 1767; Cop. III 6520.

17e-eeuwsche perkamenten band. Op f. 3 eene gedeeltelijk afgesneden aantekening, waarvan nog leesbaar is: *toe behoerende mij henryck van assendelft. Dienend tot behouff van Sint katrijnen susterhuys bynnen Leyden*. Op de laatste blz. van deel II eenige aantekeningen in dezelfde hand over leden der familie Assendelft. Op het schutblad: *J. S. Trip*. In den Catalogus van 1851.

193. **Wimpheling**, Jacobus, et Robertus Gaguin. *Disceptatio super raptu ducissae Britannicae*. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffroet, nà 19 Febr. 1492, zie de dateering f. 7^r l. 20]. 40.

Typen: 3, 4; rubr.: *a*.

H.C. 16181; Campbell 602; Proctor 9043.

Over band en afkomst zie N°. 75.

Zutphania, Gerardus de. *Quaestiones disputabiles super quartum librum Sententiarum*. *Zie* N°. 154.

Zutphania, Gerardus de. *Tractatulus de spiritualibus ascensionibus*. *Zie* N°. 135.

REGISTER VAN DRUKKERS.

I. DUITSCHLAND en ZWITSERLAND.

AUGSBURG.

5. Anton Sorg. 1475—1493.

z. j. Meditationes de vita et beneficiis Jesu Christi. 135.

13. Johann Schönsperger. 1481—1500.

z. j. Ulricus Ebrardus. Modus Latinitatis. 82.

BAZEL.

5. Johannes de Amerbach. 1478—1500.

1481. 13 Dec. Vincentius Bellovacensis. Opuscula. 190.

1489. 8 Aug. Isidorus. Etymologiae. 121.

1493. Augustinus. Epistulae. 33.

z. j. Anselmus Cantuariensis. Opuscula. 15.

z. j. Bernardinus de Senis. Sermones de evangelio aeterno. 3°.

z. j. Johannes de Bromyard. Summa praedicatorum. 56.

z. j. Petrus Comestor. Historia scholastica. 73.

z. j. Johannes Herolt. De eruditione Christi fidelium. 106.

z. j. Johannes de Turrecremata. Quaestiones evangeliorum de tempore et de sanctis. Flos theologiae. 177.

8. Nicolaus Kessler. 1480—1500.

1487. 12 Juli. Johannes Nivicellensis. Concordantiae bibliae et canonum. 123.

1491. 10 Febr. Antoninus Florentinus. Opus historiale. 16.

13. Johannes Froben et Johannes de Amerbach. 1491—1500.

1500. 1 Juli. Gratianus. Decretum. 100.

HAGENAU.

Heinrich Gran. 1489—1500.

1494. Robertus Holkot. Super sapientiam Salomonis. 109.

1498. 2 Mei. Pelbartus de Themesvar. Stellarium coronae Mariae virginis. 148.

1500. 8 Dec. Bernardinus de Bustis. Rosarium sermonum praedicabilium. Dl. II. 60.

HEIDELBERG.

1. Drukker van den Lindelbach (Ulrich Geyswinz).
1485—1489.

- z. j. Bartholomaeus de Chaimis. Confessionale. 36.

KEULEN.

1. Ulrich Zell. 1466—1494.

1483. Jacobus de Voragine. Legenda aurea. 191.
z. j. Aeneas Sylvius. Bulla retractationum. De miseria curialium. 3.
z. j. Albertus Magnus. De laudibus Mariae virginis. 7.
z. j. Johannes Gerson. Conclusiones de diversis materiis moralibus. 93.
z. j. Johannes Gerson. De cognitione castitatis et pollutionibus diurnis. 94.
z. j. Johannes Gerson. De pollutione nocturna. 95.
z. j. Johannes Nider. Manuale confessorum. Dispositorium moriendi. 141.
z. j. Johannnes Nider. Praeceptorium divinae legis. 142.
z. j. Rodoricus Zamorensis. Speculum vitae humanae. 157.

2. Arnold ter Hoernen. 1470—1482.

1475. 26 Jan. Augustinus de Ancona. De summa potestate ecclesiastica. 14.
z. j. Thomas de Aquino. Modus procedendi in sermones de sacramento eucharistiae. 22.

5. Drukker der Historia S. Albani. ca. 1474.

- z. j. Hieronymus. Ordo vivendi deo ad Eustochium. 107.

6. Johannes Koelhoff (de vader). 1472—1492.

1478. Nicolaus de Gorran. Postilla super epistolas Pauli. 98.
1483. 19 Jan. Bartholomaeus Anglicus. De proprietatibus rerum. 35.
1483—1484. 23 Mei—23 Febr. Johannes Gerson. Opera. 90.
1489. Gotscaleus Hollen. Praeceptorium. 110.
1490. 14 Oct. Aegidius de Columna. Theoremata de hostia consecrata. 2.
z. j. Thomas de Aquino. Quaestiones de potentia dei. 23.

13. Bartholomaeus de Unckel. 1475—1484 (1486?).

- z. j. Johannes de Verdena. Sermones Dormi secure. 181.

15. Conradus Winters de Homburg. 1475—1482.

1481.	24 Oct.	Nicolaus Pergamenus. Dialogus creaturarum.	78.
z. j.		Johannes Nider. Tractatus de contractibus mercatorum.	144.
z. j.		Vincentius Bellovacensis. Speculum morale. Dl. III.	188.

17. Johannes Guldenschaff. 1477—1494.

1477.		Johannes de Hildesheim. Liber de gestis et translatione trium regum.	122.
1477.	30 April.	Albertus Magnus. Summa de eucharistiae sacramento.	6.
1479.		Petrus Keyerslach. Sermo de passione domini.	129.
z. j.		Albertus Magnus. Sermones de sacrosancto eucharistiae sacramento.	5.
z. j.		Albertus Magnus. Super officio missae.	9.

20 en 24. Henricus Quentell. 1479—1500.

1479.	31 Aug.	Astexanus. Summa de casibus conscientiae.	31.
1481.	21 Oct.	Peregrinus. Sermones de tempore et de sanctis.	149.
1484.	6 Juli.	Johannes Molitor. Tabula super Summam S. Antonini.	139.
1490.	16 Mei.	Gerardus de Zutphania. Quaestiones disputabiles super quartum librum Sententiarum.	154.
1497.	4 Juli.	Aristoteles. Libri octo politicorum cum commento Johannis Versoris.	26.
1499.		Rabbi Samuel. Rationes breves. (De dateering onjuist.)	162.
1500.		Johannes de Lapide. Resolutorium dubiorum.	131.
z. j.		Varii articuli Parisiis condemnati.	28.
z. j.		Biblia in dialecto Germaniae inferioris (westnederduitsch).	46.
z. j.		Johannes de Garlandia. Synonyma.	85.
z. j.		Johannes de Garlandia. Textus aequivocorum.	86.

23. Ludwig de Renchen. 1483—1500.

1489.	10 Jan.	Missale Monasteriense.	137.
-------	---------	------------------------	------

28. Johannes Koelhoff (de zoon). 1493—1500.

1493.		Modus legendi abbreviaturas.	138.
1494.	24 Nov.	Malleus maleficarum.	120.
1499.	23 Aug.	Cronica van der hilliger Stat Coellen.	76.

29. Herman Bungart. 1493—1500.

z. j.		Athanasius. Vita S. Antonii heremitae; Hieronymus. Vitae Sanctorum Hilarionis, Pauli, Malchi.	32.
-------	--	---	-----

32. Cornelis de Zierikzee. 1499—1500.

z. j.		Nicodemus. Historia s. evangelium de passione et resurrectione domini.	140.
-------	--	--	------

LEIPZIG.

6. Martin Landsberg. 1492—1500.

z. j. Horatius. Ars poetica. 118.

MAINZ.

3. Peter Schöffer. 1457—1500.

z. j. Johannes Langer. Tractatus de censibus sub titulo
reempcionis. 130.

NEURENBERG.

2. Anton Koberger. 1471—1500.

1477. 12 Febr. Rainerus de Pisis. Pantheologia. Dl. I. 152.
1485. 7 Mei. Biblia Latina cum postillis Nicolai de Lyra. Dl. IV
(Nieuwe Testament). 44.
1493. 12 Juli. Hartmann Schedel. Liber chronicarum. 163.
1494. Johannes Herolt. Sermones de tempore et de sanctis. 104.
1496. 17 Mei. Aeneas Sylvius. Epistolae familiares. 4.
1496. 28 Juli. Johannes Nider. Praeceptorium divinae legis. 143.
1496. 24 Aug. Meffret. Dl. III (Sermones de sanctis). 136.
1496. 20 Sept. Alexander Anglicus. Destructorium vitiorum. 10.
1497. Bruno Herbipolensis. Psalterium. 58.
1497. 24 Febr. Marsilius Ficinus. Epistulae. 84.
1500. Bonaventura. Quaestiones in IV libros Sententiarum. 53.
z. j. Bonaventura. Quaestiones in IV libros Sententiarum. 52.
z. j. Tabula in Bonaventurae Quaestiones in IV libros Sen-
tentiarum. 54.

11. Georg Stuchs. 1484—1500.

1489. 1 Aug. Johannes Gerson. Opera. Dl. II. 92.

14. Caspar Hochfeder. 1491—1498.

1494. 29 Nov. Thomas à Kempis. Opera. 128.

REUTLINGEN.

1 en 3. Michael Greyff. 1478—1499.

z. j. Conradus de Halberstadt. Concordantiae biblicorum. 74.

2. Johannes Otmar. 1479—1495.

1489. Robertus Holkot. Super sapientiam Salomonis. 108.

1489. 19 Febr. Johannes Herolt. Quadragesimale; Johannes Gerson.
Monotesseron. 105.

SPIERS.

3. Peter Drach. 1477—1500.

- z. j. Petrus de Aquila. Quaestiones in IV libros Sententiarum. 20.

STRAATSBURG.

1. Johannes Mentelin. 1461—1478.

- z. j. Astexanus. Summa de casibus conscientiae. 29.
z. j. Vincentius Bellovacensis. Speculum morale. Liber
I en II. 187.

2. R-drukker (Adolf Rusch). ca. 1464—1470.

- z. j. Avicenna. Canon de medicina. 34.
z. j. Matthaeus Sylvaticus. Liber pandectarum medicinae. 174.
z. j. Vincentius Bellovacensis. Speculum historiale. 186.
z. j. Vincentius Bellovacensis. Speculum naturale. 189.

5. Drukker van den Henricus Ariminensis.

1475—1478?

- z. j. Astexanus. Summa de casibus conscientiae (onzeker). 30.
z. j. Johannes de Tambaco. De consolatione theologiae
(onzeker). 175.

6. C. W. 1473—1474.

1474. 7 Oct. Berchorius. Liber bibliae moralizatus. 37.

9. Martinus Schott. 1481—1498.

- z. j. Albertus Magnus. De laudibus Mariae virginis. 8.

11. Drukker der Vitas Patrum. 1483—1486.

- z. j. Guido de Columna. Historia destructionis Trojae. 72.
z. j. Antonius Rampigollis. Compendium Bibliae. 155.

12. Johannes (Reinhard, cognomento) Grüninger.
1483—1500.

1488. Martinus Polonus. Sermones de tempore et de sanctis. 133.
1488. 3 Juli. Johannes Gerson. Opera. Dl. II. 91.
1496. 1 Nov. Terentius. Comoediae. 176.
1498. 12 Maart. Horatius. Opera. 116.

14. Johannes Prüss. 1483—1500.

1499. 8 Febr. Martyrilogium. Viola Sanctorum. 134.

**15. Drukker van den Jordanus de Quedlinburg.
1483—1499. (Verglk. ook 19. Drukker der
Casus breves).**

1485. 30 Juli. Hugo de Sancto Victore. De sacramentis Christianae fidei. 119.
1489. 6 Nov. Johannes Reuchlin. Vocabularius breviloquus. 156.
1490. Petrus de Alliaco. Tractatus et Sermones. 11.
1490. 1 Maart. Aegidius Aurifaber. Speculum exemplorum. 169.
1490. 15 April. Petrus de Alliaco. Quaestiones super libros Sententiarum. 13.
1495. 18 Dec. Bonaventura. Opuscula. 48.
1496. 11 Febr. Sermones tres de passione Christi, e quibus primus editus a Gulielmo Textore; Anselmus. De passione Christi; Bernardus. De planctu Mariae virginis. 165.
1498. 23 Aug. Nicolaus de Blony. Sermones de tempore et de sanctis. 47.

16. Martinus Flach. 1487—1500.

1490. Antoninus Florentinus. Confessionale. 17.
1491. 1 Dec. Angelus de Clavasio. Summa angelica de casibus conscientiae. 70.
1496. 26 Juli. Bernardinus de Bustis. Mariale. 59.

**19. Drukker der Casus breves Decretalium.
1493—1495.**

1495. 31 Dec. Johannes Gritsch. Quadragesimale (gedeeltelijk door den drukker van den Jordanus de Quedlinburg). 101.

II. ITALIË.**BOLOGNA.****1. Baldassare Azzoguidi. 1471—1481.**

1477. Gentilis de Fulgineo. Expositio in primam Fen quarti Canonis Avicennae. 89.

FLORENCE.**7. Antonius Miscomini. 1481—1495.**

1482. 5 Aug. Horatius. Opera. 113.

8. Bartolommeo de Libri. 1482—1500.

1488. 9 Dec. Homerus. Opera. 111.

MILAAN.

20. Uldericus Scinzenzeller. 1487—1500.

1495. 11 Juli. Michael de Carchano. Sermonarium. 66.

28. Demetrius Chalcondyles, Joannes Bissolus en Benedictus Mangius. 1499.

1499. 15 Nov. Suidas. Lexicon Graecum. 172.

VENETIË.

1. Wendelinus de Spira. 1469—1477.

z.j. Cicero. De oratore. 69.

2. Nicolaus Jenson. 1470—1480.

1480. 13 Juni. Thomas de Aquino. De veritate catholicae fidei. 21.

6. Franciscus Renner. 1471—1483.

a. Met Nicolaus de Frankfurdia.

1474. Antoninus Florentinus. Summa theologica. Pars II. 19.

b. Alleen.

1481. Breviarium Romanum. 55.

10. Leonhardus Aurl. 1472—1473.

1473. Eusebius. De praeparatione evangelica. 83.

16. Philippus Petri. 1474—1482.

1479. 18 Sept. Horatius. Opera. 112.

29. Renaldus de Novimagio. 1477—1496.

1482. 27 Sept. Vergilius. Opera. 182.

34. Leonardus Wild. 1478—1481.

1480—1481. Antoninus Florentinus. Summa theologica.
Pars I, III, IV. 18.

45. Johannes et Gregorius de Gregoriis. 1480—1500.

1483. 17 Mei. Horatius. Opera. 114.

1492. Michael de Carchano. Sermones quadragesimales de
decem praeceptis decalogi. 65.

1499. 10 Maart. Justinianus. Institutiones cum glossa (voor Gulielmus Pincius Astensis). 124.

46. Octavianus Scotus. 1479—1484.

1483. Johannes Capreolus. Liber I defensionum theologiae Thomae de Aquino. 63.

53. Baptista de Tortis. 1481—1500.

1482. 14 Maart. Persius. Satirae. 150.

1482. 3 Aug. Juvenalis. Satirae. 125.

1487. 20 Aug. Articella. 27.

54. Johannes Herbort. 1481—1485.

1481. 24 Juni. Thomas de Aquino. Super quarto libro Sententiarum (voor Johannes de Colonia, Nicolaus Jenson sociique). 24.

1483. 5 Febr. Petrus de Abano. Conciliator differentiarum philosophorum. 1.

58. Thomas de Blavis. 1481—1491.

1486. 28 Juli. Gratianus. Decretum. 99.

62. Hermannus Liechtenstein. 1482—1494.

1494. 13 Jan. Vincentius Bellovacensis. Speculum doctrinale. 185.

64. Nicolaus de Frankfurdia. 1482—1489.

z. j. Biblia Latina. 43.

67. Andreas de Bonetis. 1483—1487.

1485. 12 Maart. Ubertinus de Casali. Arbor vitae crucifixae Jesu Christi. 68.

68. Bernardinus Stagninus. 1483—1500.

1486. Horatius. Opera. 115.

75. Georgius Arrivabene. 1483—1500.

1487. 27 Febr. Biblia Latina. 42.

1489. 27 Juni. Vergilius. Opera. 183.

121. Simon Bevilaqua. 1492—1500.

1496. Suetonius. Vitae XII Caesarum. 171.

122. Johannes Tacuinus. 1492—1500.

1498. 24 Juli. Juvenalis. Satirae. 126.

125. Petrus Io. de Quarengis. 1492—1500.

1495. 13 April. Persius. Satirae. 151.

127. Johannes Emericus. 1492—1500.

1494. 9 Oct. Processionarium ordinis fratrum praedicatorum (voor L.
A. Junta). 153.

134. Aldus Manutius. 1494—1500.

1495. 1 Nov.—1498 Juni. Aristoteles. Opera. 25.

140. Simon de Luere. 1497—1500.

1500. 14 Juli. Geraldus Odonis. Expositio super Ethica Aristotelis
(voor Andreas Torresanus de Asula). 147.

VICENZA.**9. Henricus de Sancto Urso (Henricus de
Santorso, Rigo di Ca Zeno). 1480—1499.**

1499. 16 Dec. Martianus Capella. De nuptiis Philologiae et Mercurii. 62.

ONBEKENDE PLAATS EN DRUKKER.

z. j. Sallustius. Opera. 161.

III. NEDERLAND en BELGIË.**ANTWERPEN.****2. Gerardus Leeu. 1484—1493.**

1490. 1 Maart. Robertus Caracciolus de Licio. Sermones de lau-
dibus sanctorum. 64.

BRUSSEL.**1. Broeders des gemeenen levens. 1476—1487.**

1478—1479. Aegidius Carlerius. Sporta et Sportula fragmentorum. 67.

DELFT.

1 en 2. Jacob Jacobszoon van der Meer en
Mauricius Yemantszoon. 1477—1487.

1477.	10 Jan.	Biblia Belgica.	45.
1478.	24 April.	Summe le roy.	173.

3. Christianus Snellaert. 1488—1497.

<i>z. j.</i>	Collectio quaedam pro declaratione cuiusdam dubitationis etc.	71.
--------------	---	-----

4. Heynrick Eckert van Homberch. 1498—1500.

1499 Aug.--1500.	Jacobus de Voragine. Passionalel.	192.
------------------	-----------------------------------	------

DEVENTER.

1 en 3. Richard Paffroed. 1477—1500.

1478.	Sixtus Pontifex Maximus IV. Litterae indulgentiarum.	168.
1488.	19 Nov. Stella clericorum.	170.
1491.	25 Febr. Gerard van Vliedershoven. Cordiale.	75.
<i>z. j.</i>	Johannes de Sancto Geminiano. Liber de exemplis et similitudinibus rerum.	87.
<i>z. j.</i>	Guillerinus Parisiensis. Postilla.	102.
<i>z. j.</i>	Raymundus de Sabunde. Theologia naturalis.	160.
<i>z. j.</i>	Johannes Sinthis. Composita verborum.	166.
<i>z. j.</i>	Johannes Sinthis. Verba deponentalia.	167.
<i>z. j.</i>	Jacobus Wimpheling et Robertus Gaguin. Disceptatio super raptu ducissae britannicae.	193.

2 en 4. Jacobus de Breda. 1485—1500.

1492.	10 Sept. Guillerinus Parisiensis. Postilla.	103.
-------	---	------

GOUDA.

1 en 2. Gerardus Leeu. 1477—1484.

1482.	20 Febr. Sensatus. Sermones.	164.
-------	------------------------------	------

's HERTOGENBOSCH.

1. Gerardus Leempt. 1484—1488.

1488.	31 Mei. Gemmula vocabulorum.	88.
-------	------------------------------	-----

LEUVEN.

2. Johannes de Westphalia. 1474—1496.

- z. j. Antonius de Butrio. Speculum de confessione et alia opuscula. 61.
 z. j. Werner Rolevinck. Libellus de regimine rusticorum. 159.

8. Aegidius van der Heerstraten. 1485—1488.

1487. 14 April. Petrus de Alliaco. Sacramentale. 12.

UTRECHT.

2. Nicolaus Ketelaer en Gerardus Leempt.
1473—1474.

- z. j. Defensorium fidei. 77.
 z. j. Thomas à Kempis. Sermones, epistulae etc. 127.

6. Jan Veldenar. 1478—1481.

1480. 14 Febr. Werner Rolevinck. Fasciculus temporum (in het Nederlandsch). 158.

ZWOLLE.

1 en 2. Peter van Os. 1479—1500.

1479. Bonaventura. Sermones de tempore et de sanctis. 50.
 1495. 27 Mei. Bernardus Claraevallensis. Sermonen, winter-
 ende somerstuck. 40.

ONBEKENDE PLAATSEN.

Drukker van den Pontanus.

- z. j. Donatus. De octo partibus orationis (fragment). 80.

Drukker van het Freeska Landriucht.

- z. j. Bonaventura. Meditationes in passionem Jhesu Christi. 51.
 z. j. Johannes Gobius. Quaestiones inter Johannem Gobi et
 spiritum Guidonis de Corvo. 97.

IV. FRANKRIJK.

LYON.

14. Janon Carcain. 1486—1500.

- z. j. Bernardinus de Senis. Sermones sive Quadragesimale
 de christiana religione. 39.

17. Johannes Trechsel. 1489—1498.

1495.	13 Maart.	Leonardus de Utino. Sermones de sanctis.	179.
1495.	16 Juli.	Guilelmus de Ockam. Opus nonaginta dierum.	146.
1496.	20 Sept.	Johannes de Turrecremata. Summa de ecclesia.	178.
z. j.		Guilelmus de Ockam. Dialogus (adversus hereticos).	145.

18. Jacques Maillet. 1489—1500.

1497.	15 Juli.	Guilelmus Durandus. Rationale divinorum officiorum.	81.
-------	----------	---	-----

**33. Jacobus Zachon (Jacques Sacon).
1498—1500.**

1499.	9 Dec.	Vergilius. Opera.	184.
-------	--------	-------------------	------

34. Nicolaus Wolf. 1498—1500.

1499.	15 Maart.	Horatius. Sermones et Epistulae.	117.
-------	-----------	----------------------------------	------

PARIJS.**21. Johannes Higman. 1488—1499.**

1489.	1 Dec.	Martinus de Magistris. Quaestiones morales de fortitudine (voor Wolfgang Hopyl).	132.
1497.		Getiden van onser liever vrouwen (voor Willem Houtmert te Antwerpen).	96.

26. André Bocard. 1491—1500.

1500.	24 April.	Stephanus Brulifer. Opuscula (voor Jean Petit).	57.
-------	-----------	---	-----

42. Antoine Denidel. 1495—1500.

z. j.		Bonaventura. Sermones quattuor novissimorum (met Robert Gourmont).	49.
z. j.		Bertholdus. Horologium devotionis (met Jean Gourmont).	41.

**48. Georgius Wolf et Tielmannus Kerver.
1498—1500.**

1499.	22 Juni.	Dionysius Afer. De situ orbis (voor Jean Petit).	79.
-------	----------	--	-----

TOULOUSE.**3. Henricus Mayer. 1484—1496.**

1488.	12 Oct.	Thomas Valois et Nicolaus Triveth. Commentaria super libros Augustini de civitate dei.	180.
-------	---------	--	------

REGISTER VAN VROEGERE EIGENAARS, PLAATSEN VAN HERKOMST, ENZ.

- Abbinghe**, Jacobus. Eind 15e- of begin 16e-eeuw, waarschijnlijk Groninger . . . . . 110.
- Aitzema**, Julius S. van. 1683. 163.
- Alberti**, Johannes, alias Carpentarius. Vicarius der Martinikerk te Groningen, begin 16e-eeuw. Zie H. Brugmans, *Histor. Av.* I, blz. 227 . . . . . 2, 12, 93, 130, 144, 154, 178.
- Alkmaar**. Minderbroederklooster. Zie C. W. Bruinvis, *Bydr. v. d. gesch. v. h. bisdom Haarlem XVIII* (1893), blz. 29—47, 424—426 . . . 39, 65.
- Amersfoort**. Susteren van het Convent van Sanct Agneten. Zie A. van Bemmelen, *Beschrijving der stad Amersfoort* (Utrecht 1760) blz. 301—305; W. F. N. van Rootselaar, *Amersfoort 777—1580*, Dl. I (Amersf. 1878) blz. 417 . . . 40.
- Appingedam**. Augustijnerklooster. Zie G. Acker Stratingh, *Bydr. tot de gesch. en oudheidk. inz. van de prov. Groningen VI* (1869), blz. 63 vlgg. . . . . 101a, 164.
- Arnoldus** Noviomagus. Zie Nijlen, Arnold.
- Arca** (wellicht Berca?), magister Johannes de. Eind 15e- of begin 16e-eeuw. 101b.
- Assendelft**, Henryck van. Zoon van Barthout van Assendelft (overl. 1549) en Alijd de Vriese, *Incun. Catal. Gron.* zie Simon van Leeuwen, *Batavia illustrata* (s Grav. 1685) blz. 865. 192.
- Augustijnen**. Zie Appingedam, Hasselt.
- Aytta**, Viglius Zuichemus ab. 1507—1577, de bekende geleerde en staatsman . . . . 99.
- Baart de la Faille**, J. Zie La Faille.
- Beggarden**. Zie Maastricht.
- Benedictijnen**. Zie Scheyern.
- Berck**, Henricus de, alias Lantincq. 16e eeuw . . . 191.
- Bernardus** familiaris magistri Wilhelmi curati ad Sanctum Martinum in Groningen. Begin 16e eeuw . . . . . 8.
- Bernhardus** Pistoris. Zie Pistoris.
- Beyntsma**, Petrus Stator Poetinus. Uit Stavoren, pastoor te Deynum 1488, later te Boxum, zie *Oudheden en Geschieden van Vriesland II* (Leiden 1723) blz. 265 . . . 112, 125, 150.
- Bleiswijk**, Geslacht Van . . . 96.
- Brochusen**, Daniel Franz. van, rentmeester particulier int quartier van der Goude, Jan van Brochusen, kapelaan van Schoonhoven, Gerrit van Brochusen, pastoor van Yngen. 1531 . . . . . 46.
- Broeders** des Gemeenen Levens. Zie Groningen.
- Buygers**, Petrus, en Vigle Buygers. 16e eeuw . . . 112, 125, 150.

- Canter**, Jacob. 1683, overleden vóór 1702, zie Navorscher 1891, blz. 535 . . . . . 163.
- Carpentarius**, Johannes. Zie Alberti.
- Chevallier**, Paulus. 1722—1796, hoogleeraar te Groningen 1752, zie W. B. S. Boeles, *Levensschetsen* (achter W. J. A. Jonckbloet, *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen, 1864*) blz. 76 . . . . . 84.
- Cisterciensers**. Zie Derneburg.
- Clant**, Edzardus Jacobus. 1584—1648, sinds 1621 herhaaldelijk Curator der Groningsche Hoogeschool, zie *Genealogische en Heraldische Bladen*, 1909, blz. 37 vlg. . . . . 191.
- Cloock**, magister Petrus. Tusschen 1492 en 1500 provisor van het Convent van den Heiligen Geest te Groningen, komt reeds ca. 1470 als lid der Kalende voor, overleden waarschijnlijk in 1501 of 1502. (Mededeeling van Dr. P. A. Meilink). 181.
- Derneburg**. Cistercienserklooster. Zie U. Chevallier, *Répertoire des sources historiques du moyen age. Topo-bibliographie*. I blz. 880 . . . . . 159.
- Dominicanen**. Zie Groningen, Haarlem, Maastricht.
- Draell**, Gerardus, pastor et Ecclesiae Sancti Martini sacerdos. Komt als zoodanig voor in 1528 (Mededeeling van Dr. P. A. Meilink) . . . . . 191.
- Dreycherff** [?], Joachimus. Rector der Latijnsche school te Greussen (Schwarzburg-Sonderhausen), 1634 . . . . . 171.
- Driessen**, Robertus Keuchenius. 1759—1831, sinds 1795 Secretaris van de Ommelanden, sinds 1824 archivarius der prov. Groningen, zie H. O. Feith, *Levensschets van Mr. R. K. Driessen*, gedrukt voor de leden van de Maatsch. d. Ned. letterk. (1832). 137.
- Emden**. Minderbroederklooster. Zie H. Suur, *Geschiede der ehemaligen Klöster in der Provinz Ostfriesland* (Emden 1838) blz. 112—115; P. Schlager, *Beiträge zur Gesch. d. Kölner Franziskaner Ordensprovinz im Mittelalter* (Köln 1904) blz. 73, 145; *Gesch. d. kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz während des Reformationszeitalters* (Regensburg 1909) blz. 87—89 . . . . . 56.
- Ermerins**, Frans Zacharias. 1808—1871, hoogleeraar te Groningen 1844, zie *Jaarboek v. d. Kon. Akademie van Wetenschappen voor 1873*, blz. 17 vlgg. . 176.
- Faber**, Gherardus Helmericus, magister, ecclesiae Sancti Martini in Groningen presbyter. 16e eeuw. . . . . 81.
- Feith**, Hendrikus Octavius, 1778—1849, archivaris der provincie Groningen. Zie *Handelingen der Maatsch. v. Ned. Letterk.* 1849, blz. 114 vlgg. . . . . 79.
- Franciskanen**. Zie Alkmaar, Emden, Groningen, Leuven, Maastricht (Lichtenberg), Sint Truien, Weert.
- Francken**, Cornelis Marinus. 1820—1900, hoogleeraar te Groningen 1856, te Utrecht 1877, zie *Jaarboek v. d. Kon. Akademie v. Wetenschappen voor 1902*, blz. 3 vlgg. . . . . 121, 171.
- Frederici**, Johannes. Pastoor te

- Zeerijp, eind 15e of begin 16e eeuw. . . . . 18, 19, 56, 139.
- Frederici**, Wilhelmus, in 1477 artium et medicinae doctor et oppidi Groningensis secretarius (zie aant. bij N°. 34), in 1485 pastoor der Martinikerk (zie aant. bij N°. 90), overl. 1527, zie J. Reitsma, *Bijdragen tot de gesch. en oudheidk. inz. v. d. prov. Groningen* IX (1867), blz. 257 vlgg., W. Zuidema, *Wilhelmus Frederici, persona van Sint Maarten te Groningen* (Diss. Gron. 1888), H. Brugmans, *Hist. Av.* blz. 297 . . . . . 18, 19, 34, 56, 68, 90, 139, 189.
- Gherardus** Helmericius Faber. Zie Faber.
- Gratama**, Seerp. 1757—1837, hoogleeraar te Groningen 1801, zie W. B. S. Boeles, *Levensschetsen* (achter W. J. A. Jonckbloet, *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen, 1864*) blz. 108 . . . . . 124.
- Groningen**.
Boekerij der Martinikerk. Zie *Inl.* blz. 2 vlgg., Brugmans, *Hist. Av.* blz. 231—241 . . . 18, 19, 22, 28, 34, 47, 56, 68, 75, 90, 102, 103, 104, 139, 149, 162, 163, 165, 170, 181, 189, 193, wellicht ook 81, 110.
Klerkenhuis (Broeders des Gemeenen Levens). Zie G. H. M. Delprat, *Verhand. over de Broederschap van G. Groote* (2e dr., Arnhem 1856) blz. 137—144; H. O. Feith, *Het klerkenhuis en het fraterhuis te Groningen* (*Bijdr. tot de gesch. en oudheidk. van de prov. Groningen* VI, 1869, blz. 1—24; G. Acker Stratingh, *Vermoedelijke stichtingsbrief van het klerkenhuis te Gron.* (*Bijdr.* VIII, 1871 blz. 64 vlg.) . . . . . 44.
Minderbroederklooster. Zie P. Hofstede de Groot, *Geschiedenis der Broederenkerk te Groningen* (Gron. 1832) . 32, 48, 51, 59, 71, 97, 129, wellicht ook 39, 65.
Predikheeren-(Jacobijnen-)klooster. Zie G. A. Meyer, *Arch. v. d. gesch. v. h. Aartsbisdom Utrecht XXXII* (1907), blz. 1 vlgg., 299 vlgg. . 178, wellicht ook 63, 94, 95, 107, 141, 180.
Van Groningschen oorsprong zijn verder de volgende werken, die in den Catalogus van 1669 vernield worden, vglk. *Inl.* blz. 4 . . . 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 26, 27, 29, 30, 31, 35, 36, 37, 49, 50, 53, 57, 58, 60, 61, 62, 64, 67, 70, 72, 73, 85, 86, 87, 93, 98, 101b, 105, 106, 108, 109, 120, 122, 123, 127, 130, 131, 132, 134, 138, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 154, 155, 156, 157, 160, 166, 167, 169, 172, 174, 177, 186, 187, 188, 190.
- Groot**, P. Hofstede de. 1802—1886, hoogleeraar te Groningen 1829—1872, zie J. B. F. Heerspink, *Dr. P. Hofstede de Groot's leven en werken* (Gron. 1898); *Maatsch. d. Ned. Letterk. Levensberichten* 1887, blz. 237 vlgg. . 40.
- Haarlem**. Predikheerenklooster. Zie A. J. J. Hoogland, *Bijdragen voor de gesch. v. h. bisdom van Haarlem* XV (1888), blz. 101—133 . . . . . 63.
- Hasselt** (België). Augustijnerklooster . . . . . 148.
- Helmont**, Mattheus. Minderbroe-

- der te Alkmaar . . . . . 39, 65.
- Henricus de Berck** alias Lant-
tinck. 16e eeuw . . . . . 191.
- Henricus de Jenkt.** Eind 15e of
begin 16e eeuw . . . . . 101b.
- Henryck van Assendelft.** Zie
Assendelft.
- Heyden, Joos vander.** Uit Wal-
cheren, 16e eeuw . . . . . 100.
- Hezius, Theodorus** (Dirk Adria-
ansz. van Heeze). Secretaris
van Paus Adriaan VI, overl.
1555. Zie H. J. Allard, *Studiën
op godsdienstig, wetenschappelijk
en letterk. gebied.* N.R. XXII
(1884) blz. 203—281; XXIII
(1884) blz. 28—57 . . . . . 21, 119.
- Hilbrandus Wissinck.** Zie Wis-
sinck.
- Hofstede de Groot, P.** Zie Groot.
- Jacobus Abbinghe.** Eind 15e of
begin 16e eeuw . . . . . 110.
- Jacobus Haerlemensis.** Minder-
broeder (te Groningen?). . . . 51.
- Jenkt, Henricus de.** Eind 15e-
of begin 16e eeuw . . . . . 101b.
- Johannes Alberti** alias Car-
pentarius. Zie Alberti.
- Johannes de Arca** (of Rerca?),
magister, eind 15e- of begin 16e
eeuw . . . . . 101b.
- Johannes Frederici.** Zie Frederici.
- Johannes Klover.** Zie Klover.
- Kannegheter,** magister Rodol-
phus. Eind 15e- of begin 16e
eeuw . . . . . 163.
- Klover, Johannes.** Rubricator,
1490 . . . . . 156.
- La Faille, J. Baart de.** 1795—
1867, hoogleeraar te Groningen
1832, zie *Geneeskundig Jaar-
boekje voor 1868*, blz. 333 vlgg.
. . . . . 99, 115, 135, 140.
- Lamberti,** magister Swederus.
16e eeuw . . . . . 181.
- Lantinck, Henricus.** Zie
Berck.
- Laurentius Laurentii.** Prior van
het Predikheerenklooster te Gro-
ningen ca. 1523—ca. 1532, zie
*Arch. v. d. gesch. v. h. Aartsbis-
dom Utrecht XXXII* (1907) blz.
19 vlgg. . . . . 180.
- Leermens.** . . . . . 137.
- Leiden.** Sint-Katrijne-zuster-
huis. Zie Van Mieris, *Beschrij-
ving der stad Leyden*, Dl. I
(1762) blz. 128; P. J. Blok,
*Gesch. eener Hollandsche stad.
Eene Hollandsche stad in de
middeleeuwen* ('s Grav. 1910)
blz. 288 . . . . . 192.
- Leuchtenberg.** Minderbroeder-
klooster. Zie Maastricht.
- Leuven.** Minderbroederkloos-
ter. Zie Schlager, *Beitr. z.
Gesch. d. Kölnischen Franziskan-
er Ordensprovinz im Mittelalter*
(Köln 1904) blz. 24 vlg., 147. 24.
- Lichtenberg.** Minderbroeder-
klooster. Zie Maastricht.
- Loppersum.** . . . . . 137.
- Lubbers, Theodorus.** 1731-1804,
hoogleeraar te Groningen 1777,
zie W. B. S. Boeles, *Levens-
schetsen* (achter W. J. A. Jonck-
bloet, *Gedenkboek der Hooge-
school te Groningen, 1864*) blz.
98 vlg. . . . . 7, 23.
- Lymborch, Dominicus à.** Domi-
niciaan (te Maastricht?), 1552 . 133.
- Maastricht.**
Beggardenklooster. Zie Von
Geusau, *Publications de la So-
ciété historique et archéologique
dans le Duché de Limbourg
XXXI* (1891) blz. 41—43 . . 10.
Minderbroederklooster

- Lichtenberg. Zie Von Geusau, *a.w.* blz. 17 vlgg.; Schlager, *Beiträge z. Gesch. d. Kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz im Mittelalter* (Köln 1904) blz. 26, 137 . . . . . 52, 54, 66, 179.
- Predikheerenklooster. Zie Von Geusau, *a.w.* blz. 27—34 . 133.
- Maresius**, Samuel. 1599—1673, hoogleeraar te Groningen 1643, zie W. B. S. Boeles, *Levensschetsen* (achter W. J. A. Jonckbloet, *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen, 1864*) blz. 27 vlgg. . . . . 185.
- Matheus** Helmont. Minderbroeder te Alkmaar. . . . . 39, 65.
- Meyboom**, Hajo Uden. Geb. 1842, hoogleeraar te Groningen 1892. 83.
- Mericanus**, Judocus. 16e eeuw. 100.
- Minderbroeders**. Zie Alkmaar, Emden, Groningen, Leuven, Maastricht (Lichtenberg), Sint Truien, Weert.
- Ministerie** van Binnenlandse Zaken. . . 10, 21, 24, 39, 52, 54, 65, 66, 74, 92, 100, 119, 133, 148, 175, 179.
- Mysaeus**, Gualtherus. Uit Eindhoven, kanunnik te Luik, 1571. . . . . 21, 119.
- Nijlen**, Arnoldus. Geb. te Nijmegen, 1576 prior van het Jacobijnenklooster te Groningen, 1589 vicaris-generaal van het Groninger bisdom, 1593 benoemd tot bisschop, overleden te Brussel 1603, zie *Archief v. d. gesch. v. h. aartsbisdom Utrecht XXXII* (1907), blz. 30—47 . . . . 178.
- Nising**, Arnoldus. 16e eeuw . 191.
- Oiselijs**, Jacobus. 1631—1686, hoogleeraar te Groningen 1667, zie W. B. S. Boeles, *Levensschetsen* (achter W. J. A. Jonckbloet, *Gedenkboek d. Hoogeschool te Groningen, 1864*) blz. 44 vlg. 111.
- Pagenstecher**, Alexander Arnold. 1659—1716, hoogleeraar te Groningen 1694, zie W. B. S. Boeles, *Levensschetsen* (achter W. J. A. Jonckbloet, *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen, 1864*) blz. 53 . . 124.
- Petrus** Cloeck. Zie Cloeck.
- Pictavia**, Frater à. 16e eeuw. 21, 119.
- Pistoris**, Bernhardus. Vice-cureet van de Martini-kerk te Groningen in 1467, lid van de Kalenden in 1463, overleden waarschijnlijk tusschen 1478 en 1482 (mededeeling van Dr. P. A. Meilink) . . . . . 186.
- Predikheeren**. Zie Groningen, Haarlem, Maastricht.
- Pynacker**, Cornelius. 1570—1645, hoogleeraar te Groningen 1614—1625, te Franeker 1636—1645, zie W. B. S. Boeles, *Frieslands Hoogeschool II* blz. 148 vlgg. . . . . 25.
- Rees**, Theodericus. Dominicaan te Groningen, wellicht dezelfde als fr. Theodericus Fabri de Roes, zie *Arch. v. d. gesch. v. h. aartsbisdom Utrecht XXXII* (1907), blz. 16 aanm. 1 . . . . . 94, 95, 107, 141.
- Rerca** (wellicht Arca?), magister Johannes de. Eind 15e of begin 16e eeuw . . . 101b.
- Riedel**, Hendrik, 1796—1871, praeceptor der Latijnsche school te Groningen 1827—1860, zie *Maatsch. v. Ned. Letterk. Levensberichten*, 1872 blz. 17 vlgg. . 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 125, 150.

- Rodolphus** Kannegheter, magister. Eind 15e- of begin 16e eeuw . . . . . 163.
- Scheyern.** Benedictijnerklooster. Zie U. Chevallier, *Répertoire des sources historiques du moyen age. Topo-bibliographie*, II blz. 2895 . . . . . 83.
- Schierbeek**, Roelof Jacob. 1813—1889, van 1856—1885 amanuensis aan de Universiteitsbibliotheek te Groningen . . . 82.
- Sint-Truien.** Minderbroederklooster. Zie Schlager, *Beitr. z. Gesch. d. Kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz im Mittelalter* (Köln 1904) blz. 26, 147. . . . . 38, 136.
- Stafken**, Magister Lambertus. 16e eeuw . . . . . 100.
- Sturmius**, Joachimus. Predikant te Wenigudenstedt [?], 1634 . 171.
- Suedericus** van Emden. Eind 15e eeuw 56
- Swederus** Lamberti, magister. 16e eeuw . . . . . 181.
- Theodericus** Rees. Zie Rees.
- Thomas** Yderhoff. Zie Yderhoff.
- Trip**, Johan Sibenius. 1740—1797, procureur-generaal bij de Hooze Justitiekamer te Groningen, zie H. J. Trip, *De familie Trip* blz. 105 . . . . . 192.
- Verpinxten**, Henricus. 1496 . 74.
- Viglius**. Zie Aytta.
- Vincentius** de Amsterdam. Prior van het Predikheerenklooster te Haarlem, 1484 . . 63.
- Weert.** Minderbroederklooster. Zie Schlager, *Beitr. z. Gesch. d. Kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz im Mittelalter* (Köln 1904) blz. 111 . . 24.
- Weimannus**, cancellarius Clivensis. 1660 . . . . . 111.
- Werumeus**, Arnold Sicco. 1742—1802, van 1788—1794 Raadsheer d. stad Groningen. 46, 158.
- Werumeus**, Hemmo Arnold. 1737—1782, broeder van den voorgaande, van 1765—1781 lid der Gezworen Gemeente te Groningen, zie C. J. Polvliet, *De geslachten Werumeus, en Gockinga*, in *Genealog.-Herald. Bladen* I (1906), blz. 39 vlg. . . . . 46, 76, 158.
- Westerhuis**, Peter. 16e eeuw . . 76.
- Wicheringe**, Rodolphus. Gedeputeerde der prov. Groningen 1616, 1620, 1621, curator der academie 1619—1623, zie Emmius, *De agro Frisiae* (Gron. 1646) blz. 332, en het Programma funebre aanwezig op de Univ. Bibl. . . . . 182.
- Wilhelmus** Frederici. Zie Frederici.
- Wissinck**, Hilbrandus, clericus, magister, te Groningen, waarschijnlijk overleden in 1510, zie aant. bij N°. 103 . . . . . 28, 75, 103, 104, 162, 165, 170, 181, 193.
- Yderhoff**, Thomas, te Groningen, nà 1501 ingeschreven op de lijst der priesterleden van het O. L. Vrouwe ter Noot altaar, overleden vóór 1541 (mededeeling van Dr. P. A. Meilink) . . . 28, 75, 104, 110, 162, 165, 170, 193.
- Ypey**, Annaeus. 1760—1837, 1799 hoogleeraar te Harderwijk, 1813—1831 te Groningen, zie W. B. S. Boeles *Levensschetsen* (achter W. J. A. Jonckbloet, *Gedenkboek der Hoogeschool te Groningen 1861*) blz. 119 vlg. . . . . 79.

REGISTER DER HAIN-NUMMERS.

H.C. *6 = Gron.	1.	H. *2480 = Gron.	36.	H.C. *6083 = Gron.	77.
H. *124 = „	2.	H. *2504 = „	35.	H.C. 6126 = „	78.
H.C. *156 = „	4.	H. *2795 = „	37.	H. *6230 = „	79.
H. *194 = „	3.	H. *2827 = „	38.	H. *6528 = „	82.
H.C. *260 = „	3.	H.C. 2854 = „	40.	H.C. *6700 = „	83.
H.C. *448 = „	9.	H.C. *3099 = „	42.	H.C. 6946 = „	158.
H. *450 = „	5.	H. *3141 = „	46.	H.C. *7062 = „	84.
H.C. *457 = „	6.	H.C. *3166 = „	44.	H.C. *7471 = „	85.
H.C. 460 = „	7.	H.C. *3263 = „	47.	H. *7482 = „	86.
H.C. *463 = „	8.	H.C. *3468 = „	48.	H.C. *7566 = „	89.
H.C. *652 = „	10.	H.C. 3512 = „	50.	H.C. *7621 = „	90.
H.C. 841 = „	13.	H.C. *3540 = „	52.	H.C. *7622 = „	91.
H.C. *848 = „	11.	H.C. *3543 = „	53.	H.C. *7623 = „	92.
H.C. 852 = „	12.	H. 3902 = „	55.	H. *7639 = „	93.
H.C. 961 = „	14.	H.C. 3993 = „	56.	H. *7691 = „	94.
H.C. *1136 = „	15.	H. *4004 = „	57.	H. *7695 = „	95.
H.C. *1161 = „	16.	H.C. *4013 = „	58.	H.C. *7815 = „	98.
H. *1198 = „	17.	H. *4161 = „	59.	H.C. *7905 = „	99.
H.C. *1244 = „	18.	H. *4164 = „	60.	H. *7918 = „	100.
H.C. 1254 = „	19.	H.C. *4185 = „	61.	H.C. *8078 = „	101.
H. *1262 = „	139.	H. *4370 = „	62.	H.C. *8278 = „	103.
H.C. *1324 = „	20.	H.C. *4410 = „	63.	H. *8504 = „	104.
H.C. *1389 = „	21.	H.C. *4481 = „	64.	H.C. *8515 = „	105.
H.C. *1396 = „	22.	H.B. *4504 = „	65.	H.B. *8519 = „	106.
H.C. *1414 = „	23.	H.C. *4505 = „	66.	H.C. *8760 = „	108.
H. *1422 = „	178.	H.C. 4513 = „	67.	H.C. *8761 = „	109.
H.C. *1484 = „	24.	H.B. *4551 = „	68.	H. *8768 = „	110.
H.C. *1657 = „	25.	H.C. *4989 = „	76.	H.C. 8772 = „	111.
H.C. 1870 = „	27.	H. 5096 = „	69.	H. 8875 = „	112.
H. *1877 = „	28.	H. *5391 = „	70.	H.C. *8881 = „	113.
H. *1890 = „	29.	H. *5503 = „	72.	H.C. *8883 = „	114.
H.C. *1891 = „	30.	H.C. 5535 = „	73.	H.C. *8884 = „	115.
H.C. *1969 = „	33.	H.C. 5537 = „	73.	H.C. *8898 = „	116.
H.C. *2062 = „	180.	H. *5630 = „	74.	H.C. 8916 = „	117.
H. *2197 = „	34.	H.C. 5706 = „	75.	H.C. *8918 = „	118.

H.C. 8976 = Gron. 50.	H.C. *10994 = Gron. 135.	H.C. *13933 = Gron. 157.
H.C. *9025 = „ 119.	H. *11007 = „ 136.	H.C. *14067 = „ 160.
H.C. 9244 = „ 120.	H. *11472 = „ 138.	H.C. *14229 = „ 161.
H.C. *9274 = „ 121.	H. *11750 = „ 140.	H.C. *14271 = „ 162.
H.C. *9395 = „ 122.	H.C. *11796 = „ 143.	H.C. *14508 = „ 163.
H.C. *9416 = „ 123.	H. *11826 = „ 144.	H.C. *14918 = „ 169.
H. 9538 = „ 124.	H.C. *11828 = „ 141.	H.C. 15076 = „ 170.
H. 9692 = „ 125.	H.C. *11835 = „ 141.	H.C. *15128 = „ 171.
H. *9714 = „ 126.	H.C. *11935 = „ 146.	H.C. *15135 = „ 172.
H.C. 9768 = „ 127.	H.C. *11938 = „ 145.	H.C. *15192 = „ 174.
H.C. *9769 = „ 128.	H.C. *11969 = „ 147.	H.C. *15236 = „ 175.
H.C. *9892 = „ 130.	H.C. *12563 = „ 148.	H.C. *15431 = „ 176.
H. 9893 = „ 130.	H.C. 12566 = „ 148.	H.C. *15714 = „ 177.
H.C. *9918 = „ 131.	H.C. *12583 = „ 149.	H.C. *15732 = „ 178.
H.C. 9949 = „ 173.	H.C. *12739 = „ 151.	H. 16056 = „ 26.
H.C. 10458 = „ 132.	H.C. *13018 = „ 152.	H.C. *16138 = „ 179.
H.C. *10856 = „ 133.	H.C. *13381 = „ 153.	H.C. 16181 = „ 193.
H.C. *10873 = „ 134.	H.C. *13633 = „ 154.	

GTU Library GREF
Z240 .G88
Groningen. Rijksuni/Catalogus der incuna

3 2400 00092 0375

888
1.

